A/R/TOGRAFİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ARAŞTIRMACI OLARAK SANATÇI

Suna ÖZBAHAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2022

A/R/TOGRAFİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ARAŞTIRMACI OLARAK SANATÇI

Suna ÖZBAHAR

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2022

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Suna ÖZBAHAR tarafından hazırlanan "A/r/tografi Üzerine Bir İnceleme: Araştırmacı Olarak Sanatçı" başlıklı bu çalışma 25.01.2022 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anasanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. S. Duygu BEDİR ERİŞTİ

Üye
Doç. Dr. Elif AVCI
(Danışman)

Üye
Prof. Düriye KOZLU İSMAİLOĞLU

ONAY
…/…/2022

Doç. Dr. Oytun MEÇİK
Enstitü Müdürü

25/01/2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Suna ÖZBAHAR

İMZA

ÖZET

A/R/TOGRAFİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: ARAŞTIRMACI OLARAK SANATÇI

Suna ÖZBAHAR

Yüksek Lisans-2022

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı

Danışman: Doç. Dr. Elif AVCI

Sanat alanlarında öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerin sanat pratiklerini oluşturma süreçlerini, araştırma süreçleri ile birleştirme ve yazıya dökmede yaşadıkları probleme yönelik alternatif çözümler üretmek gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, a/r/tografik yaşayan sorgulama ile deneyimlenen araştırma süreçlerini, araştırmacı olarak sanatçı bakış açısı ile derinlemesine incelemektir. Sanatçı ve sanatçı adaylarının sanatsal pratiklerine dâhil edebilecekleri yaşam yazma ve sorgulama döngüleri a/r/tografik araştırma sürecinde açığa çıkmıştır. Süreç, öznel yolculuklar sırasında "yolda olma hali" ile karşılaşılan farklı bakış açılarıyla rizomatik bağlantıların ortaya çıkardığı sorgulama aralığı yaratmaktadır. Bu oluş, araştırmacı olarak sanatçı ve sanatçı adaylarının araştırma ve tez yazım süreçlerinde yeni bağlantılar kurabilecekleri anlayışı yaratmaktadır. Oluş sürecine temas eden öznel yolculukların, farklı hikâyelerdeki kesişim noktalarıyla yeni anlamlar üretebilmesi özgün oluşumların habercisi olmaktadır. Araştırmada doküman incelemesi kapsamında ele alınan kaynaklar derinlemesine incelenmiş ve meta-tematik analiz yönteminden yola çıkılarak yeniden temalar oluşturulmuştur. Oluşan bu yeni temalar, öznel yolculuklardaki yeni anlamlara ve sorgulama aralığına işaret etmektedir.

Özgün üretimlerin yorumlanması yoluyla sorgulama aralığı yaratımı a/r/tografi ile sağlanmıştır. Görsel günlük tutma anlayışı ile araştırma sürecinde karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik olumlu yönleri öne çıkararak tez yazımının devam etmesini sağlamış; yazma eylemini ve görsel algıyı geliştiren günlük kullanımına yönelik farkındalık edinilmiştir. Yazılı ve görsel günlükler yoluyla kayıt altına alınan içsel yolculuk ve döngüsel sorgulamalar ile yeniden rizomatik bağlantılar kurulmuştur.

Anahtar kelimeler: A/r/tografi, Yaşayan Sorgulama, Araştırmacı Olarak Sanatçı, Öznel Yolculuk, Görsel Günlük.

ABSTRACT

A STUDY ON A/R/TOGRAPHY: ARTIST AS A RESEARCHER

Suna ÖZBAHAR

Master's Degree-2022

Department of Art and Design

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Elif AVCI

It is necessary to produce alternative solutions for the problems experienced by undergraduate and graduate students studying in the fields of art in combining the processes of creating art practices with research processes and writing them down. The purpose of this research is to examine the research processes experienced with a/r/tographic living inquiry in depth from the perspective of the artist as a researcher. The life writing and questioning cycles that artists and prospective artists can include in their artistic practices have been revealed in the a/r/tographic research process. The process creates an interrogation range created by the rhizomatic connections with different perspectives encountered with the "state of being on the road" during subjective journeys. This situation creates the understanding that artists and prospective artists as researchers can establish new connections in their research and writing processes of their thesis. The fact that the subjective journeys that come into contact with the process of formation can produce new meanings with the intersection points in different stories, is the harbinger of original formations. In the research, the sources discussed within the scope of document analysis were examined in depth and themes were formed again based on the meta-thematic analysis method. These new themes point to new meanings and questioning ranges in subjective journeys.

Interrogation range creation through the interpretation of original productions is provided by a/r/tography. With the understanding of keeping a visual diary, it has ensured the continuation of the thesis writing by highlighting the positive aspects for the solution of the problems encountered in the research process; Awareness of diary use, which improves writing and visual perception, has been acquired. Rhizomatic connections were re-established with internal journeys and cyclical inquiries recorded through written and visual diaries.

Keywords: A/r/tography, Living Inquiry, Artist as a researcher, Subjective Journey, Visual Diary

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....ii
ABSTRACT……iii
GÖRSELLER LİSTESİ……vi
ÖNSÖZ……...x
GİRİŞ……1
Problem……1
Amaç……2
Önem……2
Sınırlılıklar……3

1. BÖLÜM
SANAT TEMELLİ BİR YÖNTEM OLARAK A/R/TOGRAFİ

1.1. SANAT TEMELLİ BİR YÖNTEM OLARAK A/R/TOGRAFİ…….……5
1.2. OLUŞMA VE GELİŞME SÜRECİNDE A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ…….……..5
1.3. A/R/TOGRAFİNİN KURAMSAL ALTYAPISI……...……..7
1.3.1. "Oluş" Kavramı……..7
1.3.2. "Yaşayan Sorgulama" Kavramı……..7
1.4. A/R/TOGRAFİK KİMLİKLER……...……9

2. BÖLÜM
YÖNTEM

2.1. DOKÜMAN İNCELEMESİ……...…11
2.2. A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞMALAR….13

3. BÖLÜM
A/R/TOGRAFİ ARAŞTIRMACISI OLARAK SANATÇI

3.1. YENİ BAĞLANTILARIN FARKINA VARMAK…….20
3.1.1. Resim ile Müzik ve Sezgi ile Bilginin Birlikteliği……20
3.1.1.1. Rhapsody in Blue Resimlerini Tekrar Okumak…...…….22
3.1.1.2. Yeni Rizomatik Bağlara Ulaşmak: "Sessizliğin Sesi ve Temassızlığın Teması" …….……..25

3.1.2. Otobiyografik Sorgulama: “Erteleme” …….33
3.1.2.1. Silüetleri Okumak……..……..……34
3.1.2.2. Yeni Rizomatik Bağlara Ulaşmak: “Ertelemenin Hareketsizliği ve Sürecin Terapisi”…….……..…….37
3.1.3. Öznel Yolculuklar…….48
3.1.3.1. Temaslar: “Farksızlığın Farkı”……...……..49
3.1.3.2. Temaslar: “Geçmişin Sarmalı”……...……...59
3.1.3.3. Temaslar: “Kesişmeyen Temas” ……...……....68
3.1.3.4. Temaslar: “Tembel Teneke” …….....70
3.1.3.5. Temaslar: “Özgüven” …….....71
3.1.3.6. Temaslar: “Kimim Ben?” …….....74
3.2. ARAŞTIRMACI-SANATÇI OLUŞ…….....80
3.3. ARAŞTIRMA-SANATSAL ÜRETİM SÜRECİNDE BAŞLANGIÇ SORUSU...82
3.4. DERİNLEŞEN ARAŞTIRMA KONUSU…….…….....84
3.5. ANLAMLAR ÜRETMEK…….....85
SONUÇ…….....103
KAYNAKÇA…….....107

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. A/r/tografi kelimesinin oluşumu, Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:9……..9

Görsel 2. A/r/tografi yöntemin etkileştiği disiplinler, Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:8 10

Görsel 3. Ayşe Güler, Yağlı Boya Çalışması (I. Aşama)……...21

Görsel 4. Ayşe Güler, Yağlı Boya Çalışması (II. Aşama)…….21

Görsel 5. "Annemin", Çesitli Ebatlar, Karalastik ve Bağcık, Enstalasyon, 2018…..28

Görsel 6. Enstalasyon detay, 2018.……29

Görsel 7. Kara Lastik Ayakkabılar, 2018.……..29

Görsel 8. Enstalasyonun Sanat Kitabı, 2018……..30

Görsel 9. Sanat Kitabı Detay……..30

Görsel 10. Sanat Kitabı Detay, 2018……..30

Görsel 11. Sanat Kitabı Detay, 2018……..30

Görsel 12. Günlük, 2020……31

Görsel 13. Günlük, 2020……31

Görsel 14. Günlük, 2020……....32

Görsel 15. Siluet/Mekân, Özcan, 2019……..34

Görsel 16. Dalgalanma/BulutlanmaI/Boğazlanma/Küflenme, Özcan, 2019……....35

Görsel 17. İçimdeki Zaman, Özcan, Enstalasyon, 2019…….....36

Görsel 18. İçimdeki Erteleme, Özcan, 2019…….....37

Görsel 19. Yapılacaklar Listesi Su Altında, Özcan, 2019.....37

Görsel 20. İsimsiz, İki Cam Arasında Karışık Teknik, 2018.....37

Görsel 21. Çeviri, Aralık, 2019.....38

Görsel 22. Çeviri, Aralık, 2019.....38

Görsel 23. Staj Önlüğü, 2014.....39

Görsel 24. Staj Önlüğü, 2014.....39

Görsel 25. 2019 Ajanda Kapağı.....41

Görsel 26. Ajanda, 2019.....41

Görsel 27. 2019 Ajanda Detayı.....43

Görsel 28. 2019 Ajanda Detayı.....43

Görsel 29. Günlük, Refik Anadol'un İnstagram'da canlı yayınından alınmış anlık notlar, (17 Nisan, 2020)……...43

Görsel 30. Günlük, Mart, 2020……..45

Görsel 31. Günlük, Mart, 2020……..45

Görsel 32. Günlük, 2020……45

Görsel 33. Günlük, 2020……47

Görsel 34. Günlük, 2020……47

Görsel 35: Günlük, 2020……47

Görsel 36: Günlük, 2020……47

Görsel 37. Güneş, Yol Hikâyeleri 6 (2018:53) ……51

Görsel 38. Larvadan Kurbağa Oluşum Süreci……...52

Görsel 39. Günlük, 2020……54

Görsel 40. Günlük, 2020…….....54

Görsel 41. Didem Ünlü, Anne ve Çocuk, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 2017.....55

Görsel 42: Flakon, Enstalasyon, 2017.....56

Görsel 43: Flakon, Enstalasyon, Detay, 2017.....56

Görsel 44. Günlük, 2020.....57

Görsel 45. Tipografik Deneme, 2016.....57

Görsel 46. Günlük, 2020.....58

Görsel 47. Günlük, 2020.....59

Görsel 48. Günlük, 2020.....59

Görsel 49. Karantina Sürecinde Biriken İlaç Kapsülleri.....61

Görsel 50. Karantina Sürecinde Biriken Kalıp Sabunlar.....62

Görsel 51. Günlük, 2020.....63

Görsel 52. Maske, 2020.....64

Görsel 53. Eldiven, 2020 64

Görsel 54: Yarık ve Aralıkların Oluştuğu Sabun, 2020.....64

Görsel 55. Pandemi Sürecinde Çekilen İstanbul Metrosu, 2020.....65

Görsel 56. Günlük, 2021.....67

Görsel 57. Cep Telefonundan Alınan Ekran Görüntüsü, 2021.....69

Görsel 58. OMM**,** 2020.....69

Görsel 59. OMM**,** 2020.....69

Görsel 60. Kumaş Parçaları, Natalie**,** 2021.....69

Görsel 61. Günlük, 2020.....73

Görsel 62. Günlük, 2020.....73

Görsel 63. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018.....76

Görsel 64. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018.....76

Görsel 65. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018.....77

Görsel 66. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018.....77

Görsel 67. Günlük, 2020.....78

Görsel 68. Günlük, 2021.....78

Görsel 69. Günlük, 2021.....78

Görsel 70. Çocukluk Fotoğrafı, 2020.....79

Görsel 71. Otoportre, 2020 79

Görsel 72. Yeni Sorgulamanın Çıkış Noktası, 2021.....82

Görsel 73. Frida Kahlo'un Günlüğü, Frida Kahlo Müzesi, Mexco City.....83

Görsel 74. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2017.....87

Görsel 75. Babaanne Eli, Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2017.....87

Görsel 76. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018…….....88

Görsel 77. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018…….....89

Görsel 78. İsimsiz, 30x30 cm, Karışık Teknik, 2018…….....89

Görsel 79. İsimsiz, 30x30 cm, Karışık Teknik, 2018…….....89

Görsel 80. Kardeşimin Günlük Defterinin Kapağı…….....91

Görsel 81. Eski Günlük Anlayışımdaki Yazılı Metin…….....91

Görsel 82. Günlük, 2020…….....92

Görsel 83. Günlük, 2020…….....93

Görsel 84. Günlük, 2020…….....93

Görsel 85. Günlük sayfaları, (Covid Pozitif), 2020.....94

Görsel 86. Günlük sayfaları, (Covid Pozitif), 2021.....95

Görsel 87: Günlük sayfaları, Aralık, 2021.....96

Görsel 88. Günlük sayfaları, Aralık, 2021.....97

Görsel 89. Günlük sayfaları, Aralık, 2021.....98

Görsel 90. Günlük sayfaları, Aralık, 2021.....99

Görsel 91. Günlük, Aralık, 2021.....99

Görsel 92. El Yapımı Kâğıt Üzerine Denemeler, 2022.....100

Görsel 93. El Yapımı Kâğıt Üzerine Deneme, 2022.....101

Görsel 94. El Yapımı Kâğıt Üzerine Denemeler, 2022.....102

Görsel 95. Araştırma sürecinde ulaşılan temaların dönüşümü.....105

ÖNSÖZ

Tez yazım sürecime denk gelen, sadece beni değil bütün dünyayı etkileyen ve etkilemeye de devam eden Covid 19 virüsünün sebep olduğu pandemi süreci yaşamın birçok alanında olumsuzluklara neden olmuştur. Pandemi sürecinde yaşadığım zor zamanlarımda sıkıntı ve problemlerimi anlayışla karşılayan, ihtiyacım olan güveni ve "yapabilir miyim?" sorusuna cevaben yapabildiğimi gösteren, iki kez pozitif geçirdiğim karantina sürecinde motive edici sözleri ile destek olan, bütün deneyimlerini samimi bir şekilde paylaşan sevgili danışmanım Doç.Dr. Elif AVCI hocama verdiği emek ve anlayışı için çok teşekkür ederim. Özellikle A/r/tografi'yi anlamamda yardımcı olan alana Türkçe kaynak sağlayan ve A/r/tografinin Türkiye'de öğrenilmesini öncülük eden Prof. Dr. Suzan Duygu BEDİR ERİŞTİ'ye çok teşekkür ederim. A/r/tografi ile karşılaşmamı sağlayan ve merakla araştırma isteği oluşturan sevgili hocam Prof. Dr. Düriye KOZLU İSMAİLOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Öğrenim sürecimde yüksek lisans yapmam için maddi manevi her türlü desteği sağlayan, *ben okumadım kızım siz okuyun* diyerek, uzakta olsalar da bütün zorluklara göğüs geren anne ve babama, özellikle okumamız için köyden taşınarak Eskişehir'de bizimle yaşayan her şeyimle ilgilenen, iyi ve kötü günlerimde yanımda olan canım babaanneme sonsuz saygı ve minnettarlığımı belirtmek isterim. Her anımda yanımda olan bütün sıkıntılarımı paylaştığım, umutsuzluğa kapıldığımda her zaman yol göstericim canım ablam Süheyla ÖZBAHAR'a çok teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde yaşadığım stresi paylaştığım dertlerimi anlattığım sevgili arkadaşım Büşra KARAKAŞ'a teşekkür ederim.

A/r/tografik sorgulamanın tez yazım sürecindeki yapıcı yönü araştırmamın geneline yansımıştır. Tez yazım sürecinde karşılaştığım problemleri Tezimin, a/r/tografik sorgulama ile deneyimlediğim benzer zorlukları yaşayan, tez yazım sürecine yeni başlayan araştırmacılar için de problemlere çözüm sunabilecek ve alana katkı sağlayabilecek bir kaynak olmasını ümit ediyorum.

Suna ÖZBAHAR

Eskişehir 2022

GİRİŞ

A/r/tografi, sanatçı, araştırmacı ve öğretmen kimliklerinin sanatsal ve eğitsel çalışmalardaki araştırma süreçlerini bir yöntem altında buluşturmaktadır. Sanat alanında çalışmalar yapan lisans ve lisansüstü öğrencileri, bir araştırma yöntemi belirleyip sanatsal pratiklerini bu yöntem ile temellendirerek aktarmakta zorluklar yaşamaktadır (Erişti, 2019:194). Sanat temelli bir yöntem olarak a/r/tografi üç farklı kimliği barındıran yapısı ile yaşam yazma ve yaratım süreçlerinde kullanılan etkili bir yöntemdir. A/r/tografi, çağdaş uygulamalara duyarlı olmak bağlamında sanatsal süreçlerin ve ürünlerin ya da veri toplama ve analizine ilişkin belirli formların standartlaştırılmasının karşısında durur (Erişti, 2019:194). Bu yönüyle sanatçı ve sanatçı adaylarının sanatsal pratiklerine dayalı süreçlerini ifade etmelerini sağlayan önemli bir araçtır. Özellikle lisansüstü öğrenimlerini tamamlama aşamasında eserlerine ilişkin süreçleri, önceden belirlenmiş kurallara göre tez haline getirmeleri gereken sanatçı adayları için özgün bir alternatif sunmaktadır. A/r/tografi, barındırdığı rizomatik yapı ile güncelin peşindeki araştırmacılar olarak sanatçıların yaşayan sorgulama ile sınırsız bağlantılar kurabilecekleri bir aralıkta yaşamı ve sanat pratiklerini yeniden sorgulama imkânı tanımaktadır.

Bu çalışmada araştırmacı olarak sanatçı kimliğinin öne çıkarılarak, sanatsal yaşamları boyunca anlam üretme ve iletme çabasındaki sanatçılar için önem taşıyan araştırma süreçlerinin derinlemesine incelenmesi yoluyla sanatçı adaylarına farkındalık ve farklı bakış açıları kazandırabilmek hedeflenmektedir. Bu nedenle, "*Sanatçı, araştırmacı ve öğretmen etkileşimli yapısıyla a/r/tografi yaşam deneyimlerini nasıl etkilemektedir?*" ve "*Sanatçılar yaşayan bir sorgulama yöntemi olarak a/r/tografi ve sanatsal deneyimlerini nasıl birleştirebilir?*" şeklindeki iki temel sorunun cevabı aranmıştır.

Problem

Disiplinlerarası duruş sergileyen çağdaş sanatçıların, üretimlerinde çözüm odaklı araştırma ve bilinç yaratma çabasında olduğu görülmektedir. Sanatçı, araştırmacı, öğretmen etkileşimli bir araştırma yöntemi olan a/r/tografi, sanatçıların üretim süreçlerine ilişkin araştırma ve sorgulamalara açıktır. Sanat ve Tasarım Fakülteleri, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültelerinin Resim-İş

Öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğrencilerin sanat ya da sanat eğitimi üzerine araştırma yapma ve metin yazımında problemler yaşadığı gözlenmektedir. Sanat eğitimi alanındaki bilimsel çalışmalar incelendiğinde, sanat uygulamaları ile araştırma gerçekleştirme süreçlerinin yapılandırılmasına ilişkin sorunlar yaşandığı ve genellikle alanyazın taramasına dayalı araştırma yapıldığı dikkati çekmektedir (Bedir-Erişti, 2017:1500). Sanat gibi öznel duruş sergileyen karmaşık durumlar, melez ve girift nitel araştırma metodolojileri gerektirmektedir (Beer, Irwin, Grauer, Xiong, 2010:217). Bu anlamda, sanatçı adaylarının üretim süreçlerinde kendilerine belirli bir metodolojiyi takip edebilme disiplini kazandırabilmeleri önem taşımaktadır. Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan A/r/tografi sözü edilen problemlere yeni çözüm önerileri sunmaktadır. Türkiye'de tanınırlığı her geçen gün artan a/r/tografi yöntemi, sanatçı ve sanatçı adaylarına kendi sanatsal süreçlerini inceleme ve yeni anlamlar üretebilme olanağı sağlamaktadır. Özellikle sanatçı bakış açısıyla bu yöntemin incelenerek alanyazına yeni bir kaynak sunulması gereklilik haline gelmiştir.

Amaç

Sanatçı, araştırmacı ve öğretmen etkileşimli bir araştırma yöntemi olarak A/r/tografi farklı kimlikleri tek bir bünyede toplamaktadır. Araştırmacı olarak sanatçılar ve sanatçı adayları a/r/tografi yöntemi ile araştırma sorularını sanatsal araçlar yoluyla yorumlayabilir (Beer, Irwin, Grauer, Xiong, 2010:217). Sanat pratiklerinin gerçekleştirilmesi sürecinde kendi kendinin öğretmeni ve sürekli bir öğrenen olarak araştırmacı olarak sanatçı kimliğinin nasıl bir dönüşüm yaşadığı ise başlı başına bir araştırma konusudur. Bu çalışmada A/r/tografi yönteminin, yaşayan sorgulama sürecinin önemli bir parçası olan sanatçı ve sanatçı adaylarının bakış açısıyla derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, a/r/tografi yöntemine dayalı sanat temelli üretimlerin, sanatçıların deneyimlerine ve sanatçı adaylarının eğitimlerine ekleyebilecekleri yeni bir sorgulama alanı olarak bir araya getirilmesi hedeflenmektedir.

Önem

A/r/tografi, yaratım ve araştırmayı öngürülemeyen biçimlerde gelişmeye teşvik eden, başlangıç sorularını keşfetmek, deneyimlemek, yaratmak, sunmak, analiz etmek, değerlendirmek ve genişletmek üzere görsel ve yazılı araçlardan yararlanan bir yöntemdir (Beer, Irwin, Grauer, Xiong, 2010:217). Bilimsel metodolojiye sanat temelli bir perspektif kazandıran aynı zamanda yazmaya dayalı bir araştırma yöntemi olan a/r/tografi, sanatçıların kendi sanatsal pratiklerini sorgulama sürecinde görsel, yazılı ve işitsel materyallerin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde A/r/tografi yönteminin, Sanat ve Tasarım Fakülteleri, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Öğretmenliği Bölümleri, Görsel İletişim Tasarımı Bölümleri ya da Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümleri gibi sanat ve tasarım pratiklerine temellenen alanlarda öğrenim gören lisansüstü öğrencilerin tez yazım aşamasında yaşadığı zorluklara alternatif bir bakış açısı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, sanat ve sanat eğitimi alanlarında gerek akademik gerek sanatsal üretimler gerçekleştiren bireylerin, araştırma yöntem ya da süreçlerine ilişkin deneyimlerini nasıl şekillendiğini ortaya koyarak alanyazına kaynak sağlayabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca, bu çalışmanın ulusal alanyazında sanat temelli uygulamaların gerçekleştirilmesi sürecinde oluşan yöntem bilgisine ilişkin boşluğu doldurma yönündeki çabası ile de önem taşıdığı düşünülmektedir. Çalışmanın, özellikle sanat ve sanat eğitimi alanlarında çalışmalar yapan lisansüstü öğrencileri özgün ve yaratıcı araştırmacı kimliğini kazanabilmeleri açısından motive edebileceği öngörülmektedir.

Sınırlılıklar

A/r/tografi yöntemini, içerdiği araştırmacı olarak sanatçı kimliği üzerinden derinlemesine incelemeyi amaçlayan bu çalışmada a/r/tografi yöntemi ile gerçekleştirilen projelere ilişkin kaynaklar doküman incelemesine dahil edilmiştir. Bu kapsamda yalnızca Türkçe ve İngilizce makale, tez, rapor, bildiri, internet kaynağı, blog yazıları gibi metinler ele alınacaktır. Basılı kaynaklarda yayımlanan ve internet üzerinden ulaşılan a/r/tografik projelere ilişkin durağan ve hareketli görseller de analiz edilecek dokümanlar arasındadır.

- Bu araştırma, A/r/tografi ve A/r/tografi yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin Türkçe ve İngilizce yazılı kaynaklar ile görsel kaynakların analizini içermektedir.
- A/r/tografi yönteminin anlamlandırılmasına yönelik araştırmacı olarak sanatçı bakış açısıyla gerçekleştirilen süreçler derinlemesine incelenmiştir.
- Araştırmacı, tez yazım sürecinde A/r/tografi yöntemi ile kendi sanat üretim süreçlerini de sorgulamıştır.

1. BÖLÜM

SANAT TEMELLİ BİR YÖNTEM OLARAK A/R/TOGRAFİ

1.1. SANAT TEMELLİ BİR YÖNTEM OLARAK A/R/TOGRAFİ

Sanatsal sorgulamalarını bilimle buluşturan araştırmacılar olarak sanatçılar, yeniliklere açıktır. Sanatçı ve sanatçı adaylarına disiplinlerarası ilişkisellik sağlayan a/r/tografik araştırmalar sorgulama süreçlerini geliştirmede yeni bakış açıları sağlayan sanat temelli bir araştırma yöntemidir. Sanat temelli araştırma uygulamaları, problem ortaya koyma, veri toplama, analiz etme, yorumlama raporlama olmak üzere araştırmanın herhangi bir aşaması ya da tüm aşamaları boyunca disiplinlerarası araştırmacılar tarafından kullanılan yöntemsel araçlardır (Güneş, 2018:35). Sanatsal süreci sistematik bir şekilde kullanan, psikolojinin karmaşık boyutlarını, öznel ve sosyo-kültürel insan olgularını temsil eden, deneyimi tecrübe etmenin ve incelemenin birincil yolu olarak sanat temelli araştırma yaklaşımları, anlamları ifade etmek için sınırların ötesine geçen bir çabayı ifade etmektedir (Özcan, 2019:27). Uygulama temelli bir araştırma yaklaşımı olarak sanat temelli araştırmalar deneyimler ile yeni anlamlar üretilebilecek, olguları sezgilere yöneltebilen, üretken ve derinlikli yeni bakış açıları kazanmayı mümkün kılmaktadır (Güneş, 2018:26, Özcan, 2019:27). Sanat temelli araştırmaların sanat ile açıklanması, yorumlanması, deneyimlenmesi ve sorgulanması gerekliliği bu araştırmaları nitel araştırma paradigmasına dayalı sınırlar içinden çıkarmaktadır ve bu nedenle A/r/tografi, nitel araştırma anlayışının bir uzantısı değil, kendi başına sanat temelli bir yöntemdir (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:7). Nitel ve eylem araştırmalarından farklılaşan yönü ile yaşayan sorgulamaya dönüşen sanatsal uygulama temelli araştırma yöntemi olan a/r/tografi süreç odaklıdır. Yaşam sorgulama ile rizomatik bağlantılar kuran, yeni sorgulama alanları yaratan yenilikleri içinde barındıran, kesişen, iç içe geçen durumları açıklamaya çalışan a/r/tografi, güncelin peşinde olan, sanatçılar, sanatçı adayları ve eğitimciler için özgün sorgulama süreçlerine zemin hazırlayan sınırsız bağlantılar kurmaktadır.

1.2. OLUŞMA VE GELİŞME SÜRECİNDE A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ

Bir yöntem olarak a/r/tografinin isimlendirilmesinden gelişmesine kadar öncülük eden Rita Irwin, doktora tez sürecinde gerçekleştirmek istediği çalışmaya

ilişkin bir yöntem sorgulamasına girmiştir. Süreç tüm ayrıntılarıyla planlanmış nitel ve nicel bulgular elde edilmiştir. Ancak sanatsal bulgular ve sanatsal sürece dahil hiçbir sorgulama karşılık bulamamıştır. Bu noktada hissedilen ilk boşluğu giderme arayışına giren Irwin, gelenekselin dışında veri toplama ve sonuçları yazmanın ötesinde bir çıkış noktası aramıştır. Eylem araştırması olarak gerçekleştirdiği çalışmasını yıllar sonra tekrar değerlendirdiğinde aslında a/r/tografi araştırması olduğunu fark etmiştir. Irwin'in hissettiği ikinci boşluk ise sanat eğitimi programında, sanat derslerinin diğer derslere göre ikinci plana atılması ve yardımcı dersler gibi görülmesinden kaynaklıdır. Yaklaşık 20 yıl önce ortaya çıkan a/r/tografi araştırılan kavram hakkında yeni bağlantılar kurarak faklı sorgulama alanları yaratması ve öznel sorgulama sürecinin de araştırmaya dahil edilmesiyle Irwin'in hissettiği bu boşlukları gidermiştir (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:11-12). Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin yanında eylem araştırması, araştırmacılar tarafından tercih edilen alternatif bir yöntemdir. Merak edilen konu veya kavramı araştırmaya başlamak, alanyazın taraması yapmak, sonrasında video, ses kayıtları, araştırma günlüğü, anket, görüşme gibi araçlar yoluyla veri toplama, toplanan verileri analiz etme, analiz sonucunu değerlendirerek bulguları paylaşma süreçlerine farklı bir bakış açısı getiren a/r/tografinin eylem araştırması ile önemli bağları vardır. Paralel olarak ortaya çıkan a/r/tografi ile eylem araştırmaları ile arasındaki benzerlik ve farklılıkları Erişti ve Irwin (2021:72), şu şekilde ifade etmiştir:

> Eylem araştırmaları araştırmacı kimliğinin sınırlarında kalan postmodern uygulamadır. Oluşa ilişkin süreci derinlemesine inceleyen a/r/tografi ise sanatçı, araştırmacı, öğretmen ve öğrenen kimlikleri ile oluşan melez süreci kapsar. Bu süreçte kurulan bağlantılar araştırmanın başında düşünülmeyen ancak sonradan oluşan ve oluşmaya devam eden sorgulama sürecine gebedir. Bu yüzden melez oluşumun ortaya çıktığı sanat temelli araştırma yöntemi olan a/r/tografi, süreç içinde öne çıkan kimliklerin ve kimlikler arası bağlantıların oluşturduğu melez yapının yaşayan sorgulamaya dönüşmesi ile eylem araştırmalarından ayrılan en önemli yönünü ortaya koyar.

A/r/tografi ile ilgili kaynakların Türkçe'ye çevrilmesinde ve yöntemin Türkiye'de uygulanmasında önemli katkıları olan Bedir-Erişti (2019:192-193), a/r/tografinin eylem araştırmasından ayrılan yönünün yaşayan bir uygulamaya dayanması ve faydacı bir yaklaşıma dönüşen öznel bir bakış açısı sunmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

1.3. A/R/TOGRAFİNİN KURAMSAL ALTYAPISI

A/r/tografi, genel olarak insanlar ve fikirler arasında karşılaşmalar ile rizomatik bağlantıları teşvik eden bir sorgulama süreci için esnek bir çerçeve sağlamaktadır (Beer, Irwin, Grauer, Xiong, 2010:217). Kılıç (2012:121)'in de belirttiği Rizom, ne bir başlangıç ne de bir sondur; o pürüzsüz bir alanda her şeyin ortasında olması nedeniyle belirsiz bir noktadan sonsuz sayıda bağlantılardan oluşan çokluklardır ve bu çokluklar ne öznede ne de nesnede bağlanırlar. Tümdengelim ya da tümevarım gibi metodolojilerin mantığını tersyüz eden Rizomun başı ve sonu yoktur, yalnızca ortası vardır, ortadan biter ve taşar; çokluklar kurar (Uluğer, 2016:1). Rizomatik bağlantılar kuran a/r/tografi, algılarla oynayan ve anlayışlara farklı perspektifler sunan düşünce yapısından beslenmektedir. Bu yaklaşımla sorgulama sürecini deneyimleyen sanatçı yeni kavramlar yaratır. Böylelikle araştırma süreci dönüşerek farklı yollar sunmaktadır. A/r/tografinin kurucuları, a/r/tografiyi, sanat biçimlerini ve metinlerini geliştiren, rizomatik ilişkiler aracılığıyla kasıtlı olarak algıyı yıkan ve anlayışları karmaşıklaştıran yaşayan bir soruşturma olarak tasarlamıştır (Keser, 2017:201). Rizomatik bağlantıları ile A/r/tografik yaklaşım, başlangıç araştırmasından somut sanatsal üretimlere ve sonrasında gelen metinsel analizlere kadar sanat pratiklerinin her aşamasını tek ve büyük bir projenin aynı derecede önemli uğraşları olarak görmektedir (Beer, vd. 2010:223). A/r/tografinin doğası düzenli rizomlar, bir başka ifadeyle birbiri ile ilişkili açık bir yapı içerisinde oluşan ve devam eden ilişkiler sonucunda oluşan çoklu anlamlar, farklılıklar ve süreçler olarak bireysel bağlantılar kurmayı gerektirir (Bedir-Erişti, 2019, s.194). Bu düşüncelerden yola çıktığım araştırmamda rizomatik bağlantılar kurarak A/r/tografi yöntemini araştırmacı olarak sanatçı bakış açısıyla derinlemesine incelemeye çalıştım. Bu incelemelerin daha iyi anlamlandırılabilmesi için "oluş" ve "yaşayan sorgulama" kavramlarının açıklanması yararlı olacaktır.

1.3.1. "Oluş" Kavramı

Bedir-Erişti ve Irwin'in (2021:46-57) bahsettiği "oluşa dönüşmek", "oluşa ilişkin yoğunluk", "oluşa ilişkin olay" ve "oluşa ilişkin hareket" başlıklarında Deleuze ve Guattari'nin de bahsettiği rizomatik bağlantılar kurularak yeni bir sorgulama sürecine girilmesinin a/r/tografinin oluşma sürecinde önemli olduğu belirtilmektedir. A/r/tografi süreçlerinin oluşması için olmaktan daha çok oluş önemlidir çünkü Deleuze'ün felsefesinde dinamizmlerin, oluş halindeki süreçlerin

her zaman önce geldiği, Deleuzecü ontolojinin bir varlık değil oluş ontolojisi olduğu, yani şeyleri, onları oluşturan kuvvetler dinamiği açısından ele almaya dayandığı belirtilmelidir (Karadağ, t.y.:7). Deleuze felsefesinde temel bir yeri olan Oluş, Spinoza ve Nietzsche felsefesinden beslenmektedir. Nietzsche ve Spinoza, Oluş'taki çeşitlilik ve zenginliği vurgular. Her iki filozof da özdeşlik felsefesinden yola çıkarak oluştaki çeşitliliği önemser (Özçınar, 2019:3). Düşünce, bir rizomatik ağ uyarınca ortadan başlar. Düşünce yalnızca oluşta gerçekleşir ve oluş dünyanın açık seçik olmayan kaosunda içine düşülen bir kesit sunar (Uluğer, 2016:1). Deleuze'ün aşkınlığı reddeden içkin, materyalist Vahdet felsefesi, deneyimin kıvrımlarındaki Oluş'un virtüel çağıltısını duymaya davet eder (Demir, 2015:97). İçkin felsefe varlığın kendi içkinliğinden yola çıkan felsefedir. Varlığın kendi ontolojisini dikkate alan felsefedir ve gerçek hayatı gerçek koşullarla gören, bölünmeye izin vermeyen felsefedir (Öztürk, 2019:168). Statik bir "varolma" (being) yerine "oluş" (becoming) kavramını benimseyen Deleuze'a göre oluş bir halden öteki hale geçişin çoklu ve karmaşık bir durumunu ifade eder; tüm eylemler bir oluş dizisidir ve büyük bir oluşun parçasıdır (Özçınar, 2019:3). Bir dönüşüm, bir değişim ya da olunan durumdan bir başka duruma geçme olarak ifade edilebilecek süreçler söz konusu olduğundan a/r/tografik araştırma süreci rahatlıkla oluş kavramı ile ifade edilebilmektedir (Bedir-Erişti, Irwin, 2021:46).

Rizom'un bilgisine araştırmacı olarak sanatçı kimlikleri ile ulaştığım süreçte bende çağrıştırdığı somut hali tıpkı toprağın altında çoğalmaya gebe olan bir yer elması gibidir; çoğalırken farklı boyut ve şekillere bürünür. Kökleşen, büyüklü küçüklü farklı boyutlarda çeşitlenen, çoğalan, toprağın altında görünmez şekilde oluşan ama araştırıp bulmaya çalıştığımda, temas ettiğimde yeryüzüne çıkan, toprak kokulu, lezzetli, istenildiğinde ulaşıp sınırsız bağlantılar kurulabilen bir oluşumdur. Bir nevi hisler silsilesi de diyebilirim. Sezgi ya da bilgi yoluyla ya da her ikisiyle kurduğumuz rizomatik bağlar; sezgi bağları, bilgi bağları, hissederek, duygulanışlar yoluyla oluşan sarmallar, rizomun kendisidir. A/r/tografik süreçlerde teorideki rizom kavramı pratikte yaşayan sorgulamaya dönüşmektedir.

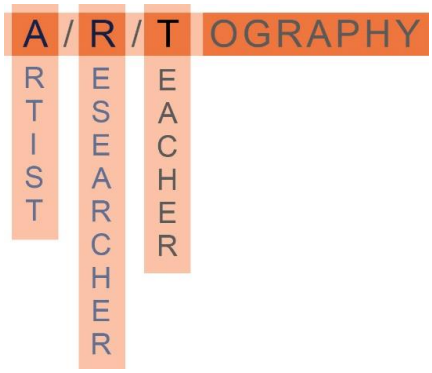
1.3.2. "Yaşayan Sorgulama" Kavramı

Yaşam içerisinde keşfedilmeyi bekleyen ve birbiri ile bağlantılı olan birtakım ilişkiler o an için görünmez olsa da zaman içerisinde görünür hale gelebilir (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:193). Bu zaman içerisinde görünür hale gelme durumunun

araştırma sürecimde a/r/tografik yaşam sorgulamayla ortaya çıktığını söyleyebilirim. Örneğin, bir önceki başlıkta bahsettiğim yer elması benzetmesi araştırmacı olarak sanatçı kimliğimi fark etmem ile ortaya çıkmıştır; araştırmacı a/r/tografi yöntemine ilişkin incelemelerim, geçmişimle, köklerimle bağ kurduğum toprak kokusunu birleştirmem bu rizomatik bağın ortaya çıkışında önemlidir. Hareketler rizomatik olarak bağlanır, birbirinden ayrılır, farklılıklar dikkate alınarak yeniden ele alınır ve yeni bağlantılar yaratılır ve bu bağlantılar ile benzerlikler bulunarak yeniden yorumlanır (Erişti ve Irwin, 2021:62). A/r/tography, rizom kavramına dayanarak, teoriyi, sürekli olarak yeniden yapılanma ve tamamen başka bir şey haline gelen, yansıtıcı, duyarlı ve ilişkisel olan eleştirel bir değiş tokuşa dönüştürür. Bu şekilde, teori, somutlaştırılmış, yaşayan bir sorgulama alanı haline gelir (Springgay, Irwin, Leggo, Gouzouasis, 2008). Özellikle görsel günlüklerimde yaşadığım sürecin de bu şekilde oluşmaya başladığını söyleyebilirim. Lisans öğrenimim sırasında oluşturduğum figürler, kesip yapıştırarak, dikerek ve asarak kullandığım teknikleri günlüklerimde geçmişle ve şu an'ım ile bağlantılar kurarak tekrar kullandım. Araştırmamın bu rizomatik ilişkiler bütünü, incelediğim kaynaklardaki temalarla yeniden bağlar kurarak yeni temaların oluşmasına zemin hazırladı. Sorgulayarak ve zihnimde yaşadığım tüm an'ları birleştirerek, yeniden yaşayarak yeni bağlantılara, yeni farkındalıklara ulaşabildim.

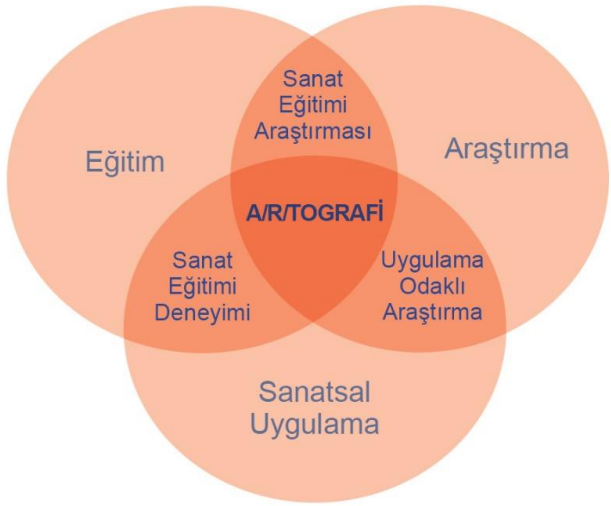
1.4. A/R/TOGRAFİK KİMLİKLER

A/r/tografi kelimesinin kökenini görsel olarak açıklayan Görsel 1'e göre **A**rtist (Sanatçı), **R**esearcher (Araştırmacı) ve **T**eacher (Öğretmen) kelimelerinin ilk harflerine tipografi (typo/graphy) yani yazma eylemi eklenmiştir. Graphy kelimesi Türkçe'ye grafik olarak çevrilen grafik yazmaya işaret etmektedir.

Görsel 1. A/r/tografi kelimesinin oluşumu, Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:9

Sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak sıralanan farklı üç kimliği bir arada bulunduran a/r/tografi, bu kimliklerin birbiri ile teması sonucu farklı bakış açıları, yaratıcı fikirler ve sorgulamalar sağlayan özgün süreçler sunmaktadır. A/r/tografi yönteminin etkileşimde olduğu farklı disiplinler (Görsel 2) ve bu disiplinlerin ilişkileri farklı konulardaki birçok araştırmaya temel sağlayabilmektedir. Araştırmamın yapısı gereği hem araştırmacı hem sanatçı adayı hem de kendi kendine öğreten bir öğretmen olarak bütün kesişim noktalarını deneyimlediğimi söyleyebilirim. En belirgin olarak araştırma ve sanatsal uygulama kesişiminde, kendi sanatsal üretimlerimi sorguladığım uygulama odaklı araştırma süreçlerini deneyimlediğimi söyleyebilirim.

Görsel 2. A/r/tografi yöntemin etkileştiği disiplinler, Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:8

Sanatçılar, sanat anlayışlarını geliştirirken gerekli araştırma yapma becerilerini sağlaması açısından farkında olmasalar da araştırmacı kimliğine başvurmaktadır. Bu süreçte öznel sorgulama ve sosyolojik alanla bağ kurarak sorgulama alanları yaratması a/r/tografinin kuramsal altyapısını oluşturan Deleuze ve Guattari'nin rizom kavramı ile ilişkilidir. Rizomatik bağlantılar otobiyografik sorgulamalarda yeni bakış açıları sağlamaktadır. Sanatsal sorgulama sürecine giren sanatçının sonuç odaklı bir kısır döngü yerine araştırılan kavramın ötesini görmeye çalışarak rizomatik bağlantılar sonucu süreç içinde keşfedilmeyi bekleyen yeni anlamlarla karşılaşması a/r/tografinin melez oluşumu ile ilgilidir. Bu oluşum ise araştırmacı olarak sanatçı ve sanatçı adaylarının sanatsal üretimlerine özgürlük tanımakta ve özgünlük sağlamaktadır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

A/r/tografi uygulamaları belli ölçütlere dayalı sistematik bir yapı içermemekle birlikte, çağdaş uygulamalara yanıt verilebilmesi adına sanatsal süreçlerin ve ürünlerin ya da veri toplama ve analiz etmenin belirli formlarının standartlaştırılmasına da karşı çıkan yaşayan bir sorgulamadır (Güneş, 2018:60). Disiplinlerarası çalışmaların a/r/tografik yöntemle, araştırmacı olarak sanatçıya ya da sanatçı adaylarına ne gibi yansımaları olabileceği sorusunun cevabı, öncelikle bu yöntemin derinlemesine incelenmesinden geçmektedir. A/r/tografi yönteminin içerisindeki araştırmacı olarak sanatçı kimliğinin incelenmesini hedefleyen bu çalışmada, araştırmacının kendi sanatsal yönelimini a/r/tografik sürece nasıl bağlayabileceği üzerine bir araştırma deneyimi edinmesi de söz konusudur. Bu nedenle, çalışmada "Sanatçı ve sanatçı adayları sanatsal pratiklerini a/r/tografi yöntemi ile nasıl şekillendirebilir?" sorusunun cevabı ile aranmıştır.

Bu çalışma, bilgi üretiminde sanatçıya farklı deneyimler öneren bir araştırma yöntemi olarak a/r/tografi ile ilgili doküman incelemesine dayanmaktadır. Çalışmalarında a/r/tografi yöntemini kullanan araştırmacı olarak sanatçıların deneyimleri, araştırmaları ve eserleri incelenmiştir. Konuyla ilgili basılı ve çevrimiçi kaynaklar, dergi yazıları, günlükler, röportajlar, eser koleksiyonları ve fotoğraf gibi dokümanlara ulaşılarak a/r/tografi yöntemi ve süreci sanatçı bakış açısı ile ele alınmıştır. A/r/tografi yöntemini, içerdiği araştırmacı olarak sanatçı bakış açısıyla incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, doküman incelemesi kapsamında ele alınan kaynaklardan, sanat pratiklerini veri olarak toplama, yorumlama ve sunma süreçlerine ilişkin yaratıcı ve özgün bakış açıları ortaya çıkarılabileceği öngörülmektedir. Bu kapsamda elde edilen veriler çözümlenerek a/r/tografi yöntemine ilişkin örüntüler temalar dahilinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1. DOKÜMAN İNCELEMESİ

Bu çalışmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman analizi nitel araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır. Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve yazılı belgelerin incelenmesi olmak üzere yaygın olarak

kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır (Başa, 2021). Dokumanlar nitel olarak yürütülen araştırmalarda başvurulan önemli veri kaynaklar, doküman incelemesi ise araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir (Dora, 2021).

Başlangıçta yalnızca sosyoloji ve antropolojinin görüş alanına girmeyi başaran nitel araştırmalar, artık Türkiye'de de sosyal bilimler, sağlık bilimleri, sanat gibi farklı disiplinler tarafından benimsenen bir araştırma yöntemi olmuştur (Çelik, Baykal ve Memur, 2020:380). A/r/tografi araştırmacıları veri toplama sürecinde doküman inceleme, görüşme, gözlem bir takım nitel yaklaşımları kullanırlar ve çoğunlukla kişisel hikayeler, hatıralar ve fotoğraflarla daha ilgilidirler (Bedir-Erişti, 2019:193) Araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin, film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemelerin analizini kapsayan (Yıldırım ve Şimşek, 2005:187-189) doküman incelemesi, tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Batdı, 2019:79). Çelik, Baykal ve Memur (2020:382)'ye göre oldukça karmaşık ve zor olan veri analiz sürecinin daha sağlıklı ilerleyebilmesi için şu adımların takip edilmesi faydalı olabilmektedir:1. Araştırmayı daraltma, 2. Deseni belirleme, 3. Analitik sorular geliştirme, 4. Önceki deneyimlere dayanarak veri toplamaya devam etme, 5. Deneyimlere ilişkin yorumlar yazma, 6. Ne öğrenildiğine dair araştırmacı günlüğü yazımı, 7. Katılımcıların konuyla ilgili düşüncelerini anlamaya çalışma, 8. Veri toplama sürecinde alanyazın tarama, 9. Mecazlar, benzetmeler ve kavramlardan yararlanma ve 10. Görsel öğeler kullanma. Yıldırım ve Şimşek (2005:190-193), doküman incelemesinin dokümanlara ulaşma, orjinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma olmak üzere, beş temel aşamada gerçekleştirilebileceğini belirtir. Merriam (2013:148-155), nitel araştırmalarda dokümanları, toplumsal kayıtlar, bireysel yazılar, popüler kültür dokümanları, görsel dokümanlar ve fiziki materyallerle, sanat eserleri olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada, doküman incelemesi kapsamında, araştırmalarında a/r/tografi yöntemini kullanan araştırmacı, sanatçı ve öğretmenlerin makaleleri, tezleri, kitapları, sergi katalogları, eser/proje açıklamaları, eser/proje fotoğraf ve videoları incelenmiştir. Bu anlamda, özellikle araştırmacı olarak sanatçı bakış açısı ile a/r/tografi yöntemini işe koşan Türkçe ve İngilizce, basılı ve çevrimiçi yayınlar, görseller ve belgeler kaynak olarak kullanılmıştır. A/r/tografi araştırmacıları bilgi oluşturmak için fikirler ve verileri sanatsal süreçlerle sürekli

olarak ilişkilendirirler (Bedir-Erişti, 2019:194). Bir a/r/tografi araştırmacısı olarak benin de araştırmamda özellikle önceki deneyimler bağlamında geçmiş sanatsal üretimlerim, katılımcı olarak kendi düşüncelerimi tekrar sorgulamam ve görsel günlüklere ilişkin bir farkındalık geliştirmem söz konusu olmuştur.

2.2. A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞMALAR

Sanatçı ve sanatçı adaylarının bakış açısıyla a/r/tografi yönteminin derinlemesine incelenmesini amaçlayan bu çalışmada alanyazın taraması döngüsel olarak tez yazım süreci boyunca devam etmiştir. A/r/tografi ile ilgili ulaşılan basılı ve çevrimiçi kaynakların, henüz yeni sayılabilecek bir yöntem olarak a/r/tografinin tanımlanması, anlamlandırılması, bu yöntemin kullanıldığı sanatsal ve eğitsel pratiklerin betimlenmesi üzerine olduğu görülmektedir.

Bickel (2004), From Artist to A/r/tographer: An Autoethnographic Ritual Inquiry into Writing on the Body başlıklı tezinde "Etik ve estetik bir feminist sanat pratiğine sahip olmak benim için ne ifade ediyor?" sorusundan yola çıkan ve sanatı pedagojik olarak ifade etmek isteyen profesyonel bir sanatçıdır.

Springgay, Irwin ve Kind (2008), A/R/Tographers and living Inquiry başlıklı kitap bölümlerinde, Rachel Echenberg ve Linda Laidlaw'ın deneyimlerine ilişkin a/r/tografik süreçleri yansıtmaktadır. Rachel, 2003 yılı kış aylarında Montreal'in sokaklarında soğuk hava şartlarına karşı vücut ısısının etkilerini deneyimlediği performansında, metro istasyonu, otobüs durakları ve restoranlar gibi kalabalık yerlerde oluşturduğu buz blokların üzerine yatarak, buzun vücut ısısıyla erimesine izin vermiştir. Bir başka performansında ise yağan karın altında saatlerce yatarak, üzerinde ve etrafında biriken karla zaman ve mekân etkileşim sürecine girmiştir. Rachel'ın performansı izleyiciyi sorgulamaya zorlamak yerine tekil zamanda birer aktif üretici haline getirmeyi amaçlamıştır. Linda Laidlaw ise, 2004 yılında okulda elektronik zili kapatarak bir günlük okul sürecini çocukların zil komutunu almadan nasıl geçireceklerini merak etmiş, çocukların tepkilerini a/r/tografik araştırma yöntemi ile sorgulamıştır. Çocukların, okul gününde normal yaşantılarında hareket ettikleri gibi rahat ve aktif davrandıklarını, daha yavaş ve pozitif bir deneyim yaşadıklarını gözlemlemiştir. Zilleri kapatmak basit bir hareket gibi görünse de bu

araştırmada suya atılan bir taşın oluşturduğu küçük halkaların giderek büyüyen dalgalara dönüşmesi gibi bir etki göstermiştir.

Beare (2011), Social Art Effect: The A/r/tography and Complexity of Theatre Education Learning Systems, Developmental Stages, and Change Mechanisms adlı doktora tezinde kolektif bir tiyatro ve sosyal öğrenme programının grup gelişimini nasıl etkilediğini incelemiştir. A/r/tografi, bu çalışma için sanat eğitimi araştırma metodolojisi, sanat yapma, araştırma, öğretme arasındaki boşlukların incelenmesiyle yaşayan sorgulamayı vurgulamaktadır.

Stevenson (2011), Embodying Three Aspects of My Self Through A/R/Tography: A Personal Polyphonous Perspective adlı çalışmasında, araştırmasını somutlaştırılmış bir estetik deneyim olarak açıklamaktadır. Doktora çalışmasında, a/r/tografik bir araştırma metodolojisini benimseyen Stevenson, araştırmacı kimliğinin, sanatçı, araştırmacı ve öğretmen çoklu rollerinden oluştuğunu belirtmektedir. Bu anlayış, bir araştırma metodolojisinin soyut bir şekilde benimsemesi değil; uygulamada bu farklı roller arasındaki farklılık/uyumsuzluklar ile yüzleşme girişimidir. Sanatçı kimliği şiirsel araştırma, araştırmacı kimliği yansıtıcı uygulama ve öğretmen kimliği proje süresince gerçekleşen beklenmedik akıl hocalığı ile bir a/r/tograf kimliğinde birleşmektedir.

Golparian (2012), Displaced displacement: an a/r/tographic performance of experiences of being unhomed adlı tezi, araştırmacının görsel ve metinsel performanslarına dayalı bir a/r/tografik yaşam araştırmasıdır. Sömürge sonrası sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak bir göçmenin kişisel deneyimleri, yoksunluk ve kayıpla mücadelesi incelenmiştir. Bu yaşam performansının pedagojik sürecinde, araştırmacı/sanatçı yaşadığı mücadeleleri ev ve dil kavramları ile tekrar ziyaret etmiştir. Diğer, görünmezlik, egzotizm, acı ve etik kavramlarıyla bu mücadeleleri eleştirel olarak analiz etmiştir. Bunlar, tez boyunca tekrar sunulanlar kritik konulardır. Araştırmacı, sanat yaratma (fotoğraf ve video enstalasyonları) ve yazma yoluyla kendini keşfetmiş ve görsel/metinsel olarak yazı yazabilme sürecini önermiştir.

Gillard (2014), Trust Through Art And Its Practıce: An A/R/Tography Study başlıklı yüksek lisans tezine "sanat ve uygulamaları yoluyla birbirimize nasıl güvenebiliriz?" sorusu ile başlamaktadır. Bu sorunun cevabını, yaşayan bir araştırma yöntemi olan a/r/tografi ile ararken, kendi sanatsal pratiklerine ve çocukluk anılarına

dönerek hayatta karşılaştığı engellerle nasıl başa çıkacağını deneyimlemektedir. İnsanlar arasında oluşturulabilecek karşılıklı ilişki ile ilgilenen Gillard resim, fotoğraf, heykel, performans gibi alanlarda araştırmalar yapan, öğreten ve sorgulayan bir sanatçıdır. Çalışmada, araştırmacı insanlar arasındaki güven duygusunun nasıl gelişebileceğini merak etmiş ve a/r/tografik sorgulama yoluyla deneyimlemiştir

Güler (2015), A New Practice Based Research Method in Art Education: A/r/tography. The Criticism of the Paintings made for Gershwin's Rhapsody in Blue adlı makalesinde yazar kendi resimleri üzerinde yeni bir araştırma yöntemi olarak a/r/tografiyi kullanmakta, bu yolla müzik ve resmin birlikteliğini kendi sanatsal pratiklerine entegre etme yolunu deneyimlemektedir. 2010-2012 yılları arasında araştırmacı, George Gershwin'in "Rhapsody in Blue" adlı eserini dinlemiş, sanatçı ve eseri hakkında hiçbir bilgisi olmadan resim yapmıştır. Daha sonra bu konularda derinlemesine araştırma yaparak ikinci bir deneme gerçekleştirmiştir. 2012-2014 yılları arasında gerçekleştirdiği ikinci deneme de Gershwin'in Boston'a doğru çıktığı bir tren yolculuğunda, rayların çıkardığı seslerden ilham alarak bestelediği senfoninin hikayesini öğrenmiştir. İlk denemesi sezgisel, ikincisi ise bilgi ve araştırmalar ışığındadır. İki farklı deneme yoluyla müziğin dili olan seslerle resmin dili olan renk ve biçimler arasındaki ilişkiler a/r/tografi yöntemi ile sorgulanmıştır. "İlk aşamada sadece duyduğu müziği resmetmeyle yetinen göz, bu aşamada detaylı bir literatür taramasıyla dinlediği sesi okuyan göze dönüşmüştür" (Güler, 2015:72).

Irwin (2015), Becoming through a/r/tography autobiography and stories in motion başlıklı makalesinde a/r/tografi ile yeni bir süreci deneyimleyen Natalie LeBlanc'ın çalışmasından bahsetmektedir. Kanada'ya taşınmadan önce İskoçya'da terzilik yapan Natalie'nin annesi, yaşamı boyunca cadılar bayramı kostümlerinden vaftiz elbisesine kadar Natalie'nin bütün kıyafetlerini dikmiştir. Natalie, yaşayan sorgulama sürecine, annesini dikkatle izlediği bu süreçleri de dahil etmiştir. İlk olarak annesinden öğrendiği dikiş tekniğinden yararlanmış; elle dikmeye başlayan ve sonra makina ile dikmeye devam eden Natalie, çocukluğunda annesinin diktiği kıyafetleri giyen ve her biri belleğinde farklı duygular uyandıran hatıralarını yeniden deneyimleme sürecine girmiştir. Bu projede geçmişin dili olan kıyafetleri parçalayarak bir araya getirmiştir. Natalie'nin özenle sakladığı anılarla dolu

kıyafetleri tekrar parçalayarak ve dikerek oluşturduğu elbise ile a/r/tografik sorgulama sürecine girmiş ve yansımalarını aktarmıştır.

Keser ve Narin (2017), Sanat Temelli Bir Soruşturma Yöntemi: A/r/tografi başlıklı makalelerinde a/r/tografinin bir yöntem olarak nasıl biçimlendiğini, hangi araştırma süreçlerine dayandığını araştırmaktadır. Çalışmada Kanada'da a/r/tografi yöntemi ile gerçekleştirilen bir projeye ilişkin 5 makale incelenmiştir ve a/r/tografinin sanat temelli melez bir araştırma yöntemi olarak biçimlendirildiği sonucuna ulaşmışlardır. A/r/tografik araştırmaların amacının bir probleme çözüm ya da sorulara cevap vermek değil, araştırma problemine ilişkin görseller ve sanat eserleri biçimlendirmek olduğu anlaşılmıştır.

Ay (2019), A/r/tografi'de Araştırmacının Rolü başlıklı sözlü bildirisinde, sanatın bir bilgi elde etme aracı olarak kullanılabileceğini savunan bir yöntem olarak A/r/tografinin, sanat yapıtının bir araştırma nesnesi haline gelebileceğini ve araştırmanın sınırlarının, araştırma ihtiyaçlarına göre çeşitlilik gösterebileceğini belirtmektedir. Sanatçı, araştırmacı, öğretmen/öğrenen kimliklerine odaklanan çalışmada, dört a/r/tografik araştırma projesi incelenmiştir. A/r/tografi anlayışı ile araştırmacının katılımcı bir rol üstlendiği ve kimi zaman araştırma nesnesi dahi olabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sebebi ise a/r/tografinin işbirlikçi, uygulama temelli araştırma yöntemi olmasıdır. A/r/tografi sınırları muallaklaştıran ve yeri geldiğinde araştırmaya farklı yollar sunan yön veren bir araştırma yöntemidir. Deniz Ay'ın araştırmadaki amacı araştırmacı olarak sanatçı araştırmacı öğretmen/öğrenen olan üç farklı kimliğin a/r/tografi üzerindeki etkilerini merak etmiş ve dört farklı a/r/tografik çalışmayı literatür taramasıyla incelemiştir. Bu dört farklı makalede vurgulanan kısımlar a/r/tografinin barındırdığı üç farklı kimliğin araştırmada iç içe geçerek yer değiştirebileceği araştırmaya farklı yollar sunulabileceğini gözlemlemiştir.

Güneş (2018), Sanat Eğitimcisi Yetiştirmede Alternatif Bir Yöntem: Resim Atölye Dersinde A/r/tografi başlıklı doktora tezinde Resim Anasanat Atölye dersinde yedi öğrencinin a/r/tografik bir yaşayan sorgulama sürecine girmesi aktarılmıştır. Öğrenciler deneyimlerine karşı farkındalık kazanmayı ve yaşamla bağ kurmayı öğrenmede önemli bir deneyim elde etmişlerdir (Güneş, 2018:vi).

Özcan (2019), Tez Yazım Sürecindeki Erteleme Kavramı: A/R/Tografik Bir Sorgulama başlıklı yüksek lisan tezinde araştırma yöntemi olarak kullanılan a/r/tografi ile öznel bir sorgulama sürecine girmiş, tez yazım döneminde yaşamış

olduğu sorunlardan yola çıkarak ele aldığı erteleme kavramını derinlemesine incelemiştir.

Mavioğlu (2019), Bilinçaltına Yönelik Manipülatif Unsurların İndirgenmesine Dayalı Görsel Kültür Çalışmaları: Bir A/r/tografi Araştırması Örneği adlı doktora tezinde sorgulamalar yoluyla etrafımızda bulunan birçok görselle rizomatik bağlar kurarak analiz ettiği bilinçaltı etkilenimlerini azaltmak istemiştir. Etkileşimin duygu-duruma etkisi sonucunda meydana gelen duygu-durumun görselin algısına etkisi olarak değerlendirilmiştir (Mavioğlu, 2019:117).

Barney (2009), Sanatsal Sorgulamaya Dayalı Bir Elbise Çalışması Sanatçı, Araştırmacı Öğretmen Kimliklerini Anlamanın Yolu başlıklı tezinde veri toplama ve veri analiz süreçlerini sanatla ilişkilendirerek yeniden kavramsallaştırmak istemiştir. Sadece üç kimliğin araştırma sorularına cevap bulmak için başvurmadığını sanat ve eğitimi birleştiren pedagojik yönünün nasıl kullanılabileceğini de merak etmiştir.

3. BÖLÜM

A/R/TOGRAFİ ARAŞTIRMACISI OLARAK SANATÇI

Bu araştırmanın bulguları olarak değinilecek süreçlerin tamamı bir araştırmacı ve sanatçı olarak kişisel deneyimlerimi de içerdiğinden, bu aşamadan itibaren daha samimi bir ilişki kurabilmek amacıyla araştırmayı benim gözümden görecek ve benim anlatım dilimden okuyacaksınız. Öncelikle a/r/tografi yöntemi ile nasıl tanıştığımdan ve neden böyle bir tez yazmak istediğimden bahsetmek istiyorum. Özellikle sanat alanında lisansüstü öğrenim gören araştırmacıların tez yazım sürecinde yaşadığı problemlere çözüm niteliğinde, tez sürecine dâhil edebilecekleri sanat temelli araştırma yöntemi olan a/r/tografinin ayrıcalıklarını yansıtma isteği ve a/r/tografi ile ilgili sınırlı sayıda Türkçe kaynaktan edindiğim bilgi ile kendi sanatsal süreçlerimi anlamlandırabilme ihtiyacı beni böyle bir tez konusu seçmeye yönlendirdi.

A/r/tografi yöntemi ile tanışmamı sağlayan olay, yüksek lisans ders dönemimde, ödev kapsamında Prof. Dr. Düriye Kozlu İsmailoğlu'nun dersinde üstlendiğim J. Gary Knowles ve Ardra L. Cole'nin editörlüğünü yaptığı Handbook of the Arts in Qualitative Research adlı kitapta yer alan a/r/tografi bölümünün Türkçe çevirisini yapma sorumluluğumdur. A/r/tografi yöntemi ile ilk karşılaşmamı sağlayan bu kitap bölümünü Türkçe'ye çevirme sürecim hem uzun zaman alan hem de a/r/tografinin felsefi alt yapısını oluşturan Deleuze ve Guattari'nin rizom kavramını anlamakta zorluk çektiğim bir süreçti. A/r/tografi hakkında daha öncesinde hiçbir bilgim olmadan ve hiçbir Türkçe kaynak okumadan çeviri yapıyordum. Bilgi sahibi olmadan yaptığım çeviriler de havada kalıyordu. Özellikle Deleuze ve Guattari'nin rizom tanımında iç içe geçme durumu anlamsız geliyordu çünkü rizom hakkında bilgi sahibi olmadığımdan çevirinin doğruluğundan emin olamıyordum. Sadece Türkçe çevirisiyle köksap olarak bildiğim rizomla ilk kez etkileşimde bulunuyordum. Bu noktada, Türkçe'ye çevirdiğim rizom kavramının içinde barındırdığı iç içe geçme, tek noktadan içe ve dışa yansıma durumu bende araştırma merakı uyandırdı. A/r/tografi yöntemine ilişkin kaynak arayışlarım sırasında, Prof. Dr. Suzan Duygu Bedir Erişti'nin editörlüğünü üstlendiği ve gerek A/r/tografi ile ilgili metinlerin Türkçe'ye çevrilmesi, gerekse Türkiye'de bu yöntemle gerçekleştirilen ilk

çalışmaların bir araya getirilmesi açısından önemli kaynaklar olan iki kitaptan bahsetmem gerekir.

Bu kitaplardan ilki yüksek lisans ders alma sürecimde tez danışmanımın önerdiği 2016 ilk basım tarihli Prof. Dr. Duygu Bedir Erişti'nin editörlüğünü yaptığı "Görsel Araştırma Yöntemleri, Teori Uygulama ve Örnek" başlıklı, yönteme ilişkin karşılaştığım ilk Türk kitaptır. Bu kitabı okuduktan sonra çevirisini yaptığım kitap bölümünde boşlukları tamamlayamadığım a/r/tografinin felsefi alt yapısını daha iyi anlamaya başladım. İkinci kitap ise danışmanım ile basılmasını sabırsızlıkla beklediğimiz 2021 tarihli "A/R/TOGRAFİ Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi" başlıklı kitaptır. Tez sürecimde oldukça yol almış olduğum bir zamanda basılan bu üçüncü kaynak özellikle yeni ve farklı a/r/tografik uygulamalara yer vermesi nedeniyle, süreci tekrar uzatmama neden olmasına rağmen araştırmama çok olumlu katkılar sağlamıştır.

Bahsettiğim üç kaynak kitap dışında ulusal ve uluslararası literatürde a/r/tografi yöntemine değinen makalelere de ulaştım. Bu çalışmaların birçoğu henüz yeni sayılabilecek bu yöntemi tanıtan, yöntemi kullanan projelere değinen makaleler iken bir kısmı ise a/r/tografi yöntemini kullanarak yapılan projeleri toplu halde tekrar ele alan çalışmalardır. Bunun dışında 23.11.2021 tarihli son aramamda YÖK Tez Merkezinde a/r/tografi yöntemine ilişkin 3'ü yüksek lisans, 2'si doktora olmak üzere 5 tez çalışmasına ulaşılır durumdaydı. Yönteme ilişkin kısıtlı bir araştırma ortamı olduğunu söyleyebilirim. Özcan (2019)'un tez sürecinde yaşadığı ve derinlemesine incelediği "erteleme" kavramının, benim sürecimde de ortaya çıktığını fark ediyordum. Benzer sıkıntılar ve özellikle Türkçe kaynak açısından yetersiz araştırma ortamı sürekli ertelememe ve sürecin uzamasına neden oluyordu. Irwin (2004)'ün yazmış olduğu kitabı Türkçe'ye çevirme ve anlama, sindirme sürecinde zorlanıyordum. Ulaştığım kaynaklar ise a/r/tografinin kuramsal altyapısından bahseden alıntılardan ibaretti. Yaşayan sorgulama sürecindeki deneyimleri aktaran çok az kaynak vardı. Özellikle Türk a/r/tografi araştırmacılarının hazırladığı iki kitap bu anlamda benim için çok değerli kaynaklar oldu.

Bütün bu aşamalardan sonra danışmanımla birlikte araştırmacı olarak sanatçı kimliğini bize göre en çok açıkladığını düşündüğümüz kaynaklar üzerinde fikir birliğine vardık ve bu kaynakları daha derinlemesine inceleme sürecim başladı. Sonuç olarak, araştırmacı ve sanatçı kimliği ile sanat pratikleri deneyimleyen ve bu

deneyimlerini makale ya da tez olarak yazıya döken araştırmacıların çalışmalarını, kendi deneyimlerimle bazen karşılaştırarak, bazen bir yol gösterici kabul edip yararlanarak bir farkındalığa ulaştım.

3.1. YENİ BAĞLANTILARIN FARKINA VARMAK

Araştırmamın bu bölümünde incelediğim kaynaklarda araştırmacı olarak sanatçı bakış açısı ile a/r/tografi yönteminin nasıl ele alındığına ilişkin ulaştığın bulguları kendi deneyimlerim ile birleştirerek aktarmaya çalışacağım. Diğer araştırmacıların deneyimleri ile kendi deneyimlerimin birleşimi sonucu ulaştığım yeni bağlantıları temalar halinde ifade etme çabasında olduğumu ifade etmek istiyorum.

3.1.1. Resim ile Müzik ve Sezgi ile Bilginin Birlikteliği

Ayşe Güler 2015 tarihli "Sanat Eğitiminde Uygulamaya Dayalı Yeni Bir Araştırma metodu: A/r/tografi-Gershwin'in Rhapsody in Blue adlı Eserine Yapılan Resimlerin Eleştirisi" başlıklı makalesi ve A/R/TOGRAFİ Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi kitabında yer alan "Bilimde ve Sanatta Diriliş Yöntemi: A/r/tografi", "A/r/tografik Bir Araştırma: Gershwin'in 'Rhapsody in Blue' adlı Eserine dayalı A/r/tografik Sorgulama" başlıklı kitap bölümlerinde bahsettiği projesinde bir araştırma yöntemi olarak a/r/tografiyi kullanmakta, bu yolla müzik ve resmin birlikteliğini kendi sanatsal pratiklerine entegre etme yolunu deneyimlemekte; sanatçı ve araştırmacı etkileşimli deneyim sürecini aktarmaktadır.

Oluşum sürecine odaklanan a/r/tografik araştırmasında Ayşe Güler (2021:145-147), ilk duyduğu anda çok etkilendiği George Gershwin'ine ilişkin tarihsel hiçbir araştırma yapmadan, sanatçının sezgisel olarak sevebileceği eserlerini dinlemeye ve seçmeye başlar. Defalarca dinlediği ve derinden etkilendiği 6 esere karar veren araştırmacı, eserleri farklı zaman ve mekânlarda tekrar tekrar dinleyerek resmini yapacağı eseri bulmaya çalışır. 2010-2012 yılları, Güler'in eserlerini dinlediği Gershwin'in fotoğrafı dâhil hiçbir bilgiye maruz kalmamak için projesinden kimseye bahsetmemeye karar verdiği ve resimlerini yapmaya başladığı süreci kapsar.

Güler'in, Gershwin'in adını duymamış ve eserlerini hiç dinlememiş olması daha fazla meraklanmasına ve sanatçıyı a/r/tografik deneyiminin konusu olarak ele almasına neden olmuştur. İkişer yıl arayla toplamda dört yıl süren deneyimin sürecini

ve etkilerini resimleri ile aktarmıştır. 2010-2012 yılları arasında araştırmacı, George Gershwin'in Rhapsody in Blue adlı eserini seçmiş, sanatçı ve eseri hakkında hiçbir bilgisi olmadan resim yapmıştır. Daha sonra George Gershwin hakkında derinlemesine araştırma yaparak projenin ikinci aşamasını gerçekleştirmiştir. 2012-2014 yılları arasını kapsayan ikinci aşamada Gershwin'in Boston'a doğru çıktığı bir tren yolculuğunda, rayların çıkardığı seslerden ilham alarak bestelediği senfoninin hikâyesini öğrenmiş durumdadır. Besteci George Gershwin'in Rhapsody in Blue adlı eseri piyano ve orkestra için bestelenmiş ve ilk çalındığı gece büyük alkış almıştır. Gershwin müzik tarihinde caz müziği klasik müzik salonuna kabul ettiren besteci olarak tanınmıştır. İlk aşamadaki resimlerinin (Görsel 3) sezgisel ve mekân olgusundan uzak kompozisyonları, ikinci aşamadaki resimleri ise (Görsel 4) derinlemesine araştırma yaparak bilgi ışığındaki mekân olgusunun oluşmaya başladığı sorgulama süreçlerini yansıtmaktadır.

Görsel 3. Ayşe Güler, Yağlı Boya Çalışması (I. Aşama)

Görsel 4. Ayşe Güler, Yağlı Boya Çalışması (II. Aşama)

İlk denemesi sezgisel, ikincisi ise bilgi ve araştırmalar ışığındadır. İki farklı deneme yoluyla müziğin dili olan seslerle resmin dili olan renk ve biçimler arasındaki ilişkiler a/r/tografi yöntemi ile sorgulanmıştır. İlk aşamada sadece duyduğu müziği resmetmeyle yetinen göz, ikinci aşamada detaylı bir literatür taramasıyla dinlediği sesi okuyan göze dönüşmüştür (Güler, 2015:72).

3.1.1.1. Rhapsody in Blue Resimlerini Tekrar Okumak

Güler'in birinci aşamada yaptığı Görsel 3'teki resmini Gershwin'in "Rhapsody in Blue" adlı eserini dinlemeden kendim yorumlamaya çalıştım. 2010 yılında yaptığı resmi betimlemeye çalıştığımda somut bir şekilde sağ tarafta duran lambanın, büyük olasılıkla bir sokak lambasının, göze çarptığını söyleyebilirim. Yukarı doğru uzanan merdivenler, açık tonlarda daha çok kırmızı-mavi-yeşil ve sarı renklerin kullanıldığı hareketli çizgiler ile arkaya doğru silikleşen bir şehir havası yaratılmış. Bina görünümü, sağ tarafta belli belirsiz trafik lambası, sol tarafta koyu tonların ve karmaşıklığın yoğunluğu, bir yığın birikmiş gereksiz eşya, giderek flulaşan arka plan ve sokak arasını andıran bir kompozisyon duruyor karşımda. Bu kompozisyon içerisinde hareketli renk akışını yorumluyorum. İçe dönük ve yalnız hissettiren birikmişlik, bir boşluk belki de arayış diyebilirim. Resme daha dikkatli ve uzun süre baktığımda bir yeri tırmanan bir çiftin, başını öne eğmiş düşünen ümitsiz bir adamın ve bir başka kişinin hayallerinin varlığı ile bir şehirde, bir kişinin parçalanmış hayat hikâyesindeki ümidi göze çarpmıştır (Güler, 2021:182). Güler, resmi yaparken ve yorumlarken Gershwin'in Rhapsody in Blue eserini sürekli dinlemiştir. İkinci aşamada 2013 yılında yapmış olduğu resimde büyük ölçüde değişen renk, kompozisyon ve fırça darbeleri soyut ve flu olan ilk resme göre somut figürlerin yer aldığı belirgin çizgilere dönüşmüş. Koyu tonların hâkim olduğu renkler, kırmızı-mavi-yeşil-sarı ve mor kompozisyonun geneline yayılmış. Sokak lambalarının vermiş olduğu sarı tonları gece hayatını anımsatmış aynı zamanda festival havasını hissettiren, kompozisyonun sol tarafında başlayan yatayda yayılan fırça izleri hareketli ritmi yakalamış. İnsan figürleri, belirginleşen enstrumanlar, piyano tuşları, dans ve eğlence havası resmin merkezindedir. Resmi biçimsel olarak incelemeye devam ettiğimde benzerlikler ikisinin de dış mekân olmasıdır. Farklılıklar ise soyuttan somuta geçiş, ilk aşamadaki sağda flulaşan arka plan, ikinci

aşamada solda belirmiştir. İlk aşamada açık ve sıcak tonların kullanıldığı renkler ikinci aşamada koyu ve canlı renklerin yerini almıştır.

Aslında Güler, sezgisel olarak yaptığı ilk aşamada sezginin verdiği içe dönüklük, yalnız, sessiz, flu, bir yere varış ama yolda olma halini; sessizliğin sesini hissettirirken ikinci aşamada bilginin izlerini taşıyan, artık yalnız olmayan festival havasında her şeyin belirginleştiği mutluluk, bilgelik, kalabalık, çoşkulu caz havasını hissettirdi.

Müzik dinleyerek yaptığı resimde yansıtılmış hissiyat bana "sessizliğin sesini" düşündürdü. Güler araştırma yapmadan oluşturduğu kompozisyonda çıktığı sezgisel yolculukta, yalnızlığı, sessizliğin sesini, sesin sessizliğini, müziğin sezgisel yansımasındaki belirsiz, meraklı, beklemede olan, tamamlanmayı bekleyen bir parçanın arayış düşüncelerini yarattı bende. İkinci aşamada ise varışı gerçekleştirdiğini, bilgi dâhilinde somutlaşan, ilk aşamadaki açık tonlardaki gündüz hali yerini geceye bırakmış, bitiş hali, mutlu, hareketli ve artık istediğine ulaşmış, araştırmacı ruhunun sanata yansımış halini görmüş oldum. Yaşayan sorgulama ile araştırmacının sanatına yansıyan duymanın görmenin ve tatmanın kesişimini görmüş oldum. Duymanın görmenin ve tatmanın kesişen, bağlanan ve yeni bağlar oluşmasını sağlayan yansımalarını araştırmacı ruhu ile sanatında yorumlayan Güler'in bu projesinin a/r/tografik araştırmalara kaynaklık edeceği önemli örneklerden biri olduğuna inanıyorum. Güler, sanatçı, araştırmacı, öğretmen/öğrenen kimliklerinin yaşadığı süreçte nasıl ortaya çıktığını ve kesiştiğini, sezginin ve bilginin önemini vurguladığı yaşayan sorgulama sürecini açık bir dille ortaya koymuştur. Disiplinlerarası etkileşimin, sanatsal üretimin ve bilgiye dayalı araştırmanın, deneyimin ve deneyimin yazıya dökümünün yeni anlamlar ve sınırsız sorgulama yolları sunduğunu keşfetmiş oldum.

Buraya kadar biçimsel olarak incelediğim ve yorumlamaya çalıştığım resimleri Güler'in aştırmasının yol göstericiliğinden yararlanıp süreci etmek; kendim deneyimlemek istedim. "Rhapsody in Blue" adlı eseri dinleyip besteleyen müzisyen hakkında bilgi sahibi olduğumda resimlere daha farklı bir gözle mi bakacağım? Hislerim değişecek mi? Resimleri betimleme şeklimde bir değişiklik olacak mı? Gibi sorulara cevaplar aradım.

İlk ve ikinci aşamayı biçimsel ve müzik dinlemeden yorumladığım süreci artık müziği dinleyerek, Gershwin hakkında bilgi sahibi olarak deneyimlemeye

başladım. Müziği dinlediğimde ve Gershwin hakkında tarihi bilgiye sahip olarak Güler'in resimlerini incelediğimde, eserin 1994 yılında bestelendiğini öğrendim ve bu tarihlerde dünyanın genel durumu hakkında meraklandığımı fark ettim. Tekrar soru sormaya başladım ve araştırmacı kimliğinin sürekli, hareketli, canlı yapısını hissettim. Bu da a/r/tografinin rizomatik bağının yansıması olmalı. Eserin türünün orkestral caz, tonunun ise fa majör olduğunu öğrendim. Çok aşina olmadığım müzik türü hakkında yeni kelimeler öğrendim. A/r/tografinin öğretmen/öğrenen kimliğinin de ortaya çıktığını, yaşadığını duyumsadım. Sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen kimliklerinin tam olarak birbirleri ile bağlantılar kurduğunu melez yapının yaşadığını hissettim. Besteyi dinlerken ve resme bakarken geçmişimle bağ kurduğum çocukluk dönemimde izlediğim bir çizgi filmde, arka fonda çalan melodiyi anımsadım. Bu anımsamanın devamında birden hareketlenen ritimler çoşkulu bir ortam hissiyatı yarattı. Daha sonra tekrar sakince ilerleyen notalar, birden yükselen notalara dönüşen sürekli bir değişim içinde ilerledi. Güler (2021:174)'in, otobüste bir arkadaşıyla telefonda konuşurken Gershwin'i ve Rhapsody in Blue eserini ilk defa duyduğundan bahsettiğini hatırladım. Boston'a doğru bir tren yolculuğunda rayların çıkarmış olduğu gürültüden esinlenerek yapılan bu parçada her iki sanatçının da "yolda olma hali" dikkatimi çekti. Bağlantıların kesiştiği "yol" kavramı iki sanatçının da sanatsal pratiklerine yansımış durumda olduğu yorumuna ulaştım.

Kendi yaşanmışlıklarımı ve bestenin bende uyandırdığı hissiyatla izlediğim Güler'in birinci aşamadaki resminde renkler zihnimde farklı tonlarda canlandı ve bir ritim tutturdu. Güler'in resminde biçimsel olarak betimlediğim sokak yine bana bir yolu, yolculuğu, yolda olmayı düşündürdü. Besteyi dinlemeden yorumladığım resimdeki merdiven betimlemesinin, besteyi dinleyerek ve araştırma sonucunda edindiğim bilgiyle bir yol olduğunu anladım, tren raylarının yukarıya doğru tırmanan ve giderek flulaşan halini görmeye başladım. Güler sezgisel olarak yaptığı ilk aşamadaki resminde ray hissiyatını hissetmiş olmalı çünkü onun da belirttiği gibi "kişi aynı yarasa gibi karanlıkta görmeden sezebilir" (Güler, 2021, s.189).

İkinci aşamada yaptığı resimde ise tren, piyano, insan figürleri belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Piyano resmin merkezine konumlanmıştı, enstrümanlarını çalan orkestra daha çok hissediliyordu. Güler ile benzer düşüncede olduğumuzu anladım; "Bir anda kendimi o orkestranın şefi gibi görerek hem eseri resmediyor hem de orkestrayı yönetiyormuş gibi hareketler sergilediğimi fark ediyorum. Bir tebessümle

Gershwin'i kucaklıyorum" (Güler, 2021:185) ifadesinde neredeyse Güler'in bu coşkusunu hissettim, resmi yaparken sergilediği tavrı görür gibi oldum.

Sonuçta görme ve duyma olarak sezginin ve araştırma olarak bilginin, farklı yollar keşfetmede araştırmacı-sanatçılara yol gösterici olduğunu keşfettim. Araştırmacı kimliğin sezgisel bağlantılarla disiplinlerarası melez oluşumlar ayrıcalığı ile yeni araştırma konularına zemin hazırlayabileceği fikrine ulaştım.

3.1.1.2. Yeni Rizomatik Bağlara Ulaşmak: "Sessizliğin Sesi ve Temassızlığın Teması"

Projesinde müzik ve resim disiplinlerini kendi resimleri yoluyla bir araya getiren Güler, araştırmacı-sanatçı olarak deneyim sürecini hem sanatsal pratiği ile hem de yazıya dökerek sunmuştur. Güler'in a/r/tografik araştırması, benim sanatçı olarak yaşam sorgulama sürecim ile birçok benzerlik taşımaktadır. Tezimin yöntem kısmında fikir olarak yararlandığım Meta-Tematik Analiz, çalışmalarda ulaşılan bulguları bir araya getirmek yerine ana kavramların çalışmaların içinden ve arasından alınarak çevrilmesi ile ortaya çıkan sentez ürünü yeni bir yorumlamadır (Batdı, 2019:17). Meta-Tematik bağlantılar kurduğum doküman incelemesinde yeni temalar oluşturarak yorumladığım Ayşe Güler'in projesi, disiplinlerarası bağlantılar kurarak sezgi ve bilginin resimdeki etkilerine odaklanan süreci kapsamaktadır. Bir ar/r/tografik kimlik olarak araştırmacı-sanatçı duruşu Güler'in sanat pratiğinde araştırma yapmanın önemini; farklı bakış açıları ve deneyimler kazandırdığını ortaya koymuştur.

Sanatçı bakış açısıyla araştırmanın önemini vurgulayan Güler'in makalesini ve resimlerini incelemenin kendi çalışmalarımda nasıl bir etkisi oldu? Bir yöntem olarak a/r/togtafi ile tanışmadan önce de aslında bu yöntemi kullanıyor muydum? A/r/tografi yönteminin bilgisi ile sanatsal pratiklerimi nasıl geliştirebilirim? Sorularıyla birlikte yoğun bir düşünme ve sorgulama sürecine girdim. Bu süreçte tez danışmanımın tutmamı önerdiği görsel günlüklerden oldukça yararlandım. Görsel günlük; bir araştırmada analizi yapılabilecek dokümanlar olarak önemli materyaller arasında yer alır. Günlük, kişinin yaşam öyküsünü barındıran otobiyografik, görsel ve yazılı deneyimleri yansıtır. Görsel ve yazılı günlükler kişinin yaşam pratiklerini

yansıtan otobiyografik deneyimlerdir ve a/r/tografi araştırmamda yaşayan sorgulamamın hayat bulduğu belgeler niteliğinde yararlandığım araçlar haline geldi.

Güler, sanat pratiğinde araştırma yapmanın önemli olduğunun ve araştırma yapmanın farklı yollar ve deneyimler kazandırdığının önemini ortaya koyduğunu vurgulamıştır. Benim de a/r/tografi ile başlayan görsel günlük tutma sürecim tez yazımında yaşadığım odaklanamama ve harekete geçememe durumum, ilk başlarda boş sayfaların birikmesine neden oldu. Doküman incelemesi devam ederken araştırmacı-sanatçıların benzer sorunlarla karşılaştığını fark ettim. Doküman incelemesi yapmaya başladıktan ve konuyla ilgili araştırmaları derinlemesine inceledikten sonra sanatçıların yaşamış olduğu süreçlerden etkilenerek sayfaları doldurmaya başladım. Ayşe Güler'in deneyimini resim yaparak değil de görsel günlük tutma süreci ile deneyimlemiş oldum. Araştırmalara odaklanarak tuttuğum görsel günlüğün içeriğinin de gelişmeye ve çeşitlilik kazanmaya başladığını gördüm. Düzenli olarak tuttuğum günlüklerin içeriğinde kullanılan malzemelerin çeşitlendiğini, ele aldığım kavramı yalnızca düz yazı ile anlatmak yerine kavramı çağrıştıran buluntu nesneleri de kullandığımı ve kendimi daha iyi ifade ettiğimi, bu değişimlerin a/r/tografiyi keşfetmem ile birlikte oluştuğunu fark ettim.

Güler'in resim ile müziği birleştirdiği disiplinlerarasılık, benim de sanatsal üretim sürecimde a/r/tografinin doğasında varolan kimlikler arası ve disiplinlerarası bağlar araştırmama yön vermeştir. Güler (2021:146)'in Beethoven'dan alıntıladığı "Su damlaları zamanla taşı parçalar, zorla değil, sürekli üstüne düşerek" ifadesine katılmamam mümkün değil. Sanatsal duruşumda araştırma sürecim tekrar tekrar araştırmak, pes etmeden bağlar kurmak, sabırla çizerek, boyayarak, kesip-birleştirerek, yazarak, yapıp bozarak devam etmesi gereken bir döngü. Benim de tez yazım ve araştırma sürecimde hem yazılı hem de görsel günlüklerimle bağımın zamanla artması, motivasyonumun da artmasına yardımcı oldu. Tek bir günü yazmadan/çizmeden/çentiksiz geçirme (Güler, 2021:146) cümlesi zaman zaman uzaklaştığım günlük sayfalarına dönmemi sağladı.

Bu bağlamda oluşturduğum meta-tematik bağlantılar araştırmacı olarak sanatçı kimliği ile Güler'in projesine ilişkin farklı kaynaklardan edindiğim veriler yoluyla şu temalar öne çıkmıştır:

- *Araştırma yapmanın önemi*

- *Sezgi ve bilginin birlikteliği*
- *Yaratım sürecinin yazıya dökülmesi*

Yaratım sürecinin yazıya dökülmesi benim için zordu. Eksikleri olan yazı pratiğimin araştırma ile daha önce fark etmediğim ve süreç içerisinde ortaya çıkan boşluğu keşfettim. Daha önce yaptığım yerleştirmeye araştırmacı-sanatçı kimliğim ile eleştirel yaklaşarak boşlukları doldurmaya çalıştım. Gelişen ve gelişmeye devam eden yaşam ve sanatsal pratiğime yansıyan sezgiselliğe eklenen bilgi neleri ortaya çıkaracaktı?

İlk aşamada sezgisel olarak yaptığı resimleri, ikinci aşamada dinlediği Gershwin'in Rhapsody in Blue adlı eserindeki bilgi ile birleştiren, resimleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfeden; disiplinlerarası bağlantılar kuran Güler'in araştırmacı olarak sanatçı kimliğini lisans öğrenimimin son döneminde oluşturduğum yerleştirme ile yeni bağlar kurarak yeniden yorumladım. 2018 yılına ait bitirme projemin çocukluktan itibaren gözlemlediklerimle tamamen sezgisel olarak yazdığım manifestosu aşağıda yer almaktadır:

"Topraklarda humusun zenginliğini tatmıştır annemin kara lastikleri"

Herkesin annesi kendine özeldir. Benim annem köyde yaşayan, sürekli köyün işleriyle uğraşan, tarlaya gidip gelen, babama ve işçilere günün üç öğünü yemek yapan bir kadın. Ayağına giymiş olduğu kara lastiklerle kimi zaman babamla tarlaya gider çalışır, gecenin ikisi olsa bile, kimi zaman kendi ektiği sebzeleri bahçesinde çapa yapar, bunlarla sınırlı kalmaz tabi annemin yaptığı işler. Yaşanmışlığın izlerini taşır kara lastik, benle veya bensiz hayata temas etmiştir. Bir temasla varlığını devam ettirdiği bir temasla varlığına son verdiği. Ayrı yaşarken bile temasın bitmediği hissini yaşatır. Her temas hayatımıza bir iz bırakır, kara lastiklerin üzerinde de bu izler halen yaşamakta.

Gölgesinin, yerle temasının başlangıcıdır bazen kara lastikler. Annemin hayatla teması endişe vermiyor ama hala yenilik ve zorluklar sunmaya devam eden o ince çizgide dengede durmaya çalışıyor. Üretmeyi, dönüştürmeyi, kendi kendine yetmeyi, ayakları üzerinde durmayı gösterir kara lastikler. Üzerindeki izler, bir toprak parçasına aitliği gösterir, yeşermişliği, kök salmışlığı… Bu yüzden topraklarda humusun zenginliğini tatmıştır annemin kara lastikleri. Komut veren,

seni sürükleyen duygularının adımlarıdır bazen. Bu bıraktığımız izdir ve asla yok olmaz.

Kara lastiklerin, ait olduğu yerden çıkıp farklı bir yerde temasta bulunması bizlerin düşünce temasına girmesi, o yaşanmışlık hissiyle baş başa bırakması, düşündürmesi bağlandığı yerde hem tutunmaya çalıştığı hem de kopmaya yüz tuttuğu fakat özünü kaybetmediğini görürüz. Kara lastikleri bir arada tutan bağcıklar uzundur. Çünkü yaşamımız boyunca attığımız adımların ve temasın birikimlerini, çözülmesi gereken sorunları, direnilmesi gereken zorlukları bunlarla hayatta kalmayı ifade eder.

Görsel 5. "Annemin", Çesitli Ebatlar, Karalastik ve Bağcık, Enstalasyon, 2018

2018 yılında lisans bitirme projem olan Görsel 5'te "Annemin" kara lastikleriyle oluşturduğum yerleştirmede, kara lastik ayakkabıların kendi zaman ve mekânı dışında bir zaman-mekâna taşınması, izleyici ile bir düşünce teması kurması fikrinden yola çıkmıştım. Tüm yaşanmışlığı belleğinde taşıyan kara lastik ayakkabılar bir taraftan izleyiciye bu belleği yansıtırken, bir yandan da tutunmaya çalıştığı, yığınlar oluşturduğunu hissettirir ancak öte taraftan da son derece kırılgandır. Kara lastik ayakkabılar hem izleyiciyle hem de kendi kökleriyle bağ kurmaya çalışır. Yaşanmışlıklar, birikmişler, yığıntılarla olan bağlar ve kırılganlıklar

üzerinden izleyiciyle bağ kurar. Sezgisel bir itkiyle oluşturduğum yerleştirmenin alt yapısını destekleyen bu düşünüş şeklinin, tez sürecimdeki araştırmalar sonucu ulaştığım felsefi düşünce ve rizomatik bağ kurma ile örtüştüğünü fark ettim. Sezginin, araştırma ve bilgi ile daha güçlü kökler oluşturduğunu anladım. Yeni düşünüş şeklim ile eski sanat pratiğim arasında temas kurduğum a/r/tografinin özündeki rizomatik bağ, yerde biriken yığınlar ile bağlantılıydı. A/r/tografi, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin rizom olarak niteledikleri kavramı kapsayan ve uygulayan araştırma yöntemidir. Rizom dinamik bir hızın içinde yer alan hareket eden ve akan bir asamblajdır (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:79). A/r/tografinin kimlikler arasında oluşturduğu melez yapıyı bağlantılar kurarak yansıttığı oluş süreci rizomatik bağdır. Görsel 6'deki bağcıklar, biçimsel kaygıların yanı sıra aslında içerik olarak köklerin ve geçmişin bir yansıması ile birikmektedir. Duygu yoğunluğu içinde sezgisel bir tavırla yerleştirme alanında kendine yer bulan bu bağcıkların orada vücut bulmasının asıl sebebini a/r/tografik sorgulamaya ilişkin öğrendiklerimle fark etmiş oldum. Görsel 7'de gördüğümüz kara lastiklerin üzerindeki izler yaşanmışlığın belirtisidir.

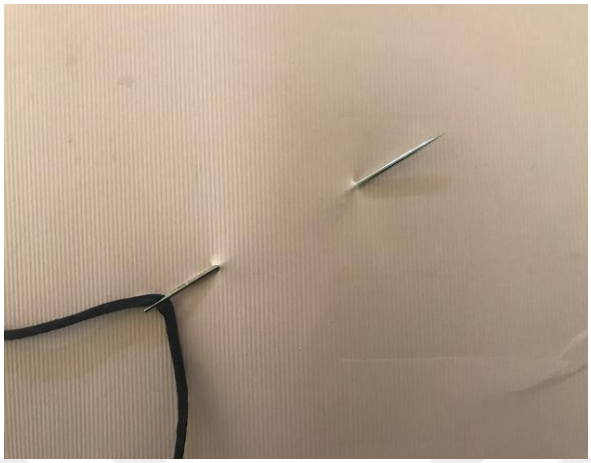
Görsel 6. Enstalasyon detay, 2018

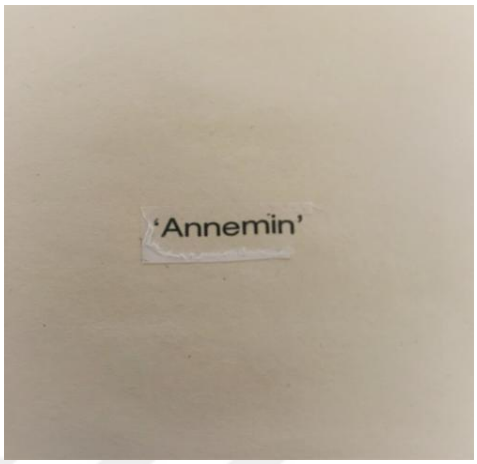
Görsel 7. Kara Lastik Ayakkabılar, 2018

Bitirme projemde oluşturduğum "art book" (sanat kitabı) ile günlüğün oluşum süreçleri arasında yeni bağlantılar kurmaya başladım. İki üretimi

karşılaştırdığımda benzerlikleriyle göze çarpan kısmı Görsel 8'deki iğne kullanımının günlükte de devam etmesiydi.

Görsel 8. Enstalasyonun Sanat Kitabı, 2018

Görsel 9. Sanat Kitabı Detay

Geçmişiyle bağlarını koparamayan aynı zamanda yeni bağlantılar oluşturan bu döngüyü kendi içinde sürekli hareket halinde devam ettiren a/r/tografi, araştırmacı olarak sanatçı kimliklerimle yeniden kodlandı. Kara lastiklerin fotoğraflarından oluşan sanat kitabında Görsel 9'daki transfer baskı tekniğini kullanmıştım. Görsel günlük ile sanat kitabı arasındaki en büyük farkı ise sanat kitabında tek bir teknik kullanırken günlükte farklı teknikleri bir araya getirmiş olmam olarak özetleyebilirim.

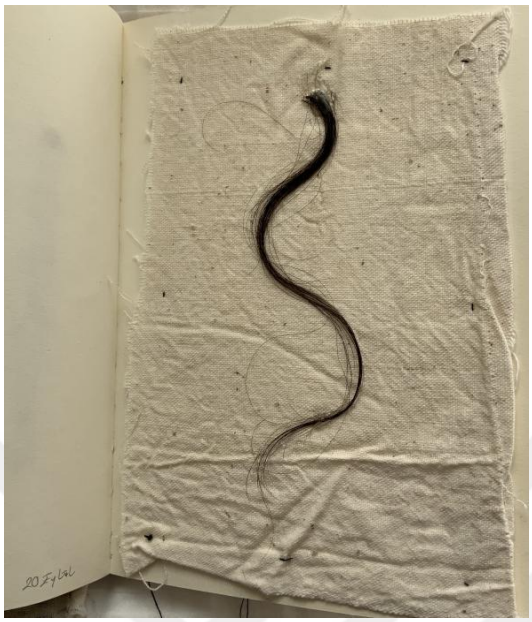
Görsel 10. Sanat Kitabı Detay, 2018

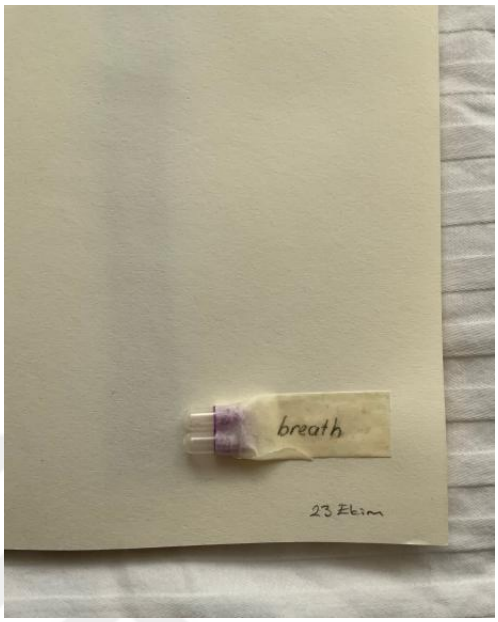

Görsel 11. Sanat Kitabı Detay, 2018

Görsel 10 ve 11'deki sanat kitabından yarı saydam nitelikteki fotoğrafların bir kısmı görünürken, günlükte saydamlaşan süreçte her şey Görsel 12 ve 13'teki gibi

açık ve nettir. Sanat kitabında görsellik ön plandayken günlükte yazınsallık ve görsellik bir arada ön plandadır. Sezgi ile bilginin bir aradalığı yenilik ve farklılıklara gebe özgün oluşumlar içerisindedir.

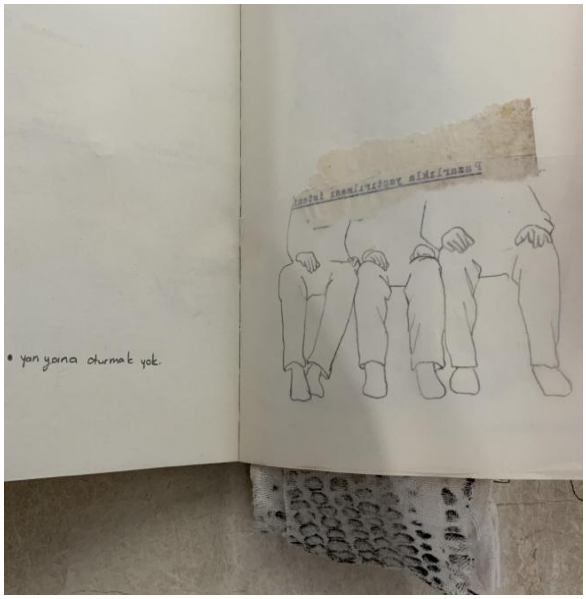
Görsel 12. Günlük, 2020 **Görsel 13.** Günlük, 2020

Temalar arasında kesişen ve rizomatik bağın oluştuğu sanatsal üretim sürecime de yansıyan değişimler saydamlaşmaya başlayarak yazmaya ve araştırmaya devam ettiğim zaman hissettiğim araştırmacı ruhun, sanatsal üretimime etkisi, sezgiye artı olarak bilgi ile açıklığa kavuşan felsefi alt yapımı güçlendirdiğini gözlemledim. Araştırma sürecinde tutulan görsel günlük de bu süreci destekleyen ve devamlılığını sağlayan yaşayan sorgulamaya dönüştü.

Lisans öğrenimimin son yılında bitirme projesi için belirlenen "Temas" kavramı ile ilgili proje yürütmem gerekiyordu. Ne yapacağımı düşünmek o zaman için oldukça sancılı bir dönemdi. Geçmişimle kurduğum bağın, tarım alanında yaşanılan sıkıntıların, bu alanın gereken önemi ve desteği bulmadığını düşündüğüm dönemde köy hayatına temas etmeye karar verdiğim proje fikriyle ortaya çıktığını fark ettim. Kullanacağım malzemeyi sezgisel olarak seçmiştim. Kara lastiklerin sürekli hareket ve temas halinde olması beni heyecanlandırıyordu. Projenin gelişiminde sürecin önemini fark etmemiştim. Belirlenen kavram hakkında düşünsel süreç, kullanılacak malzeme ve son olarak yerleştirmenin nasıl ve nereye kurulacağı üzerine ürün ve sonuç odaklı olarak ilerlemişti. Sonuç odaklı düşünmenin süreç içerisinde yeni bağlantılar kurma olasılığını engellediğinden sezgisel yaklaşımım da

belirli bir sınırda sıkışmış olduğunu fark ettim. Bu projede aslında sonsuz bağlantılar kurabileceğimi a/r/tografik araştırma sürecinde rizom kavramını öğrenerek anladım.

A/r/tografik sorgulamaya ilişkin araştırmalarım sonucunda fark ettiğim boşlukları sürekli tekrar yorumladım. Araştırmacı-sanatçı kimliğimin ilk yaklaşım olarak sezginin bilgi ile iç içe geçmesi bana sürekli yeni bağlantılar, yeni yollar sunmuştur. "Annem" adlı yerleştirmemde, üzerinde taşıdığı izler kara lastiğin belleğini yansıtmıştır. "Tüm yaşanmışlığı belleğinde taşıyan kara lastik ayakkabılar" (Suna, 2018) a/r/tografi ile tekrar bağ kurmuştur. Güler'in projesinden yola çıkarak kendi çalışmamı tekrar yorumlamaya başladığımda rizom kavramının kara lastik ayakkabılar ve bağcıkla birebir örtüştüğünü keşfettim. Devamında bağlantı kurduğum Refik Anadol'un Eriyen Hatıralar (2017) isimli sergisi aklıma geldi. Pandemi sürecinde herkesin evde olduğu dönemde sosyal medyadan takip ettiğim Refik Anadol'un canlı yayınlarına katıldığım süreçte aldığım notlar günlüğümde yer edindi. Yapay zekâ ile ilgili verdiği bilgiler benim için kıymetliydi. Sonuçta teknoloji çağında her gün gelişen ve değişen süreçte günceli takip etmek araştırmacı-sanatçı kimliğinin bir yansımasıdır. Anadol, 2017 yılında Eriyen Hatıralar'ın nasıl ortaya çıktığını, 2021 yılında İnstagram uygulamasında açtığı canlı yayında açıklarken, yakın bir akrabasının alzheimer olmasıyla unutmak ve anıların kaybolması fikrinden yola çıktığını açıklamıştı. Bu açıklama, benim de sanat pratiğimde uzun zamandır kullandığım hatıralar ve eski fotoğraflardan oluşturduğum siluetlerin hikâyesini bir kez daha anlamlandırmama neden oldu.

Görsel 14. Günlük, 2020

Görsel 14'te geçmiş sanat pratiğimdeki hikâyenin, Covid-19 virüsünün sebep olduğu pandemi sürecinde "yan yana oturmak yok" notu ile artık yan yana ve dip dibe verilen pozların yerini, günlükteki sosyal mesafe ile uzaklaşmaya döndüğü açıkça görülebiliyor. Aynı zamanda Güler'de hissettiğim "sessizliğin sesi" ve "temas" kavramlarını tekrar yorumladığımda görsel günlükle "temassızlığın teması" fikrine dönüştüğünü söyleyebilirim.

3.1.2. Otobiyografik Sorgulama: "Erteleme"

Merve Özcan, 2019 tarihli yüksek lisans tezinde araştırma yöntemi olarak kullandığı a/r/tografi ile öznel bir sorgulama sürecine girmiş, tez yazım sürecinde yaşamış olduğu sorunlardan yola çıkarak ele aldığı erteleme kavramını derinlemesine incelemiştir. Özcan, tezinin girişinde açıkladığı erteleme kavramına ilişkin araştırmalarının devamında a/r/tografi hakkında bilgi vermiş; a/r/tografinin içinde barındırdığı yaşayan sorgulama yönünü erteleme kavramı ile sorgulamıştır. Lisans öğrenimi süresince de kolaj tekniğini benimseyen Özcan, sınırsız alternatifler ve aynı zamanda farklı bakış açıları sunan kolaj tekniğini tez sürecine entegre etmiştir. 2014 yılında Anadolu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen, Rita Irwin ile Paul Duncum'un davetli konuşmacılar olduğu sempozyuma katılarak deneyimlediği süreçten aklında kalan rizom ve a/r/tografi kavramları Özcan'da merak uyandırmıştır. Sempozyumda Irwin ve Duncum'un gerçekleştirdiği iki uygulamada rizomatik bağın kurulduğunu keşfetmiş ve bu kavramı derinlemesine araştırarak sanatsal çalışmalarında kullandığı kolaj tekniği ile bağlantı kurmuştur. Hatta "...rizomatik düşünceyi kendimce kolajlı düşünce olarak kodladım (Özcan, 2019:89)" ifadesi ile bu bağı ne kadar benimsediğini dile getirmiştir.

Erteleme kavramı ile yaşayan sorgulama sürecine giren araştırmacı-sanatçı otobiyografik sorgulama sürecinde derinlemesine incelediği bu kavramı sanat eğitimi alanına taşımıştır (Özcan, 2019:90);

> "Ertelemenin duyuşsal, bilişsel ve biyolojik faktörlerinin olduğunu ve günümüzde özellikle eğitim psikolojisinin incelediği çok yaygın bir eğilim olduğunu öğrendim. Bu psikolojik durumu sanatsal sorgulamayla tasarım sürecine aktararak sanat eğitimi kapsamına taşıdım."

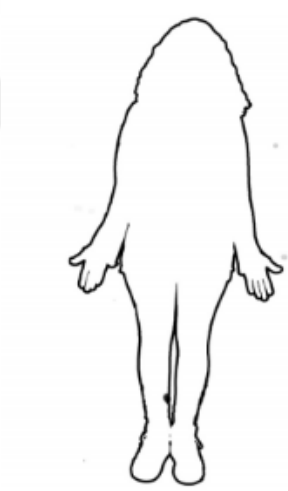
3.1.2.1. Silüetleri Okumak

Özcan, araştırmasında tez yazım sürecindeki ertelemeye ilişkin deneyimlerini tasarım odaklı aktarmayı amaçlamış ve a/r/tografi yöntemi de bu amacının

gerçekleşmesini sağlamıştır. Araştırmacı tasarımlarını, erteleme kavramını ve a/r/tografik sorgulama sürecini sanatçı kimliğinde nasıl bir araya getirdiğini şu ifade ile açıklamaktadır (Özcan, 2019:90);

> "...sanatçı oluşla, metaforik düşüncelerimi ifade eden "içimdeki zaman" ve "perdeleme" kavramlarını yarattım. "İçimdeki zaman" ile ele aldığım erteleme kavramını tanımladım ve "perdelemeler" kurgusuyla bu kavramın bendeki etkilerini görselleştirmeye çalıştım."

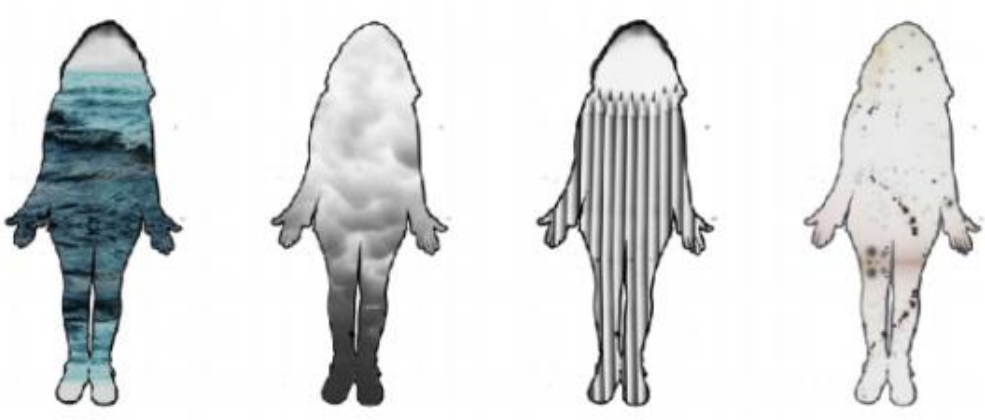
Erteleme kavramını otobiyografik sorgulama ve sanat temelli araştırma yöntemini kullanarak tasarıma dönüştürme sürecini aktaran Özcan, öncelikle erteleme kelimesinin İngilizce karşılığı olan "procrastination" kelimesi ile farklı yazılış denemeleri yaparak, tasarım sürecinde not aldığı ve çizdiği eskizlerle kişiselleştirdiği yeni varyasyonların üretimine girişmiştir. Ertelemeyle ilgili araştırmaları sonucu oluşan tasarım düşünceleri ile "perdeleme" kavramına ilişkin oluşum süreci başlamıştır. Bu süreci nasıl somutlaştırabilirim sorusuyla, bilgisayara aktarmış olduğu fotoğrafının photoshop programı ile siluetini çıkarma yoluna gitmiştir (Görsel 15).

Görsel 15. Siluet/Mekân, Özcan, 2019

Tasarımların içeriğinin ve biçiminin genel hattını oluşturan bu görselle birlikte zamanı, kendi beden silueti ile biçimlendirerek öznel hale getirmeye çalışan sanatçı öznesi olarak yaşadığı zamana bedeniyle mekân yaratarak onunla nesne ilişkisi kurduğunu belirtmiştir (Özcan, 2019:51). Bu süreçte eskizler yaparak duygu durumlarını yansıtan Özcan, "perdeleme" kavramını "içimdeki zaman" ile ilişkilendirmiş ve ertelemeyle yaşamış olduğu duygu durumlarını içi boş siluetlere

yerleştirerek hissettiklerini Görsel 16'daki Dalgalanma, Bulutlanma, Boğazlanma, Küflenme adıyla yansıtmıştır.

Görsel 16. Dalgalanma/BulutlanmaI/Boğazlanma/Küflenme, Özcan, 2019

Perdeleme kavramını bulduktan sonra somutlaştırma girişimlerinde kullanılacak malzemenin neler olabileceğini araştıran Özcan, lisans döneminde İstanbul Modern'deki "Gelenekten Çağdaşa" sergisinde gördüğü ve aklında kalan bir sanatçının üretimleri hakkındaki araştırmaları sonucunda bilinçaltına yerleşen bu görüntülerin İrfan Önürmen'e ait olduğunu hatırlamıştır. Önürmen, 2002 tarihli "Odada" adlı çalışmasında kesilmiş tüllerden oluşturduğu yatak odasında perdeleme yöntemi ile boyutlandırma yapmıştır (Özcan, 2019:66). Özcan da sanki Photoshop programının içine girmiş gibi hissettiği Önürmen'in çalışması ile öğrenim gördüğü grafik tasarım anasanatın ilk yıllarında öğrendiği Photoshop programında kullanılan "Layer" mantığını birleştirerek Görsel 17'deki tasarımında katmanlar ve iç içe geçme mantığı ile bağ kurmuştur.

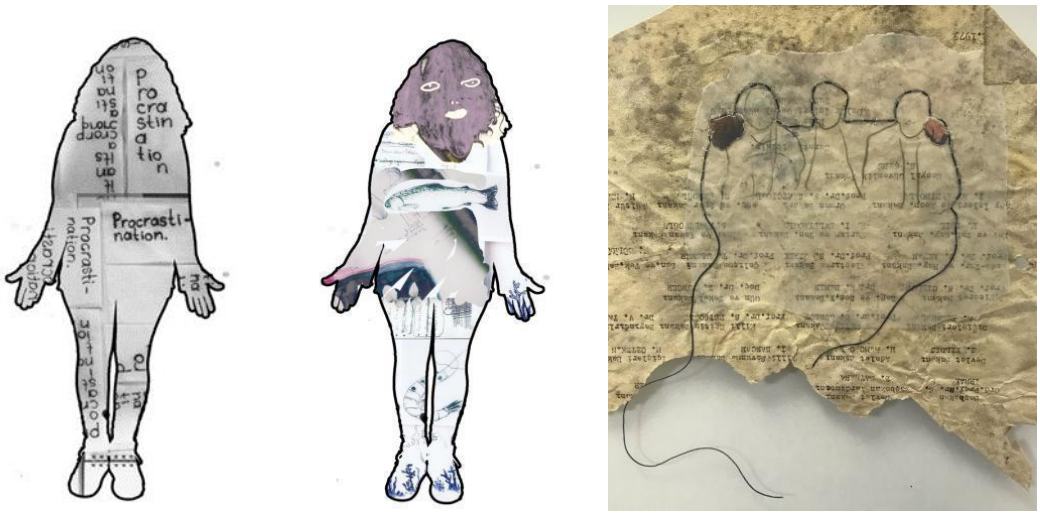
Özcan, bu sürecin sonunda kurduğu bağlantıları aşağıdaki ifade ile açıklamıştır (Özcan 2019:77);

"Böylece kavram olarak ertelemeyi sanatla sorgulayarak onu nasıl yansıttığım görünür hale gelmekle birlikte araştırma sorularından; ertelemeyle hissettiğim duyguların, onu nasıl olumlayabileceğimin, öznel süreç olarak ertelemeyi kendi alanıma nasıl taşıyabileceğimin ve araştırmanın katılımcısı olarak araştırmayı nasıl şekillendirebileceğimin yanıtları da verilmiş oldu."

Görsel 17. İçimdeki Zaman, Özcan, Enstalasyon, 2019

Özcan otobiyografik sorgulama ile soyut bir kavramı nasıl tasarıma dönüştüreceğini keşfetme sürecini yansıtmıştır. Öznel sorgulama sürecini kişisel anlatım ile aktardığı süreçte "Erteleme" kavramının tez yazım sürecime nasıl entegre olduğunu anlatacağım. Özcan'ın tezi ile meta-tematik bağlantılar kurduğum analiz sürecinde erteleme kavramı yaşamımın merkezine yerleşti. Erteleme kavramını kendi içimde yaşadığımı ve tez yazım sürecinde harekete geçmediğimi fark ettim. Bu süreçte kendime sorduğum Neden erteliyorum? sorusu ile Merve Özcan'ın da kendine sorduğu ve arayışta olduğu süreç benzerlik taşımaktaydı. Alanyazında Türkçe kaynağın yok denilecek kadar az olması ve İngilizce kaynakların çeviri sürecinde uzun zaman alması motivasyonumu düşürüyordu. Irwin'in a/r/tography, Rendering Self Through Arts-Based Living Inquiry (2004) adlı kitabında kullanılan dilin ağır olması, anlamada zorlandığım ve daha sonra çeviri yaparım diyerek ertelediğim süreç başladı.

Görsel 18. İçimdeki Erteleme, Özcan, 2019

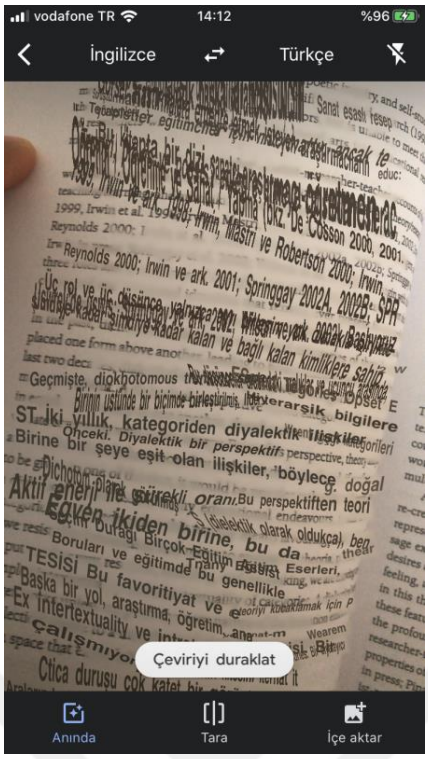
Görsel 19. Yapılacaklar Listesi Su Altında, Özcan, 2019

Görsel 20. İsimsiz, İki Cam Arasında Karışık Teknik, 2018

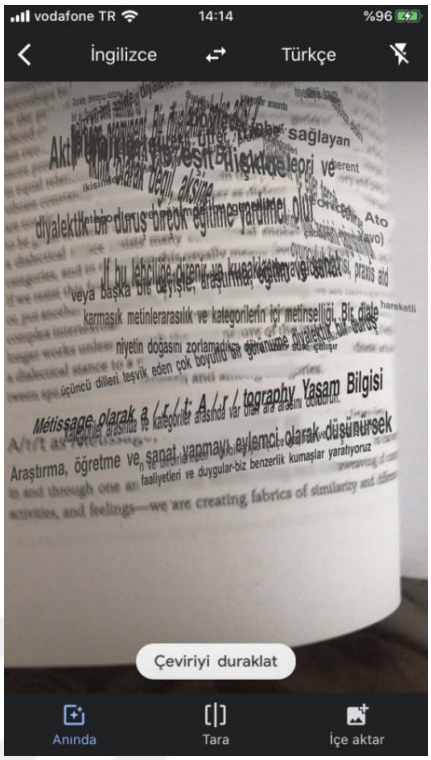
Vücudunun silüetini çıkararak Görsel 18 ve 19'daki tasarımlarında duygu durumlarını yansıtan Özcan'ın sanatsal pratiği ile lisans döneminde oluşturduğum Görsel 20'deki eski aile silüeti biçimsel benzerlik taşımaktadır. Eski bağlamından kopan silüetlerin yeni bağlamlar oluşturarak içinin süreçle değiştiğini, dolduğunu, taştığını veya tekrardan boş haline döndüğünü söyleyebilirim. Özcan, dalgalanma, bulutlanma, boğazlanma, küflenme, yeşerme, tasarımla dönüşüm, içimdeki erteleme, yapılacaklar listesi su altında gibi duygu durumlarını yansıtan araştırmacı/sanatçı yeni bağlamların yaşayışını bizlere aktarmıştır. Benim oluşturduğum silüetlerde ise kullandığım buluntu nesnenin (kâğıdın) üzerinde taşıdığı yaşanmışlık izlerini kaybetmeden yerleştirdiğim eski samimi ortam yeniden düşündürülmek istenmiştir. Silüetin boşluğu yaşanmışlığın dokuları ile seyirciyi baş başa bırakarak boşlukta serbestçe gezinmesi amaçlanmıştır.

3.1.2.2. Yeni Rizomatik Bağlara Ulaşmak: "Ertelemenin Hareketsizliği ve Sürecin Terapisi"

Özcan'ın tezi ile pandemi sürecinde günlüğüme yansıyan görseller arasında tekrar bağ kurarak yorumladığım süreci aktarmamın önemli olduğunu düşünüyorum. Çeviri yapmaya çalıştığımda anlamsız gelen kelimeler ve beynimdeki büyük karmaşayı yansıtan Görsel 21 ve 22 yaşadığım kaosu yansıtmaktadır.

Görsel 21. Çeviri, Aralık, 2019

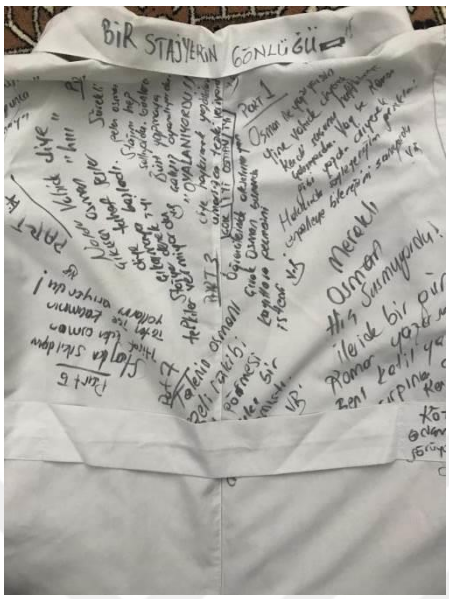

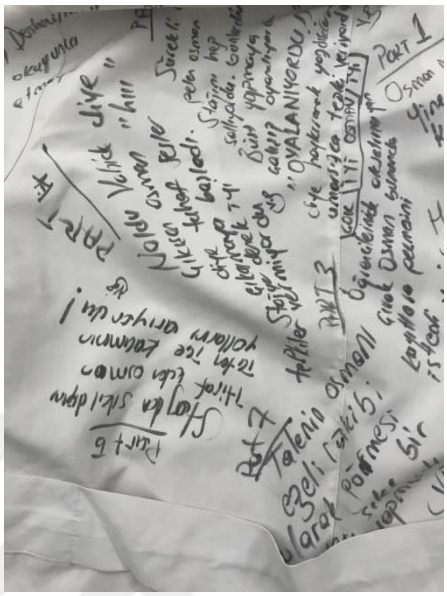
Görsel 22. Çeviri, Aralık, 2019

Oluşan uyumsuz ve karışık kelimeler ve cümleler iç içe geçmiş, sarılmış, bağlanmış rizomun yaşadığını gösteriyordu. Geçmişi ile bağ kuran Özcan'ın Photoshop programında kullanılan katman mantığı ile iç içe geçme mantığını otobiyografik süreçte tasarıma nasıl dönüştürdüğünü hatırladım. Çeviri sürecinde fark ettiğim birbirine bağlanan harfler, kelimeler ve cümleler tez sürecinde araştırmacı/sanatçılar ile kuracağım rizomatik bağın habercisiydi. Birinci baskısı 2021 yılı Mart ayında yapılan benim ise Nisan ayında aldığım Prof. Dr. Suzan Duygu Bedir Erişti ve Prof. Dr. Rita Louise Irwin'in editörlüğündeki A/R/TOGRAFİ Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi başlıklı kitap, tez yazma ve araştırmada tekrar motive olmamı sağlamış ve araştırma sürecinin ilerlemesini olumlu yönde etkilemiştir. Bu gelişme de diğer sanatçıların a/r/tografik süreci nasıl yaşadıklarını daha çok merak etmemi ve araştırmaya odaklanmamı sağlamıştır.

Görsel 21 ve 22'de oluşan kaosun biçimsel benzerliği tıpkı Özcan'da olduğu gibi benim de hafızamda yer edinen bir görüntünün canlanmasını sağladı. Araştırarak bulduğum bu görüntünün içeriği günlük niteliğinde yazılan "Bir Stajyerin Gönlüğü" (günlüğü) başlığı altında lise son sınıfta yaptığım staj önlüğümdü. Kısa demeçlerden oluşan metinler Görsel 23 ve 24'teki gibi part1, part 2 şeklinde ayrılmıştı. Öyküleyici

anlatımın kullanıldığı ve esprili bir dil havası hakimdi. Benimle staj yapan arkadaşlarımızla birbirimiz hakkındaki görüşlerimizi yazdığımız bu staj önlüklerinin günlüğe dönüşmesi ile bağ kurmuş oldum.

Görsel 23. Staj Önlüğü, 2014 **Görsel 24.** Staj Önlüğü, 2014

Bu önlükte olduğu gibi, sanatçıların yaşamsal izlerini taşıyan otobiyografik sorgulama sürecini düşünmeye başladığımda yeni bağların oluştuğu sorgulama ve araştırma sürecim de başladı. Otobiyografi, temel anlamda, öz yaşam öyküsü olarak adlandırılır. Bu anlamda otobiyografi; yaşayan ve gerçek bir özne olarak yazarın hayatına ilişkin bir yazınsal deneyimdir (Soylu, 2019). Araştırmacı olarak sanatçılar, bellek, kimlik, otobiyografi, düşünme, meditasyon, öykü anlatma ve kültürel üretime odaklanarak yaşam pratiklerini çeşitli biçimlerde aktarabilmektedir (Özcan, 2019:22). Özcan'ın araştırmasını inceledikten sonra otobiyografik sorgulama süreci yaşayan başka sanatçılar var mı? Sorusunun aklıma takılmasıyla, yüksek lisansa başladığım dönemde araştırdığım Louise Bourgeois (1911-2010)'ın otobiyografik sanat pratiğini anımsadım. "Sanat bana verilmiş bir ayrıcalık… bilinçaltına erişim ayrıcalığı" (Barret, 2015:154) ifadesiyle yaşanmışlıklarından, çocukluğundan ve babasıyla arasındaki sorunlardan sıkça söz eden Bourgeois, heykeller ve yerleştirmeler yapmıştır. Bourgeois'in "Sanat sanat hakkında değildir. Sanat hayat hakkındadır ve hayatın kendisini anlatır" (Barret, 2015:154) görüşüyle, yaşadığı endişeler korkular ve parçalanmışlık hislerinden arınmış sağlıklı ve huzurlu bir şimdinin arayışında (İlter, 2006:18) olduğu söylenebilir. Edebi sanat alanında

otobiyografik bir şiir örneği olarak Atilla İlhan'ın eserlerini inceleyen Soylu (2019), "Benlik Temsilleri" ve "Otobiyografik Yansımalar" başlıkları etrafında bir metin oluşturmuştur. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerini otobiyografik yansımalarını inceleyen Sali ise Eyüboğlu'nun şu şiiri paylaşmıştır (Sali, 2019:23):

"Sen yumruk kadarken koptu Mehmedim kızılca kıyamet
Baban olacak kişi de askerdi
Seni bir nar çiçeği gibi kundağında bırakır
Çantasına birkaç roman
Ve birkaç paket Serkldoryan koyup
Müstahkem mevkiye giderdi
Senin yaşaman için dua ederdi.
Sen büyürken Mehmedim koptu dananın kuyruğu
Arzuların en zorlusu,en kalleşi: YAŞAMAK.
Yaşamak sen büyürken yanıbaşında
Yaşamak otça, böcekçe, yaprakça sadece yaşamak"

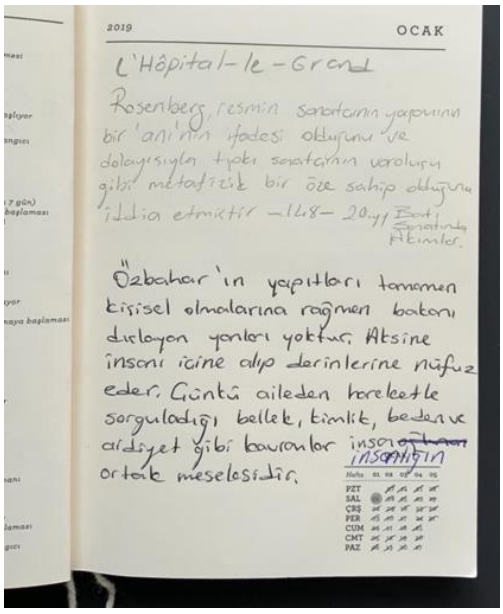
Sali'nin incelediği yukarıdaki şiirde askere giden Eyüboğlu, Mehmet ismindeki oğlundan bahsetmiştir. Deneme, gezi yazısı, anı, mektup, şiir yazan aynı zamanda sanatın diğer dallarına resim, gravür, mozaik ve heykele ilgi duyan Eyüboğlu'nun farklı alanlarda verdiği eserler bir bütün olarak düşünüldüğünde birçok benzerliğin ortaya çıktığı görülür (Sali, 2019:86). Resim, heykel ve şiir gibi disiplinlerde hayat hikayelerini yansıtan sanatçılar otobiyografik eserler üretmiştir.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar bölümündeki lisans öğrenimim süresince, bölümün yapısı gereği resim, heykel, özgün baskı, enstalasyon gibi farklı disiplinleri içinde barındıran ve birbiri ile etkileşimde bulunan bir yaklaşım edindim. Lisans öğrenimimde çağdaş ve özgün sanatsal projelerin oluşum sürecinde öğretim elemanlarının rolü önemli ve büyüktü. Çünkü bu projelerin ortaya çıkış ve gelişim aşamalarında farklı bakış açıları, malzeme ve alternatif teknik sunan yaklaşımları araştırmacı yönümün gelişmesi açısından öğretici ve geliştirici ortam oluşturdu. Böylece sanatsal tavrımda sınırları esnetmenin, genişletmenin ve hatta ortadan kaldırmanın farkına varmayı öğrenmiş oldum. Lisans öğrenimim süresince her yıl seçtiğim resim atölyesine paralel olarak enstalasyon sanatına da ilgi duydum. Yılmaz (2013:303) kavramsal sanatın köklerini Marcel Duchamp'ın sanat nesnesi olmayan gündelik bir nesne olarak pisuarı

bağlamından koparıp sanat nesnesine dönüştürmeyi keşfetmesine bağlar. Bu keşfetme meselesi ile sanatçının araştırmacı tavrıyla sınırları ortadan kaldırdığı ve özgün çalışmaların yeni arayışlar sayesinde ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Hazır-nesnelerin yeni dili, odak noktasını, biçimden söylenene kaydırmıştır. Hazır-nesne kullanımı, vurguyu biçimbilimden işleve ve görünüşten, kavramaya yöneltmiştir (Atakan, 2015:56). Sanat eserinin üretim sürecindeki başlangıç noktası olarak kavramın düşünsel sürecin ve herhangi bir nesnenin sanat eserine dönüşme fikrinin, kendimi ve derdimi anlatmada bana daha çok yardımcı olacağını anladım. Görsel 25'te yer alan 2019 yılına ait ajanda ilk aldığım zamanki görünümünü kaybedip dönüşerek kişiselleştirilmiştir. Görsel 26'da ise ajanda da yer alan sanat pratiğimle ilgili dışarıdan okuyan bir gözle yazdığım not ve bir alıntı yer almaktadır. Yaşanmışlıklardan ve eski fotoğraflardan yola çıkarak tamamen kişisel olmasına rağmen izleyeni dışlamayan, aksine insanı içine alıp derinlerine nüfus eden kök, aile ve bağ kavramlarını farklı malzeme ve alternatif tekniklerle sorgulamaya başladım. Lisans öğrenimim boyunca kök, aile ve bağ kavramlarını sürekli olarak sanat pratiğimde konu alıyordum. Yüksek Lisans öğrenimim başladığında ise bu kavramların yanına bellek, beden, kimlik ve aidiyet kavramları eklendi. Bu kavramları derinlemesine sorgulamam için felsefi alt yapısını araştırmam ve sorgulamam gerekiyordu.

Görsel 25. 2019 Ajanda Kapağı

Görsel 26: Ajanda, 2019

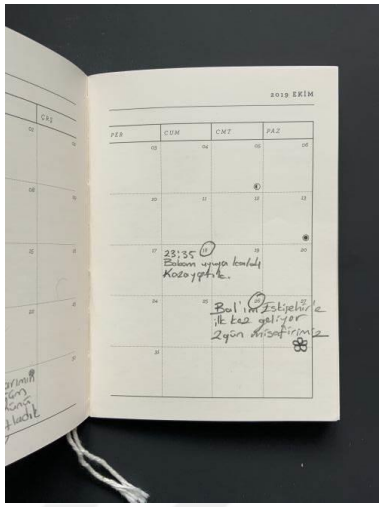
Resim, enstalasyon, baskı ve kolajlarla sorguladığım, tema tekrarlarıyla farklı olasılıkları deneme şansı yakaladığım deneysel üretimlerde bulundum. Enstalasyon sanatının farklı teknikleri deneme ve malzeme çeşitliliği açısından özgürlük tanıdığını, dert edindiğim kavramları derinlemesine irdeleyebildiğim zaman da özgün üretimlerin ve yeni arayışların önünü açtığını gördüm. Sanat pratiğimin gelişim sürecinde üretimlerimin düşünsel altyapısını bir ya da yarım sayfayı geçmeyen manifestolarla anlatıyordum. Danışmanımın önerisi ile tez yazım sürecinde başladığım görsel günlük tutma fikri ile ne gibi yansımalar oluşturabileceğini merak ettim. Kavramları sorgulama sürecinde a/r/tografinin felsefi altyapısını oluşturan Deleuze ve Guattari'nin rizom kavramı felsefeyi daha çok merak etmemi ve araştırmalara başlamak için harekete geçmemi sağladı. Gilles Deleuze ve Félix Guattari tarafından ortaya atılan rizom klasik batı felsefesine alternatif olarak çokluğa ve farklılığa dayalı düşünce biçimidir. Köksaplar sınıflandırmalara direnir ve birden çok giriş noktası olan birbirine bağlı ağlar oluşturur. Rizomatik bağlantılar kurarak sorgulama sürecini araştırmacı/sanatçı bakış açısıyla deneyimlemeye başladım. A/r/tografi ile başladığım görsel günlük tutma fikri başta olumsuz sonuçlanacak gibiydi. Çünkü ilkokul ve ortaokulda bize önerildiği gibi günlük yazmaya başladığımda, bu günlükler sadece sabah kaçta kalktığımı, kalktıktan sonraki ritüelleri, okula gidiş geliş saatlerini, okulda geçirilen zamanı, hangi derslerin işlendiğini, teneffüs aralarını, eve dönüş sürecini, yemek yediğimi, ödev yaptığımı, ders tekrarı yaptığım zamanları, boş vakit ve uyuma saatlerini yazdığım şematik bir içerikten ibaretti. Tez yazımına başladığımda her gün düzenli olarak yazamıyordum. Çoğu sayfam boş ve küçük notlar halindeydi. Ne yapacağımı nasıl ilerleyeceğimi bilmiyordum. Ajandanın içeriğinde Görsel 27 ve 28'de planlayıcı ve şematik tasarım mevcuttur. Görsel günlükte ise boş, düz sayfaya kendim tarih atarak istediğim ölçüde görsel ve yazılı yaratımlarda bulunabiliyordum.

Az olan Türkçe kaynaklardan edindiğim a/r/tografi hakkındaki bilgilere göre yalnızca sonuç odaklı düşünmemeye karar verdim ve kendimi sürecin akışına bıraktım. A/r/tografi projeleri, çoğunlukla sorgulamanın değiştiği ve dönüştüğü bir eylemdir (Erişti, 2020:193) ifadesindeki gibi süreç içinde gelişime ve dönüşüme uğrayan a/r/tografinin doğal yapısıyla araştırmacı/sanatçı kimliklerinin farklı yollar sunacağına inanmaya başladım. Sonuçta yeni bir bilgiyi kabul etmek, sindirmek ve

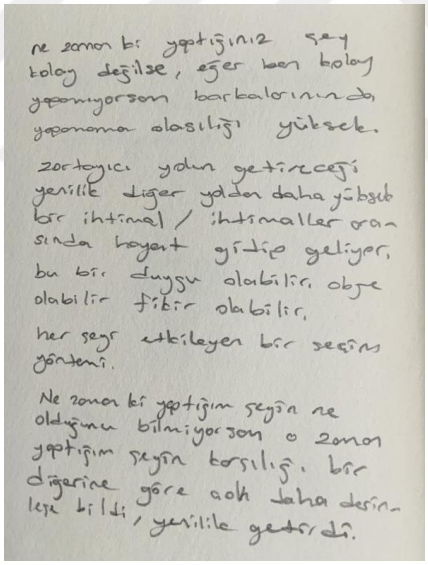
yaşama dahil etmek bir süreci kapsıyordu. Bu sürecin araştırmacı/sanatçı kimlikleri ile nasıl dönüşeceğini merak etmeye başladım.

Görsel 27. 2019 Ajanda Detayı.

Görsel 28. 2019 Ajanda Detayı.

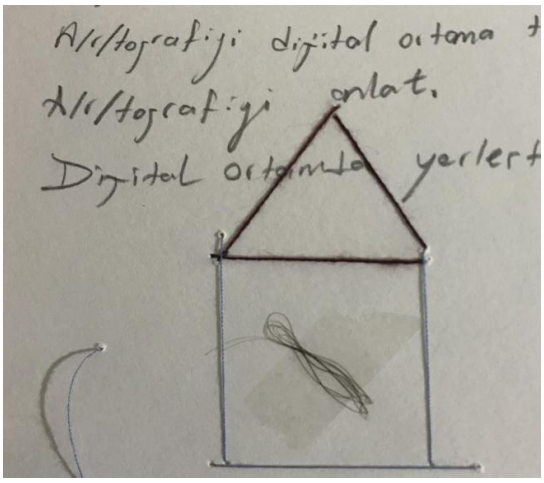
Görsel 29. Günlük, Refik Anadol'un İnstagram'da canlı yayınından alınmış anlık notlar, 17 Nisan, 2020

Yaşayan sorgulama yoluyla araştırmacı/sanatçı kimliğimle açığa çıkan kendimi keşfetme sürecim otobiyografik ve a/r/tografik sorgulama ile bir ipin ucunu verdi. Önceleri karışık bir yumak halindeki bu ipi izledim; ertelediğim a/r/tografi kaynaklarını çevirme ve araştırma sürecimi hızlandırarak yeni bağlantılar kurmaya

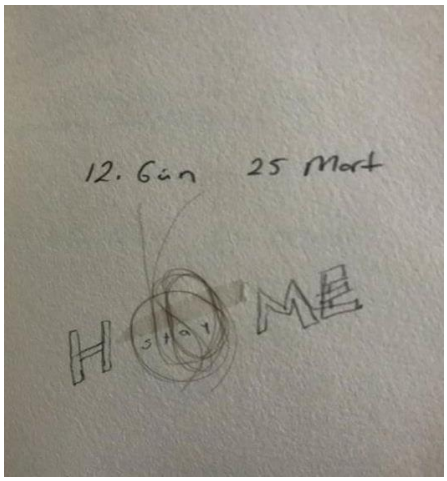
başladım. Kurduğum bu bağlantılar araştırmacı/sanatçıların da kendi süreçlerinde benim karşılaştığım zorluklarla benzerlikler yaşadığını görmeme neden oldu. Görsel 29'da günlüğe yansıyan Refik Anadol'un konuşmasında dikkatimi çeken ve yaşadığım süreç ile benzerlik taşıdığını farkettiğim kısımları not aldım. Bu sürecin normal olduğunu ve yalnız olmadığımı hissederek daha sakin bir süreç yaşamaya başladım.

Bu sakin süreç çok uzun sürmedi. Çin'de ortaya çıkan ve hızla bütün dünyaya yayılan ve benim de tez sürecime dahil olan Covid-19 virüsü 2019 yılının sonlarında hayatımıza girdi. Türkiye'ye ulaşma ve yayılma süreci 2020'in mart ayında Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın açıklaması ile netlik kazandı. Pandemi ile stresli günler yaşamaya başladım. Pandemi başladığında herkesin evde olduğu karantina sürecinde her günü not alıyordum. Sürekli tekrarlanan "Evde kal (stay home)" ve "sosyal mesafe (social distance)" sloganları sosyal medya hesaplarında paylaşıldı. Parantez içinde İngilizce olarak belirtmemim sebebi a/r/tografiyi araştırırken Türkçe kaynakların az olması ve yabancı kaynakları çeviri yaparak anlamaya çalıştığım süreçten kalan alışkanlık oldu. Bir şeyi araştırmaya başladığımda artık İngilizce çevirisini yaparak yabancı kaynaklara bakmaya başladım. A/r/tografi hakkında kaynak taraması ve literatür kısmını bitirdikten sonra daha düzenli görsel günlük tutmaya ve sürekliliğin sağlanmasına özen gösterdim. Karantina sürecinin başlarında her günü 1.gün, 2.gün, 3.gün...şeklinde sayarak devam eden sayfalarda "ev" kavramını düşünmeye başladım. Bu kavramı aile, kök ve bağ kavramlarından ayrı düşünmek imkansızdı. Benim için "ev" kavramı ne ifade ediyordu? Aile demek mi? Yoksa sadece sınırlardan ibaret mi? Bu soruları düşünürken dökülen saç tellerimi Görsel 30 ve 31'deki gibi günlüğe dahil etmeye başladım.

Pandemi sürecini babaannemle birlikte yaşıyordum ve hastalığın 65 yaş üstü insanlarda çok riskli olduğunu, ölümlerin bu yaş grubunda daha fazla yaşandığını, özellikle astım, bronşit gibi kronik hastalığı olan insanların risk grubunda olduğunu öğrendik. Bu iki hastalık da babaannemde mevcut, evden çıkmamam gereken ve ne zaman biteceği bilinmeyen bir süreç yaşamaya başladım. Belirsizlikler içinde stresli günlerde, her yeni gün, yeni bir saç teli günlüğün sayfasına dahil olmaya başladı. Görsel 32'de babaannemin vesikalık fotoğrafından oluşturduğum silüet ve yarı kınalı yarı beyaz saç teli törpülenme hissini yansıtan zımpara kâğıdı ile birleştirilmiştir.

Görsel 30. Günlük, Mart, 2020

Görsel 31. Günlük, Mart, 2020

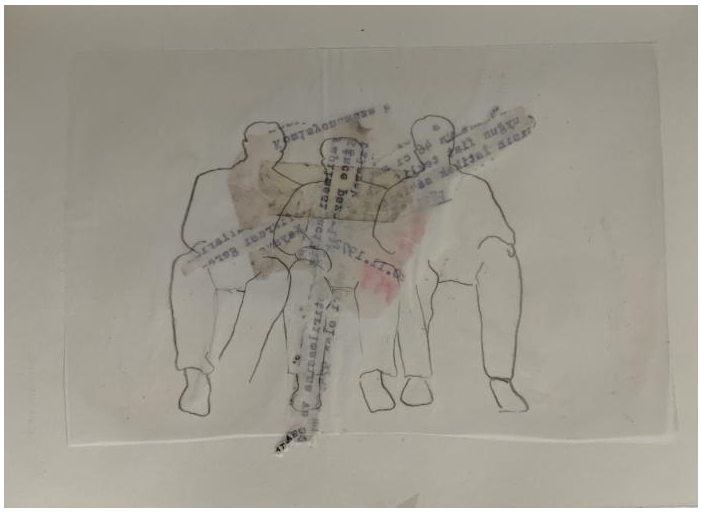

Görsel 32. Günlük, 2020

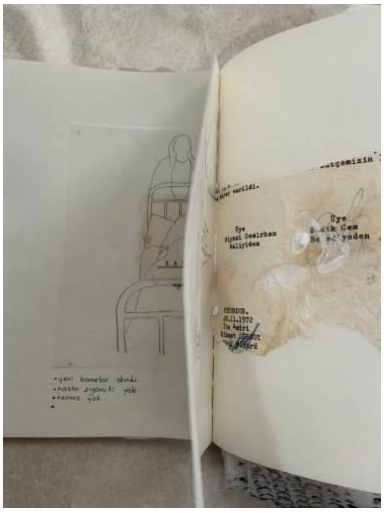
Karantinanın 55. gününden sonra günleri saymayı bıraktım. "*Zamanın zamansızlığı*"na dönüşen süreçte günlerin bir önemi kalmamaya başladı. Bu süreçte tez yazmam zorlaşıyordu. Kullandığım saç tellerinden sonra farklı malzemeler denemeye başladım. Zımpara kâğıdı, bant, iğne, buluntu evrak, eski fotoğraflardan oluşturduğum siluet figürler, kumaş parçaları ve iğde çekirdeği gibi malzemelerle anlık gelişen kolajlar ve asamblajlar oluşturmaya başladım. Tez için araştırmalarım ilerlemiyordu ama görsel günlük tutma sürecim devam ediyordu.

Görsel günlükte farklı malzeme araştırma denemeleri farklı bakış açıları kazanmamı ve motivasyonumu olumlu yönde etkilemeye başladı. Sezgisel olarak seçtiğim zımpara kâğıdı sanırım yaşamımda değişen ve törpülenen alanları simgeliyor. Değişimle birlikte yaşamımda dallanan budaklanan ve sarmalayan yönü pandemi ile kırılgan ve törpülenen sürece dönüştü. Erteleyerek sürekli kendime kızdığım ve öz eleştiride bulunduğum dönemde araştırmacı/sanatçı olarak araştırmacı kimliği ile açığa çıkan rizom sayesinde kırılan ve törpülenen yönlerim yenilenerek ve farklı alanlara, oluşumlara, dönüşerek temasta bulunmaya başladı. Sanatçı kimliğim ile sezgisel olarak seçtiğim zımpara kâğıtlar araştırmacı kimliğim ile bilgiye ulaştığım rizom kavramı, bilgi ile sezgi arasında bağlantılar kurarak güçlendi. Ayşe Güler ile keşfettiğim a/r/tografik yöntemin süreç odaklı olması, sonuç odaklı düşünmemin sürece dönüşmesini sağlamıştır. Bu öğrenme ve dönüşüm Özcan'ın araştırması ile tekrar bağlantılar kurmama neden oldu. Özcan (2019:92)'nin belirttiği gibi, sonuç yerine daha çok süreç odaklı "yaşayan" ve empati duygusu yaratan çalışmalarla alandaki araştırmaların çeşitlenmesi, deneyimlemeye devam ettiğim günlük kullanımında sürecin ve a/r/tografinin doğasında olan yaşayan sorgulamanın önemini anlamaya başladım. A/r/tografi ile başlayan görsel günlük tutma alışkanlığımın bu sürecin hızlanmasına ve ertelemek yerine harekete geçmemi sağlayan, süreci olumlayan bir yönünün olduğunu keşfettim. Sürekliliğin devam etmesiyle her yeni sayfada kullandığım buluntu nesneler içsel yolculuğumun yansımalarını oluşturdu. Malzeme sınırının olmaması, görsellerde farklı bakış açıları oluşturmak için yeni anlamlar üretimini sağladı.

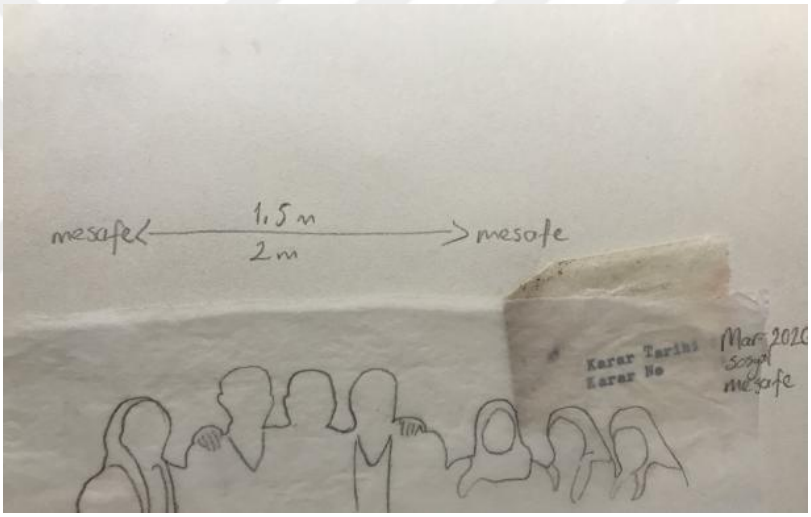
Rizomatik düşünceyi kolajlı düşünce olarak kodlayan Özcan'ın düşüncesi ile ilişki kurduğumda, sanat pratiğimin yansımalarını taşıyan görsel günlük sayfalarında yırtarak tekrardan birleştirdiğim Görsel 33 ve 34'teki buluntu kâğıtlar eski aile fotoğraflarıyla yeniden birleşti. Sosyal mesafe (social distance) sloganlarının yansımalarıyla omuz omuza yaşayan aile bağı Görsel 35ve 36'da karantina ve sosyal izolasyon sonucu uzaklaşmaya ve temassızlaşmaya başladı. Covid-19 virüsünün solunum yolu ile hava ve temasla bulaştığı süreçte evde yaşayan ailenin artık birbirinden uzak durduğu, birbirinden kaçtığı dönüşümü yaşamaya başladık.

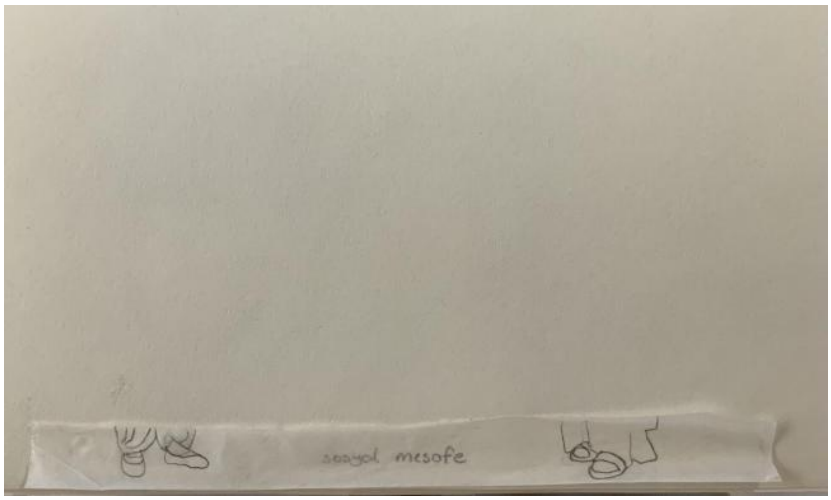
Görsel 33. Günlük**,** 2020

Görsel 34. Günlük**,** 2020

Görsel 35. Günlük**,** 2020

Görsel 36. Günlük**,** 2020

Sanat pratiğimin gelişim sürecinde üretimlerimin düşünsel altyapısını bir ya da yarım sayfayı geçmeyen manifestolarla anlattığımdan bahsetmiştim. Manifestolar da sonuç odaklı yazılmıştı. Manifestonun ötesine geçen, yaşamsal süreci içinde barındıran görsel günlüğün, bütün süreçte daha önce düşünmediğim farklı bağlantılar kurarak, oluşum ve gelişim aşamalarını araştırmacı/sanatçı kimlikliğinin ortaya çıkışını, yansımalarını deneyimlemiş oldum. Görsel günlük tutma fikri ile sürece odaklanmam, sonuç odaklı yaşadığım zamanda fark etmediğim ve kaçırdığım noktaları yeniden keşfetmemi sağladı. Yaşam yazma ve görsel oluşturma sürecini kapsayan günlükteki izler a/r/tografi ile yaşayan sorgulamaya dönüştü. Özcan'ın erteleme kavramı hakkındaki tezi ile farkına vardığım; pandemi sürecinde ev içerisinde kısıtlı hareket alanında ve sancılı çeviri sürecinin erteleyerek yazamadığım tezin ve özellikle günlüğün aslında terapi sağladığını anladım. Ev ortamında konfor alanımın dışına çıkarak yeniden odaklanmamı sağlayan iç dökme alanına dönüştü. Merve Özcan'ın tez yazma sürecinde yaşadığı erteleme kavramı, benim de erteleyerek bıraktığım çeviriler görsel günlük tutma sürecinde terapi hissiyatı yaratarak yeniden doğmuş oldu. Özcan ile meta-tematik analiz ve rizomatik bağlantılar kurduğumda *ertelemenin-hareketsizliği, sürecin-terapisine* dönüştü. Aynı zamanda kırılan ve törpülenen bağlar yeşererek yeniden ve yeniden doğmaya devam etti.

3.1.3. Öznel Yolculuklar

Bedir-Erişti ve Irwin (2021:3-5)'in belirttiği gibi sanat yoluyla öğrenmek, araştırmak ve yansıtmak sınırları ortadan kaldıran, çeşitlilik, özgünlük, yaratıcılık, farklı bakış açıları, öğreticilik, tartışmalara açıklık, sorgulayıcılık olanakları sunmaktadır. Yazarlar, sanatçı İnci Eviner'in ilişkisellik üzerinden öznel ve toplumsal bağların oluştuğu sorgulama sürecinde seyircinin de kendinden bir şeyler bırakarak katılımcı rolünde bulunmasını, Nil Yalter'in ise disiplinlerarası ilişkiselliği öznelliğin ve toplumsal açılımlara yönelmiş sanatçı olarak süreci yansıtan eylemsel sorgulamasını örnek göstererek a/r/tografik sorgulamanın ilişkisellik yönüne gönderme yapar. Bu iki sanatçının ortak noktası öznelliğin ve toplumsal bakış açısının bir aradanlığıdır. Öznel yaşam ve toplumsal uzantıları sanat ve araştırma ikilisini birleştiren sanatçı ve araştırmacıların disiplinlerarası sorgulama süreçlerine yenilikçi, özgün ve özgür olanaklar sağlamaktadır (Bedir-Erişti ve Irwin 2021:3-5).

Farklı kimliklerin kesiştiği araştırma sürecinde ortaya çıkan farklılıkların yeni yollar sunması sanatçı araştırmacı ve eğitimciler için yeni sorgulama alanları yaratır. Nitel araştırmaların farklı bakış açıları geliştirmede yetersiz kaldığı a/r/tografinin ise kuramsal alt yapısı ile güçlü bağlar, yeni sorgulama alanları kurmayı sağlayan rizomatik ve farklı kimliklere sahip disiplinlerarası melez oluşu sınırsız sorgulama alanını yaşayan sorgulamaya dönüştürür. Yaşam sorgulama ile süreci yansıtan oluş, öznel yolculuğun araştırmaya ve sanat pratiğine dahil olması araştırmacı sanatçıların yaşayan sorgulama alanına dahil olması kaçınılmaz bir gerçektir. Eylem araştırmalarının sunduğu sanatsal uygulamanın araştırmayla ilişkilendirilmesi sürecinde her zaman öznel bir durum açığa çıkmayabilir. A/r/tografi ise yaşayan sorgulama ile öznel yolculuğun kendisini yansıtır. Öznel yolculukta samimi ve hissiyatlı bir dil vardır. Gerçekten yaşayarak sorgulayarak ortaya çıkan yeni kavramlar tekrar sorgulanarak yeni yollar yaratır. Gelişen ve değişen sorgulama alanları öznel yolculuğun yansımalarını taşır. Araştırmacı kimliğinin öznel yolculukta baskın olması rizomatik bağların oluşmasında yenilikler ve değişimler yaşanmasını sağlar. Farklı bakış açılarının kazanımında araştırmacı kimliğinin rolü büyüktür. Bu bölümde öznel yolculuğunu a/r/tografi yöntemi ile anlatan en son yapılan güncel araştırmalar analiz edilerek yansıtılacaktır.

3.1.3.1. Temaslar: “Farksızlığın Farkı”

Güneş, 2018 tarihli doktora tezinde araştırma modeli olarak sanat temelli araştırma yöntemi olan a/r/tografiyi kullanarak Resim Anasanat Atölye dersini alan 7 lisans öğrencisinin a/r/tografik yaşayan sorgulama sürecini aktarmıştır. Öğrenciler, deneyimlerine karşı farkındalık kazanmayı ve yaşamla bağ kurmayı öğrenmede önemli bir deneyim elde etmişlerdir (Güneş, 2018:vi). Öğrenci ve öğretmen kimliklerinin yerlerinin değiştiğini, kimi zaman öğrencinin araştırmacı ve öğretmen/öğreten kimliklerine dönüşürken öğretmenin de öğrenen/öğrenci ve araştırmacı kimliklerine dönüşebildiğinden bahsetmiştir. Sanat derslerine öğrencilerin araştırmacı rollerinin eklenmesi doğru bir yaklaşımdır çünkü görsel sanatlar eğitimi, daha küçük yaşlardan başlayarak tüm bireyleri kültürel açıdan yetiştirmekte; sezgileri, akıl yürütmeyi, hayal kurma ve beceriyi doğru bir şekilde geliştirmekte, algılama ve düşüncenin çok çeşitli yolları ile okuryazarlığı inşa etmektedir. Ancak bu davranışların gelişebilmesi, okullarda sanat derslerinin

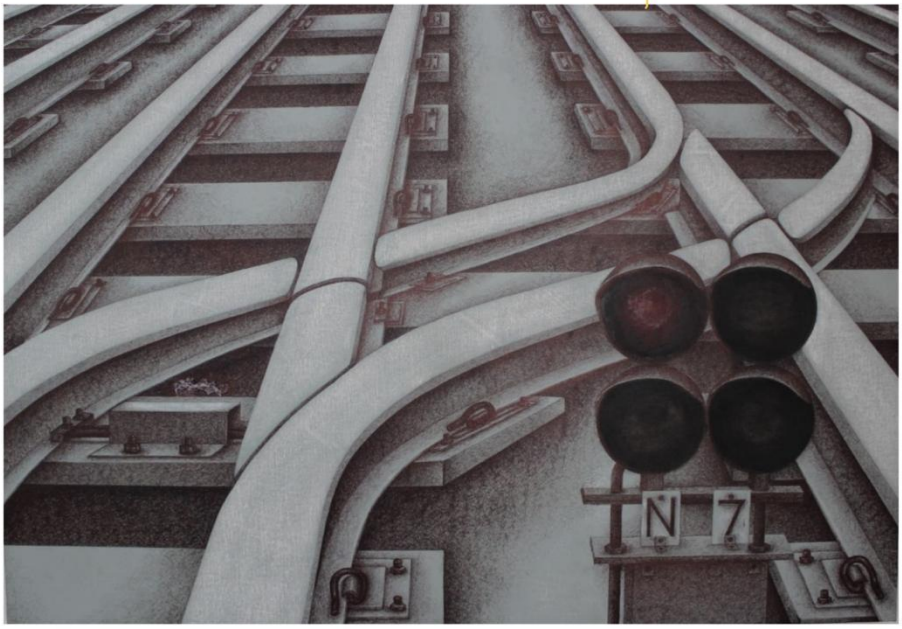
günümüzdeki uygulama biçimi ile çok da mümkün görünmemekte; öğrencilerin genel eğitimin çarkları içinde pasif alıcı konumuna sokulması, hedefleri arasında yaratıcılığı geliştirme, özgün düşünme becerileri kazandırma olan sanat dersleri ile örtüşmemektedir (Güneş, 2018:1-2). Araştırmada yer alan 7 öğrenci a/r/tografi uygulamaları sayesinde hem araştırma hem sanat hem de eğitim uygulaması gerçekleştirerek sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen rollerinin farkına varmış, yaşam yazma ile sorguladıkları ve ürettikleri anlamları görselleştirerek özgün eserler ortaya çıkarmıştır (Güneş, 2018:162-163). Çevreyle etkileşim halinde olan öğrenciler okul dışında normal yaşantılarında farklı fikirler üreten ve sorgulayan bireyler olarak farklı bakış açıları kazanmışlardır. Araştırmada, öğretmen adaylarının öğreten rolünün yanında sanatçı ve öğrenen rollerinin de açığa çıkarılması, hatta roller arasındaki sınırların eritilmesi, dogmatik anlayışın aksine mevcut bilginin sorgulanması, yeni kavrayışların ve olasılıkların ortaya çıkmasını teşvik edecektir (Güneş, 2018:2).

Güneş, araştırma metninde yeniden fark ederek gözlem yoluyla deneyimlediği aynı zamanda yazarak "transit" başlığıyla yeni anlam ürettiği uygulamaya dönüştürdüğü süreci de yansıtmıştır. "Yaşayan transit" ile Kanada'da yaşadığı süreçte şehir içinde okula veya bir başka yere giderken toplu taşıma kullanarak bazen de yürüyerek geçtiği yollarda rögar kapaklarının birer sanat eserine dönüştürüldüğünü fark etmiştir. Sıradan olmayan bu rögar kapaklarının neden tasarıma dönüştüğünü merak eden Güneş, araştırma yaparak rögar kapağı yarışmasının gerçekleştiğini öğrenmiş ve tasarımların kimlere ait olduğu bilgisine ulaşmıştır. Rögar kapaklarını, anlık fotoğraflarını çekip yorumlarken bağlantılar kurduğu geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki bağın temsili mekanları olarak düşünmüştür. Bisiklet kullanımının yaygın olduğu şehirde yaşam tarzının oluşum sürecinde şehir, bisiklete göre şekillenirken bazen de bu değişimin bizi şekillendirdiğini düşünmüştür. Otobüs yolculuğunda transit, bulunduğu (otobüsün içindeki) mekanla ve dışarıda akan mekanla bağlantı kurarak ikinci bir mekâna kendini dahil etmiştir. Güneş, mecaz olarak transiti "bir yerden bir yere ulaşmayı sağlayan ve aynı amaçla birçok kimliği bir araya getiren diğer bir deyişle bağlantıyı temin eden mecazî anlamda bir köprü" olarak somutlaştırmıştır. Emekleme dönemindeyken Kars'tan İzmir'e ailecek göç ettikleri tren yolculuğunu ve rayların sesini hatırlayan Güneş, bilinçaltındaki çocukluk dönemiyle bağlantılar kurmuştur.

İkinci uzun yolculuğu İzmir'den Ankara'ya büyük babası ve babaannesi ile 1980'leri kapsayan askeri darbenin olduğu süreci kapsamıştır. Üçüncüsü ise ilk kez tek başına çıktığı üniversitenin yetenek sınavına gireceği yolculuğudur (Güneş, 2018:45-54);

"Hayat transitte akan yolculuk gibi hiç beklenmedik yollara aniden sapabiliyor. Biz her ne kadar planlarımız doğrultusunda hareket etmeye çalışsak da hayat bize transitte olduğu gibi sürprizler sunabiliyor. Bu nedenle dümdüz bir raydan aniden kıvrılan başka raylar yaparak hayatın akışına gönderme yapmak istedim. Benim hayatımın akışına..."

Güneş, tren yolculuğunu ve rayların sesini akrilik boya ve tükenmez kalem kullanarak Görsel 37'deki gibi tuvale aktarmıştır.

Görsel 37. Güneş, Yol Hikâyeleri 6 (2018:53)

Tren yolculuğu, tren rayları ve sesi fikrinin tekrar hatırlattığı Güler ve Gershwin'in süreci ile yeniden bağlantılar kurmaya başladım. Yolculuğun süreçle olan ilişkisinde sanatçı, araştırmacı ve öğretmen-öğrenenlerin yaşamında kesişen ve yeniden bağlantılar oluşturan sürekli hareket halinde oluşu, merak uyandırıcı ve heyecan verici bir unsur olarak bir kez daha anladım. Güneş'in kurbağalardan bahsettiği rögar kapakları beni çocukluğuma sürükledi. Köyümüzde bulunan küçük ve uzun kanalda kurbağalar yaşardı. Daha minik olan kurbağa yavrularının larva halini, balık olduğunu düşünerek tutar, su dolu kavanoza koyardık. Balık tuttuk sevinci ile eve götürdüğümüz balıkları beslemek ve büyütmek isterdik. Sonradan Fen Bilgisi dersinde kurbağa yavrularının balık olmadığını öğrendiğimde şaşkına

dönmüştüm. Nasıl bacakları oluşabilir? Nasıl kurbağa olabilir? Sorularının cevaplarını Görsel 38'deki gibi görsel anlatıyla daha iyi anlamıştım. Sözel ya da yazılı anlatım ile görsel anlatım birleştiğinde anlam güçleniyordu. Görsel araştırma yöntemleri ve sanat temelli araştırmaların önemi de bu noktada ortaya çıkıyor; a/r/tografi ve yaşayan sorgulama aracılığıyla sürecin öneminin farkına vardım.

Görsel 38. Larvadan Kurbağa Oluşum Süreci

Güneş'in, araştırmacı olarak kendi yaşam öyküsünü, deneyimlerini yorumladığı çalışmasında disiplinlerarası kimlikleri ve yaşam öyküsüyle geçmiş, şimdi ve gelecekle bağlantılar kurmuştur. Ayrıca Güzel Aanatlar Lisesi mezunu olan 4'ü kız 3'ü erkek 7 öğrencisinin artograf olarak otobiyografik hikayelerini yazmalarını da istemiştir. Bu süreçte, öğrencilerin bir olayı önemsiz görseler de öğretici olabileceğini kavramalarından bahsetmiştir. Sancılı dönem yaşayan öğrenciler başta zorlanmış ve çekingen davransa da öykülerini ve sonrasında özgün çalışmalarını oluşturmuştur.

Güneş, öğrencilerden sadece birinin günlük tuttuğundan ve bu öğrencinin verilen kavrama daha çabuk adapte olduğunu ve sürecin daha hızlı ilerlediği gözlemlediğinden bahsetmektedir. Günlük tutmanın farklı fikirler ve yollar denemeyi bu fikir ve yolların kişiyi daha çok sorgulamaya yönlendirdiği söylenebilir. Araştırma sürecinde a/r/tografik deneyim yaşayan öğrenci, yaşayan sorgulamada hayatıyla ilgili ilk detayları veren kişi olmuştur. Bunun sebebi de hâlihazırda günlük tutuyor olmasıdır. Güneş (2018:166), a/r/tografi içerisinde yer alan yaşam yazma

uygulamalarının düşünme, fikir geliştirme ve deneyimlere karşı farkındalık oluşturmada önemli bir unsur olması bakımından ilköğretimden itibaren hem görsel sanatlar hem de diğer derslerde öğrencilere uygulatılabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe katılmamak mümkün değil; ilkokulda günlük tutma alışkanlığının öğretim şeklinin değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Farklı bakış açıları sağlayan, sezgilerimize güvenmeyi, aynı zamanda farklı malzemeler kullanarak günlük tutulabileceğini, özgün sonuçların ortaya çıkabileceğini a/r/tografi ile yaşam yazmanın önemini vurgulamakta fayda vardır. Buluntu nesnelerin dahil olacağı günlüklerde görsel hafızayı geliştiren, hayallerin sınırlarını zorlayan, özgün ve kişinin kendini özgüvenli bir şekilde ifade edebileceği ortam sağlamaktadır.

Güneş (2018:50)'in de belirttiği gibi yazma, yazarın dünyada anlamlı yaşamak için olanaklar keşfetmesini sağlamaktadır ifadesinin önemini anladığım günlükle beraber yazmaya, kesip yapıştırmaya, dikip biçmeye, sorgulamaya, birçok bağlantı kurmaya başladım. Bu bağlantılar bazen çocukluğuma bazen şu anki zamana bazen ise gelecekteki hayallerime yolculuk yapmamı sağladı. Güneş'in araştırmasında kendisinin ve öğrencilerinin deneyimlerini araştırmacı/sanatçı olarak analiz ettiğimde yaşam hikayeleri beni, çocukluğumda eğitim için ilkokul birinci sınıfa başlayacağım dönemde anne baba sevgisini sadece telefonla konuşarak giderdiğimiz ve karne tatilinde köye gittiğimiz zamanlara sürükledi. Köyden otobüsle iki buçuk saatlik uzaklıktaki Eskişehir'e babaannem ve ablam ile üç kişi olarak taşındık. Annem ve babamdan ayrıldığımda yaşadığım hasretlik, özlem ve sevgi duyguları araya giren iki buçuk saatlik mesafede sürekli yaşamaya devam ediyor. Karantina sürecinde görsel günlüğüme yansıyan Görsel 39'da çocuk imajı, sağ alt köşede bulunan yeşil oklar ve bana ait olan saç teli çocukluğum ile temasımın devam ettiğini hatırlatıyor. Bu hatırlatma, tıpkı Güneş (2018)'in çalışmasındaki gibi geçmiş, şimdi ve gelecekle temas kurmuştur. Görsel 40'ta ise sayfalar arası bağlantıların kurulduğu iplerle dikilen sayfalar defterin dışına çıkarak hislerimin taşmasını anlatıyor.

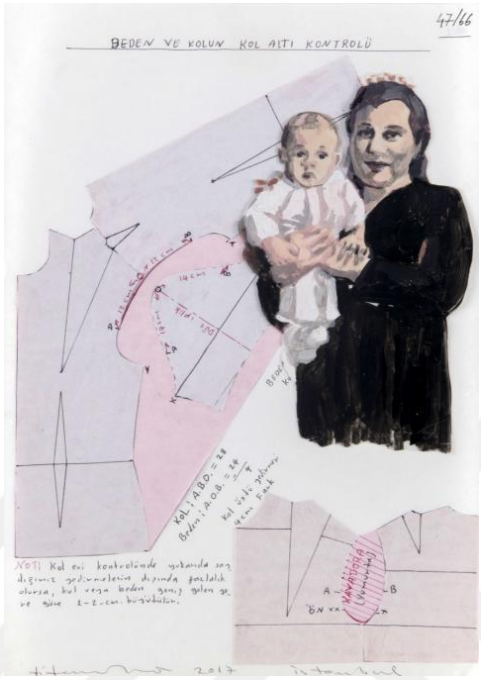

Görsel 39. Günlük, 2020

Görsel 40. Günlük, 2020

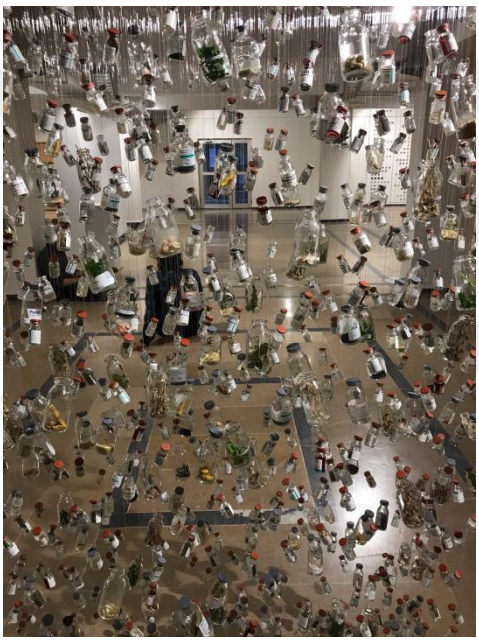
Sosyal medyada takip ettiğim Didem Ünlü, genellikle tuval üzerine yağlı boya ve karışık teknik kullanarak oluşturduğu sanat pratiğini geçmiş ve şimdiye dayandırmaktadır. İzlemeyi ve üzerine düşünmeyi sevdiğim Görsel 41'deki eserinde kullandığı karışık teknik, kendi sanat pratiğimle yakın bağ kurmamı sağlamıştır.

Görsel 41. Didem Ünlü, Anne ve Çocuk, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 2017

1993 yılından bu yana Londra'da yaşayan sanatçı, babasının Alzheimer hastalığına yakalanmasıyla birlikte, aile fotoğraflarına beraber bakmanın ikisi için bir rutine dönüştüğünü belirtmiştir. An'ı ve aile fotoğraflarını yansıtan Ünlü sanat pratiğini toplumsal bilincin havuzuna veri eklemek için oluşturmaktadır. Ünlü'nün biyografisi ve sanat pratiği hakkında araştırma yaparak ulaştığım, sanat üretim sürecinde çıkış noktası olan babasının Alzheimer hastalığı ve Refik Anadol'un Eriyen Hatıralar çalışmasının çıkış noktası benzerlik taşıyordu. Sanatçıların öz yaşamlarından aldıkları ilhamın yansıması, benim de otobiyografik süreci yansıttığım yazılı ve görsel günlükler aslında birbirinden farksızdı. Hatıralar, geçmiş ve şimdi, bellek, aile, bağ gibi kavramlar birbirleri ile temas ederek sarmallar oluşturmaya başlamıştı. Bu sarmallara başka kimlerin katılacağını düşünmek halen heyecanlanmama ve meraklanmama neden oluyor.

Güneş (2018)'in araştırmasına katılan öğrencilerinden biri yaşam öyküsünü yazarken kronik bir rahatsızlığından bahsetmiş; özgün eserinde ilaç ve hastane eldiveni kullanmak istemiş, süreçte zorlandığı için vazgeçmiştir. Bu ilaç meselesi, pandemi ile birleştiğinde, lisans dönemimde yaptığım enstalasyon ile tekrar bağ kurmamı sağladı. 15. İstanbul Bienalinde irdelenen İyi Bir Komşu (A Good Neighbour) temasını, ders kapsamında içselleştirerek derinlemesine ele almamız istenmişti. Bu tema, hastane ve ilaç kavramları benim derinleşen araştırma konumda iyi bir komşu hasta olduğumuzda bize ne tavsiye eder? İlaç mı? Bitkisel çözüm mü? sorularıyla Görsel 42 ve 43'te flakonlardan oluşan enstalasyonun çıkış noktasının aslında çocukluk ve lise döneminde çok fazla hasta olmama dayandığını keşfettim.

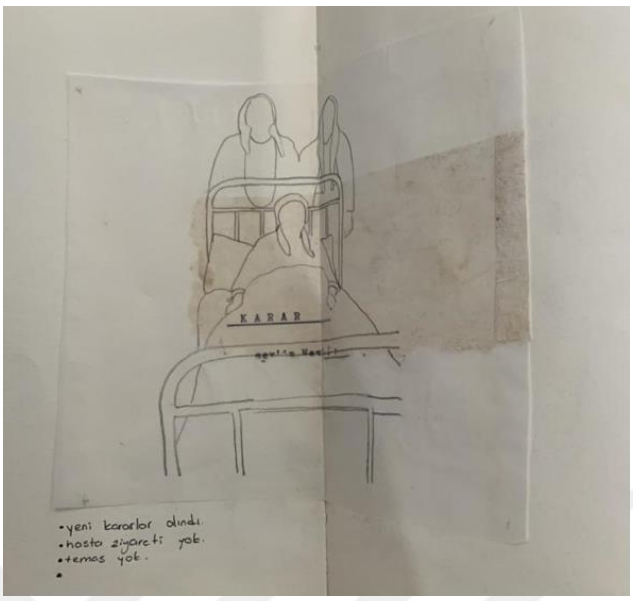

Görsel 42. Flakon, Enstalasyon, 2017 **Görsel 43.** Flakon, Enstalasyon, Detay, 2017

Özellikle boğaz ağrısı çekmemle doktora gittiğim süreçlerde çok fazla antibiyotik ve ilaç kullandım. Bilinçsiz ve gereksiz ilaç kullanımının farkındalığını artırmak için sonuç odaklı düşündüğüm süreci a/r/tografi ile yeniden değerlendirdim. Flakon adlı enstalasyonun oluşumunda kullandığım flakon cam şişeleri hastanede hemşire olarak staj yapan kardeşim ile toplamaya başlamıştım. Biriken flakon şişelerinin sayısı 1000'i geçmişti. Tekrar bağ kurduğum enstalasyonla pandemi sürecinde görsel günlüğe yansıyan hastanede çekilen aile fotoğrafı, hasta ziyareti ve yan yana samimi pozlar, pandemi sürecinde alınan yeni kararlarla bozulmaya

başladı; hastane ziyaretinin ve refakatçi olarak yardım eden hasta yakını olabilme ihtimali tamamen kaldırıldı. Görsel 44, bu yeni kararların bir yansımasıdır.

Görsel 44. Günlük, 2020

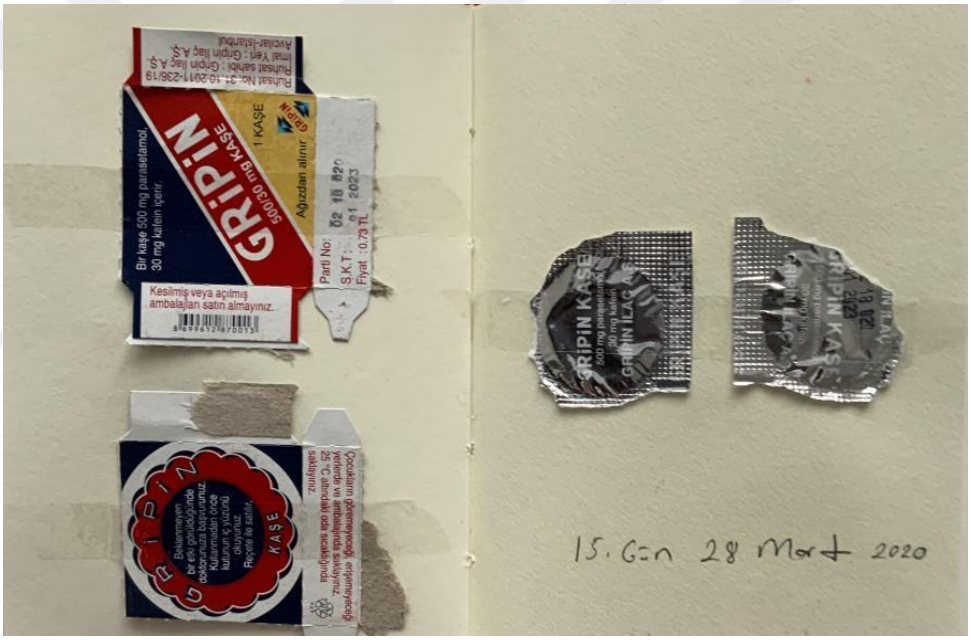
Kurduğum bir diğer bağ ise yine ders kapsamında istenen bir ödevle ilişkilidir; organik ya da inorganik malzemelerden Türkçe alfabe oluşturmam gerekiyordu. Görsel 45'te oluşturduğum 'C' harfi enstalasyonda kullandığım cam flakonlardan oluşmuştur.

Görsel 45. Tipografik Deneme, 2016

A/r/tografi ile tekrar düşündüğümde kurduğum sanatçı ve tasarımcı kimliklerimin birleştiğini de fark ettim. Şimdi daha iyi anladığım bu farkındalık ile sanat ve tasarımın, araştırmacı ve sanatçının kurduğu bağların yeniden yorumlanması ve ortaya çıkmasında a/r/tografinin sınırsız bağlantılara açık olduğunu yaşayan sorgulamayla deneyimlemiş oldum. Rastgele seçmiş olduğum harfi sorgularken neden 'C' harfini seçtiğimi de düşündüm. Bilinçaltımın yansıması olarak, gördüğüm her C harfini Covid-19 virüsünün baş harfi olarak değerlendirdiğimi düşündüm. Yaşayan sorgulama tekrar tekrar bağlantılar kurmaya devam ediyordu.

Karantina sürecinde görsel günlüğüme yansıyan ilaç kavramı yukarıda bahsettiğim temaslardan sonra sürecin gelişimiyle yeniden canlanmıştır. Görsel 46'da karantina sürecinde babaannemin kullandığı gripin hapı yer almaktadır.

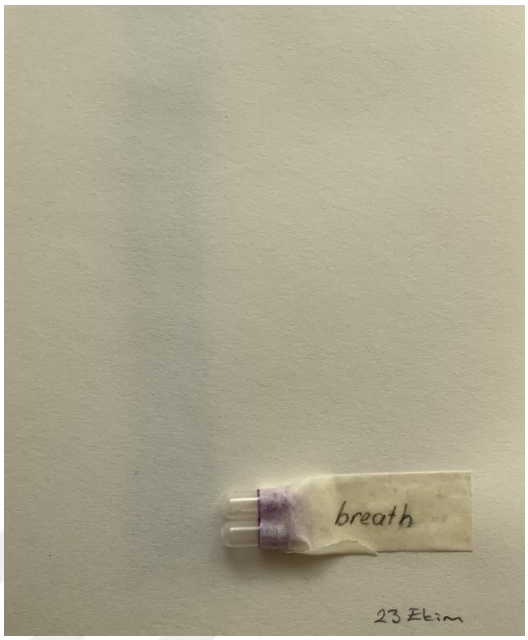
Görsel 46. Günlük, 2020

Stresli geçen günle, zımpara kâğıdının kullanımıyla günlüklerime yansıdı. Zımpara kâğıda sürtünerek törpülenen ve kırılan kapsül yıpransa da varlığını devam ettiriyordu. Görsel 47, yeni bir törpülenme duygusunu yansıtır. Astım ilacının kapsülü pandemi sürecinde babaannemle yaşadığım süreci içinde barındırıyor. Astım ve bronşit ilaçlarını kullanan babaannemin yaşlı olması pandemide sürekli stresli ve korku dolu anların yaşandığı yıpratıcı süreci kapsıyordu. Görsel 48 ise nefes anlamına gelen "breath" kelimesi ve pandemi sürecinde covid-19'un solunumu olumsuz yönde etkilediği maske kullanımının zorluğu ile havanın öneminin daha çok

arttığını süreci yansıtıyor. Yazılı ve görsel günlük tutmayla nefes bulduğum iç dökme hali stresli günlerde teselli sağlıyordu.

Görsel 47. Günlük, 2020

Görsel 48. Günlük, 2020

Güneş (2018), a/r/tografi sorgulama sürecindeki öğrencilerin süreç içinde farklı zamanlarda ortaya çıkan kimliklerin hepsini deneyimlediğini vurgulamış; artık daha çok araştıracaklarını ve sanatsal üretimlerine özgün ve araştırmacı kimlikleriyle yaklaşma güdülerinin güçlendiğini belirtmiştir. Ben de tez yazma sürecinde aklıma geleceğini hiç düşünmediğim çocukluk anılarıma temas ettim. Bu temasın farklı sanatçıların sanat pratiklerinde açığa çıktığına şahit oldum; tekrar yorumladım, bağlantılar kurdum. Geçmiş ile bağ kurduğum sarmalın benzer temaslarda bulunduğu araştırmacı sanatçılarla kesişen yönlerin oluşumları ile farklılıklar yaratığı *farksızlığın farkı*na vardım.

3.1.3.2. Temaslar: "Geçmişin Sarmalı"

Temasta bulunduğum araştırmacı-sanatçılardan bir diğeri de Natalie LeBlanc'dır. Bedir-Erişti ve Irwin (2021: 275)'in aktardığına göre; vaftiz tulumu, cadılar bayramı kostümleri ve mezuniyet balosu kıyafetine dek Natalie'nin bütün giysilerini özenle diken annesi bir terzidir. Kesme, biçme, dikme, kumaş seçimi, düğme, fermuar, ip çeşitleri, renk, kurdele gibi her ayrıntıyı, annesini birebir ve

dikkatle izleyip deneyimleyerek öğrenen Natalie'nin içindeki kumaşı yaratma duygusu çocukluğuna dayanıyordu. Natalie, el emeği ile üretilen, dikerek, keserek, birleştirerek oluşan, emek verilen her şeyin daha değerli olduğunu ve değer verilmesi gerektiğini düşünmektedir çünkü emekle ortaya çıkan özgün, eşsiz ve değerli oluş içinde kendi hikayesini taşır. Natalie, a/r/tografik sorgulamasında çocukluk döneminde ait sakladığı kıyafetlerle bağ kurmuş ve doktora çalışmalarını yapmak için taşındığı şehre beraberinde götürmüştür. Dokunduğunda her anısının canlandığı kumaş parçalarıyla ilk başta bir yorgan yapmak istese de a/r/tografi sorgulamasıyla bu fikri değişmiş ve deneyimlerini daha iyi yansıtacağını hissettiği bir elbise yapmaya karar vermiştir. Eski giysilerine ait modeller, koku ve lekeler Natali'yi farklı yer ve zamanlara götürerek onları yeniden giymek istemesine neden olmuştur. Natalie'nin benzetimi ile kırkyama yorganını andıran elbisesi Deleuze ve Guattari'nin montaj kavramıyla kesişmiştir. Geçmişi ile yeniden bağ kuran Natalie, sorgulama sürecinde benliğinin dönüşümü yeni fikirlerin açığa çıkmasında yol gösterici olmuştur. Bir zamanlar giymiş olduğu elbiseler, yaşamına temas eden ilişkiler, mekanlar, arkadaşlar, öğretmenler kısacası hayatına girmiş herkes ve her şey ile yeniden bağ kurmuştur.

Yaşayan sorgulamanın temsili olan elbise, bilginin peşinde ve arayış içindedir. Eskiyen kumaşları yeniden birleştirerek elbise haline getiren Natalie yeniden giyerek tekrar eskitebileceği sorgulama sürecinin nereye götüreceğini bilmiyordu. Elbiseyi giydiğinde her bir parça arasında ürettiği yeni bağlar yeni anlamlar ve yeni sorgular boşlukta yaşamaya başlamıştır. Keserek parçaladığı kumaşların oluşturduğu kesikler, her bir parça arasında yeni anı ve hikayeler oluşturur. Montajlar arasında oluşan boşluk Natalie'nin asıl yaşayan sorgulaması olan yeni hikayelerin oluşumudur. Kendi hikayelerimin oluşumunu, tıpkı Güneş'in ve Natalie'nin geçmişlerine ait, duyumsayışlar, hissedişlerinde olduğu gibi ya da Spinoza'nın duygulanışlar meselesinde sevinç ve keder ile açıkladığı gibi aktarmaya çalışacağım.

Spinoza Etika'sında (2018:181-183) daha azdan daha çok yetkinliğe geçişin sevinç, daha çoktan daha az yetkinliğe geçişin ise kederlenme meselesi olduğunu belirtmiştir. Neşe, hoşlanma, melankoli ve elem tanımlarını kaldırarak bedene ait olan bu duygulanışların sevinç ve kederden başka türler olmadığını savunmuştur. Sevgi, bir dış nedenin fikriyle birlikte bulunan bir sevinçtir; kin de bir dış nedenin

fikriyle birlikte bulunan kederdir. Yazılı ve görsel günlüğümü, araştırmacı/sanatçı kimliğim ile Spinoza'nın sevinç ve kederlenme meselesine bağlayacak olursam öncelikle sürüklenme: kederlenme meselesine değinmem gerekir.

Bizi kederlerimiz mi sürükler? Her sürüklenme olumsuz durumda mı çıkar? Sürüklenmenin sebepleri neler? Bana neler keder ya da sevinç getirir? Kederle başa çıkabilmenin yolu nedir? gibi sorularla daldığım düşünceler karantina sürecinde, "korkulu ve endişeli süreci nasıl atlatabilirim?" sorusuna dönüştü. Geçmişi aynen yaşama imkânımız yok; geçmiş + şimdiyi yaşamış oluyoruz. Eski günlerin içinde şimdiki ben var; şimdide ise eski ben. Eski fotoğraflardan yola çıktığım sanat pratiğim görsel günlüğüme yansıyan geçmiş ve şimdiyi yani şimdiki beni yansıtıyor. Onu deneyimleyebildiğim ölçüde algılayabilirim. Spinoza'nın duygulanış meselesi üzerinden karantina sürecini yazılı ve görsel günlüğüme yansıyanları ve biriktirdiğim sabunları yorumlamaya çalışacağım. Kederlenmenin sebebini biliyorsan geçeceği süreyi de biliyorsun demektir; anlayabildiğin ölçüde, kendi yetkinliğinde… Bu nedenle Natalie gibi geçmişimle bağ kurarak, duygulanışlar ve geçmişin sarmalında beni neyin nasıl etkilediğini bulmayı ve bununla başa çıkma yollarımı açığa kavuşturmayı amaçlıyorum.

Duygulanışlarımın belleğimdeki birikimi görsel günlük tutmaya başlamamla harekete geçti. Duygulanış meselesini anlatacağım sanatçı kimliğinin yaşadığı deneyim ve sezgisel olarak biriktirmeye başladığım Görsel 49'da babaannemim astım ve bronşit için kullandığı nefes almayı rahatlatan ilacın kapsülleri ve Görsel 50'deki sabunlar oldu.

Görsel 49. Karantina Sürecinde Biriken İlaç Kapsülleri

Görsel 50. Karantina Sürecinde Biriken Kalıp Sabunlar

Soyut olan rizom kavramına benzettiğim yer elması çoklukları barındıran büyüklü küçüklü ve çoğalarak toprağın altında yetişen köksapları yumru şeklinde olan meyvedir. Büyüklü küçüklü farklılığı barındıran toprağın altında yataya yayılan yer elmasının imajı belleğimde yer edinmiş oldu. Rizomun içinde barındırdığı hareket, bağ, iç içe geçen, kesişen sarmallar araştırmacı/sanatçı kimlikleriyle duygulanışlar meselesine temasımı sağladı. Spinoza'nın ilk bilme, ilk idea türü olarak duygulanışlar meselesini tıpkı rizomdaki gibi anlatmak gerekirse pandemi sürecinde temizliğin ve el yıkamanın öneminin arttığı süreçte biriktirmeye başladığım el sabunları ile somutlaştırabilirim. Yarıklar ve çatlaklar, izler, temas ve hareket sonucu birbirine karışarak sabunun üzerinde görünür hale gelmektedir. Bu izleri ilk kez karantina sürecinde babaannemin bitmeye yakın sabunu, yeni açılmış, hiç kullanılmamış bir sabunla birleştirerek kullanmaya başlamasıyla farkettim. Islak ve biraz da yumuşayan bitmekte olan sabunu, diğerinden ayırmaya çalıştığımda ise oluşan iz ve birbirine karışma durumunu duygulanışlar meselesiyle bağdaştırdım. Birçok hareket ve temas sonucu duygulanışlar içerisine giriyoruz. Bergson'un madde ve bellek kitabında bahsettiği hareket, etkiye tepki meselesi Spinoza'da duygulanışlar sonucu neyin beni nasıl etkilediğini ve bununla başa çıkma yollarım ve benim onu nasıl etkilediğimle ilgiliydi. Görsel 50'de farklı renk, boyut, incelik ve kalınlıkları ile kullanılmış sabunlar yeralmaktadır. Pandemi ile öneminin ve kullanımının arttığı sabunlar süreci bütün şeffaflığıyla net bir şekilde yansıtmaktadır. Süreç içinde dökülen saçlarım görsel günlüğe yansımıştır. Daha fazla dökülmemesi

için aldığım doğal yapım saç sabununun bitmeye yakın hali ve bana ait olan saç teli açıkça görülmektedir.

Görsel 51. Günlük, 2020

Zımpara kâğıdı ile yan yana gelen sabun bir duygulanışın sonucu zımpara kâğıdı üzerinde Görsel 51'deki gibi iz bırakmıştır. Tıpkı umutlarımın törpülenmeye başladığı içinden çıkılmaz bir hal alan sürecin izi gibiydi. En az temas iç rahatlatıyordu. Temasın azaldığı bazen de yok olduğu zamanlarda dahi, dışarıdan eve gelindiğinde dokunulan yerler titizlikle dikkat edilerek temizlenip siliniyordu. Covid-19 virüsünün neden olduğu karantina ve pandemi süreci tez yazım sürecimi olumsuz yönde etkiliyordu. Covid-19 virüsü ve varyantları dünyanın her yerindeki yaşamı olumsuz yönde etkilerken, bu sürecin ne zaman biteceğini sadece benim için değil, bütün dünya için bir bilinmezdi. Belirsizlikler silsilesi hiç bitmiyordu. Ne olacak? Ne zaman bitecek? Ne yapacağım? Sevdiklerim nasıl? İyi mi? Hasta mı? gibi çoğalan endişelerimle birlikte çoğalan sorular ve ne olacağı bilinmeyen durum sürekli kendini tekrarlayarak devam ediyordu. Karantina sürecinde dışarıya sadece belirli saatlerde market alışverişi için çıkılabiliyor, hareketler kısıtlanıyor ve stresim artmaya devam ediyordu. Çevresel kirlilik de atılan maske ve eldivenlerle artıyordu. Böylece, maskenin zorunlu, eldivenin ise tercihen takıldığı süreçte sokağa atılan kullanılmış maske ve eldiven Görsel 52 ve 53'te kendine yer buldu.

Görsel 52. Maske, 2020

Görsel 53. Eldiven, 2020

Tıpkı sabunların yüzeyindeki gibi ruhumda oluşan aralıklar ve çatlaklar bir nefes alma kadar önemliydi benim içim. Çünkü sürekli erteleyerek yazamadığım tezim, karantina sebebiyle evden çıkamama durumu ve maske kullanımı yıpratıcı bir süreçti. A/r/tografi ile süreç içinde açığa çıkan bu aralık ve çatlaklar sorgulama sürecimin yaşamasını sağladı. Aralıklar ve çatlaklar araştırmacı/sanatçı kimliğim ile meta-tematik analizlerle açığa çıkmıştı. Bu yeni kimliğim ile farkettiğim temalar ve yaşayan sorgulama yeni bir temas gerçekleşti. Yüksek lisans dönemindeki ders notlarıma tekrar baktığımda Vertov'un Sine Gözü ile yeniden temas etmiş oldum. Bağ kurduğum Vertov'un aralık meselesi, rizomun oluşturduğu bağlantılar ve kimlikler arasında oluşan boşluk yani aralıkla ilişkiliydi. Spinoza ile bağ kurduğum duygulanışlarla ortaya çıkan sabun metaforu Görsel 54'te görüldüğü gibi üzerindeki iz ve yarıklarla, aralık meselesiyle tekrar bağ kurmamı sağladı. Bu, devam eden sonzu bir araştırma ve sorgulama sürecine girişimin göstergesiydi aynı zamanda.

Görsel 54. Yarık ve Aralıkların Oluştuğu Sabun, 2020

Pandemi sürecinde çektiğim Görsel 55'teki fotoğrafta metronun kapısı açılmak üzereyken kayda geçmiştir. Oluşan o bir anlık aralık pandemi ve tez yazım sürecinde araştırmacı/sanatçı kimliğimle e a/r/tografik analizler yaptığım süreci kapsamaktadır.

Görsel 55. Pandemi Sürecinde Çekilen İstanbul Metrosu, 2020

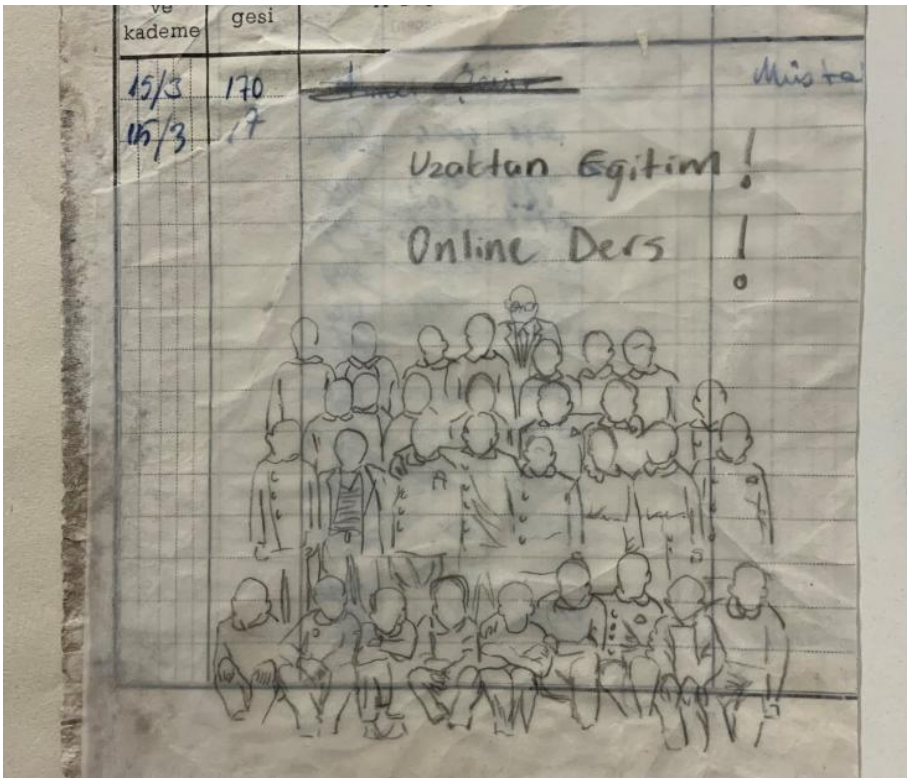
Sanatsal pratiğime yansıyan sezginin ve hissetmenin gösterdiği yolu izlemeyi tercih ettiğimde, sezgisel olarak seçtiğim malzemelerin beni her seferinde geçmişe sürüklediğini görüyorum. Geçmiş ve şimdiyle kurduğum bağın varlığını, Vertov'un montajlarında oluşturduğu aralıkları yaşayan sorgulama ile daha iyi anlayarak bağdaştırdım. Felsefi okuma alanında kendimi eksik hissettiğim zamanlarda, derste Vertov'un Sine-göz'üne aldığım ilişkin notlar aşağıdaki gibidir:

Vertov, dünyada yeni algılama ve düşünme yolları oluşturan sinemanın icadı ile aynı zamana rastlayan yüzyıl sonu sınıf mücadeleleri olgusunun farkındaydı. Vertov, sinemanın teknolojik düzeneğince dayatılan iş bölümünün içsel olarak ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Sine-göz zamanın mikroskopu ve teleskopudur. İnsan gözüne görünmez kalan bir zamansal düzendeki yaşam süreçlerini görme kapasitesidir. Sine-göz henüz bilinmeyen 'asıl hareketin sonuçta oluşan vektörünü' hareketlerin kaosundan çekip çıkarabilmelidir. Böylece günlük hayat ile günlük hayatın örgütlerini ilişkilendirmelidir. Vertov, Rus devrimini

Rusya'daki iktidarın siyasal yıkılışı, kapitalist kurumların eşzamanlı yokoluşu olarak değil, aynı zamanda 'insanın' ve 'dünyasının' parçalara ayrılıp dağılması olarak da yorumlamıştır. Sine-göz imajlara yalnızca hareketi değil, zamanı da yerleştirmeyi başarabilmiştir. Bu yüzden sine-gözde kameranın beklenmedik hareketleri ve montaj bizi beşerî olmayanı saf bir zamanı ve değişimlerin hızını doğrudan deneyimlemeye yöneltebilir. Vertov insanların insan bilinci ile değil makineler vasıtasıyla düşündüğünü anlar ve bunun da 'ötesini' görmeye çalışır. Vertov imajları bilincin 'ötesinde' ve 'altında' birbirine bağlamayı başarmıştır. Yeni bir imaj gerçekliği ortaya koymuştur. Sonsuz bir bilinmezliği yansıtır. Vertov'a göre önemli olan şey iki imaj arasındaki o boş alandır ve her şey, sinematografi, orada kurulacaktır.

Geçmişte bazı noktaları net anlamadığımı farkettiğim, şimdi ise araştırmacı/sanatçı kimliğile bağ kurarak yeniden keşfettiğim aralıklar meselesi yaşayan sorgulamanın kendisiydi. Boşluğun nasıl oluştuğunu bilmediğimden anlam veremediğim aralık meselesi, kendimi sürecin akışına bıraktığımda yaşayarak rizomatik bağlantılar kurduğum alanlarda ortaya çıkmıştı. Natalie'nin sürecini analiz ederken bağlantı kurduğum montaj ve aralık meselesi tekrar bağ kurduğum Vertov, Bergson ve Spinoza arasında gidip geldiğim hareketlerden oluşan bir sorgulama süreci oluştu.

Fakültemizin arka bahçesinde bulunan, önceden de okul olarak kullanılan eski binanın yıkılarak boş bir araziye dönüştüğü süreçte, o alanda gezerken yığınların arasında bulduğum okulla ilgili yarı yıpranmış ve doğanın izlerini üzerinde taşıyan dokulu belgeler sanat pratiğime dahil oldu. Dikerek oluşturduğum eski aile fotoğraflarından bir seri çıkarttım. Seri ile benzerlik taşıyan ve pandemi ile günlüğe yansıyan figürler dönüşüm içindeydi. Görsel 56'da yaşanmışlığı üzerinde taşıyan belge pandemi sürecinde yaşadıklarım ile yeniden temas ederek iç içe geçmiştir. Natalie için, çocukluk dönemine sürüklenerek anımsadığı okul ve mezuniyet balosunda giydiği kıyafetleri parçalayıp birleştirerek yeni bir elbiseye dönüştürmesi sorgulama alanı yaratmıştır. Benim de geçmiş fotoğraflara sürüklenerek oluşturduğum içi boş figürler, bulmuş olduğum yaşanmışlığın izlerini taşıyan belge ile birleşerek şimdiye temas etmiştir. Şimdide ise pandemi nedeniyle öğrenciler evlerinde zorunlu olarak uzaktan eğitime başlamıştır. Bu süreci yansıtan Görsel 56 sürüklenerek ortaya çıkan duygulanışın izleriydi.

Görsel 56. Günlük, 2021

Fotoğraflarda geçmişin anlarına sürüklendiğim süreçte yan yana temas halinde olan biraradalık, her seferinde özlem duygusunu yoğun şekilde yaşamama neden oldu. Sevdiklerimize rahatça sarılıp öpemediğimiz pandemi süreci dönüşümün kendisiydi. Bu süreç sonunda hem fiziksel hem ruhsal olarak uzaklaşan bireyler birleşebilecek miydi? Bu sorunun cevabı için araştırmacı/sanatçı kimliğimin halen arayış içinde olduğunu söyleyebilirim.

Fiziksel temasın koparılarak ekrana taşınması yeni oluşumların habercisiydi. Pandemi sürecinde diğer birçok alanda olduğu gibi sanat alanında da değişimler sözkonusuydu. Sergilerin oluşturulduğu galeriler sanal mekânlara taşınmış, sanat eserleri online da sergilemeye başlamıştır. Herkesin evde olduğu süreçte dijital ortam önem dah da kazanmıştı. Sergiler online oluşturuluyor, dersler online işleniyor, iş için de evden, online çalışılıyordu. Yeni gelişmelerle birlikte görsel günlüğimde birçok duygulanış yaşandığı görülebilir. Natalie'nin geçmiş anılarına ait kumaş parçalarını birleştirerek yeniden oluşturduğu montajlarla sorgulama alanı yarattığı elbisesi, benim görsel günlüğimde geçmiş ve şimdinin oluşturduğu yansımalar halinde araştırmacı/sanatçı kimliğimle gerçekleştirdiğim sayfalar arasındaki montajların oluşturduğu aralıkta, yaşayan sorgulamaya dönüştü. A/r/tografiye ilişkin

oluş, öğretmen ve öğrenen kavramlarına ilişkin oluş anlayışımı da değiştirdi, zira anlamın biyografi ve uygulama arasındaki uzamlara dayalı ayrıntılarda gizli olduğunu farkettim (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:286). Sanatçı/araştırmacı kimliğimle analizlerini yaptığım farklı araştırmacı/sanatçılar arasında oluşan rizomatik bağ günlük ile temas ederek sürekli bir oluş içinde olmamı sağladı.

Bu süreçte bilginin hareketi, sürüklenmenin duygulanışına veya duygulanışların sürüklenmesine dönüştü. Bilgilere ulaşarak hareketli sorgulamalara girmem araştırmacı/sanatçı kimliğimle temas eden, geçmişe sürükleyen duygulanışlara dönüşerek yeniden sorgulandı. Sürüklenerek mi duygulanışlar oluştu ya da duygulanışlar ile mi sürüklendim sorularıyla boşlukta hareketli bir temas halinde sorgulayarak cevaplar aradım. Bilgiyle ulaştığım duygulanışlar meselesi yeni sürüklenmelere gebeydi; yeni sürüklenmelerle temasa geçtiğimde ise yeni duygulanışlara temas ediyordum. Bu süreç kendini tekrar eden aralıkta *Geçmişin Sarmalı* olarak ifade ettiğim bir yaşayan sorgulamaya dönüştü.

3.1.3.3. Temaslar: "Kesişmeyen Temas"

Mavioğlu (2019), "Bilinçaltına Yönelik Manipülatif Unsurların İndirgenmesine Dayalı Görsel Kültür Çalışmaları: Bir A/r/tografi Araştırması Örneği" başlıklı doktora tezinde sorgulamalar yoluyla etrafımızda bulunan birçok görselle rizomatik bağlar kurarak analiz ettiği bilinçaltı etkilenimlerini azaltmak istemiştir. Bu araştırmanın analizinde, Mavioğlu'nun kullandığı dili anlamada zorlandım ve doğrudan bağ kuramadım. Yaşamımla benzerlik taşıyan yönleri ararken Mavioğlu'nun bahsettiği 'yolak' kelimesi araştırmacı/sanatçı kimliğimin meraklanmama neden oldu. İnternetten araştırdığım 'yolak' kelimesinin, biyokimyada 'metabolik yolak' karşılığı ile hücre içinde meydana gelen bir dizi kimyasal tepkime anlamına geldiğini öğrendim. Görsel 57'de rizomatik bağ kurmamı sağlayan şematik sistem, farklı renkler kullanılarak birçok kola ayrılmıştır. Farklı renklerin ve bağlantıların kesiştiği bu "oluş" hali, 2020 yılı Şubat ayında Odunpazarı Modern Müzesine gittiğimde fotoğrafını çektiğim, minik etiketlerin bir araya gelerek oluşturduğu Görsel 58 ve 59'deki portre ile bağlantı kurmama neden oldu.

Görsel 57. Cep Telefonundan Alınan Ekran Görüntüsü, 2021

Görsel 58. OMM**,** 2020

Görsel 59.OMM**,** 2020

Farklı renklerin bir araya gelerek oluşturduğu portreye temasım ‘yolak’ kelimesini merak edip araştırmam sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmacı/sanatçı kimliği ile ortaya çıkan portre Natalie ile temasa geçerek bir daha kurmamı sağladı. Görsel 60’ta görülen Natalie’nin montajları arasındaki boşlukta oluşan sorgulama alanını tekrar hissederek ‘oluşan boşluğun’ sonsuz bağlantılar ve sorgulama alanları yaratmasını yaşamış oldum.

Görsel 60. Kumaş Parçaları, Natalie**,** 2021

Yolak kelimesinin öğrenimi ile tekrar tekrar kurduğum rizomatik yapı sanat temelli araştırma olan a/r/tografinin önemini tekrar ortaya koymaktadır. Yaşayan sorgulamaya dönüşme sürecinde melez yapı, sadece araştırmacı/sanatçı kimliklerinin açığa çıkması ile ilerlemedi beraberinde öğretmen/öğrenen kimlikleri de canlılığını gösterdi. Özellikle öğrenen olarak çağdaş sorgulamalarımı yakınımdaki ablama ve arkadaşıma anlatarak meraklarını ve öğrenme isteklerini görmüş oldum. Bu süreçte de öğretmen kimliğim ortaya çıkmış oldu. Mavioğlu ile benzer bir bağ kuramayışım araştırmacı/sanatçı kimliğimle öğrenilen, merak ve bilgi sonucu ortaya çıkan 'yolak' kelimesi 'kesişmeyen temasın' merak sonucu 'öğrenmenin temasına' dönüşmesini göstermektedir. Sonsuz bağın kurulduğu rizomatik yapı bu süreçte de yaşayan sorgulamaya dönüşmüş oldu.

Erişti (2021)'nin A/r/tografiye Dayalı Sorgulama Örnekleri başlılı kitap bölümünde bahsettiği birçok öznel yolculukla bağ kurarak kendi sorgulamalarım sonucu ulaştığım anlam ve farkındalıklarda da bahsetmek istiyorum.

3.1.3.4. Temaslar: "Tembel Teneke"

Toplumsal uzantılara dayanarak öznel sorgulama sürecini yansıtan Asuman Daşdemir, görsel sanatlar öğretmeni ve eğitim kavramlarını sorgulamıştır. Eğitimin birçok nedenden olumsuz etkilendiği bir ortamda umutsuzluğa kapılmadan bir öğretmen olarka kendisini nasıl dönüştürebileceği düşünmeye başlamıştır. Buruşturulmuş kâğıtlar ve çiğnenen sakızlardan yola çıkarak eleştirdiği olduğu eğitim sistemi ve milli değerlerimizin yok oluşunu metaforlar oluşturarak sorgulamalarına başlamıştır. Kendine özgü işler çıkarabilmek için arayışa giren Daşdemir, bir meslektaşının öğrencisi ile arasında geçen bir olaya tanık olmuştur; ödevini geç teslim eden ve umursamaz hareketler sergileyen öğrenciye karşı öğretmen ödev kağıdını buruşturup yere atarak tepki vermiştir. Daşdemir, öğrencinin belleğinde pedagojik açıdan olumsuz izler bırakacağını düşünerek arayış içinde olduğu sürecin çıkış noktası olarak kendisinin de etkisinden çıkamadığı bu olayı sorgulama sürecine dahil etmiştir. Eğitim kavrmamını da sakız metaforu ile sorgulayan Daşdemir, sakızların bir bütün oluşturarak 'eğitim' kelimesini daha anlamlı ve güçlü halde anlatacağını düşünerek tipografik görüntü oluşturmuştur. Daşdemir, eğitim sisteminin çözülebilmesi ve bireysel farklılıkların öneminin göz ardı edilmemesi yolundaki sorguamalarına devam etmektedir (Erişti, 2021:312-320).

‘Tembel Teneke’ kavramı çocukluğuma ait ilkokul ve ortaokul sonunun benim için özetiydi. Hiç sevemediğim matematik dersi ve aileden uzakta yaşamanın vermiş olduğu duygular ders çalışma istediğimi ortadan kaldırıyordu. Daşdemir’in karşılaştığı öğretmen ve öğrenci ilişkisinde iki kimlik için de geri dönüşü olmayan bir anı ile belleklerine olumsuz izler kazınmıştı. Benim de geçmişte yaşanılan ve izlerinin belleğimde yer edindiği ‘tembel teneke’ kavramı ortaokulun son yılında, 8.sınıfta resim öğretmenimin çizimlerimdeki gelişimi fark ederek yönlendirdiği Güzel Sanatlar Lisesi yetenek sınavlarına hazırlanmam için kursa gitmemi tavsiye etmesiyle dönüşmeye başladı. Sanatla olan ilişkim öğrenim sürecimde daha çok ağırlık verdiğim noktaya dönüşmeye başladı. Güzel Sanatlar Lisesi için girdiğim yetenek sınavında yedekler listesinde yer aldım. Sürecin devamında sanatla ilgili başka hangi liseye gidebilirim? sorusu beni, meslek liseleri ile kesişen sürece götürdü. Seramik bölümü için yeniden girdiğim yetenek sınavını geçerek derece ile kazandım. Yaşamım sanatla devam etmesi, emek verdiğim seramikler, toprakla iç içe olmanın verdiği hissiyat, severek içinde bulunduğum disiplinin beni mutlu edişi başarılı olmamı sağlayan en önemli etkenler biri oldu. Toprağın verdiği dinginlik hali belki de temas kurduğum köy hayatına beni sürüklemesinden kaynaklıydı. Üniversiteyi yetenek sınavı ile yeniden kazanmış olmanın verdiği mutluluk, başarmanın vermiş olduğu özgüven motive ediciydi. Daşdemir ile eğitim konusunda buluşarak kurdupum bağ, öğrenim sürecimde sürekli yeni bir yolculuğun içinde olduğumu hatırlattı. Anın tadını çıkararak yeni bir şeyler keşfetmeye başladığımda hissettiğim duyguların sesi bir sonraki adımı atma cesareti veriyordu. Bu duyguları farketmem ve cesaretimin oluşması sanatçı/araştırmacı kimliğim ile ortaya çıkmış oldu. Daşdemir’in sürecini analiz ederek öznel yolculuk yaptığım süreçte tembel teneke kavramı başarının vermiş olduğu mutluluk ile özgüvenle dönüşerek yeni bağlar oluşturmaya başladı. Aralıkların oluştuğu boşluklarda özgürce sorgulama alanlarının yaşaması öznel yolculuğun yeni temasları ortaya çıkaracağını göstermektedir.

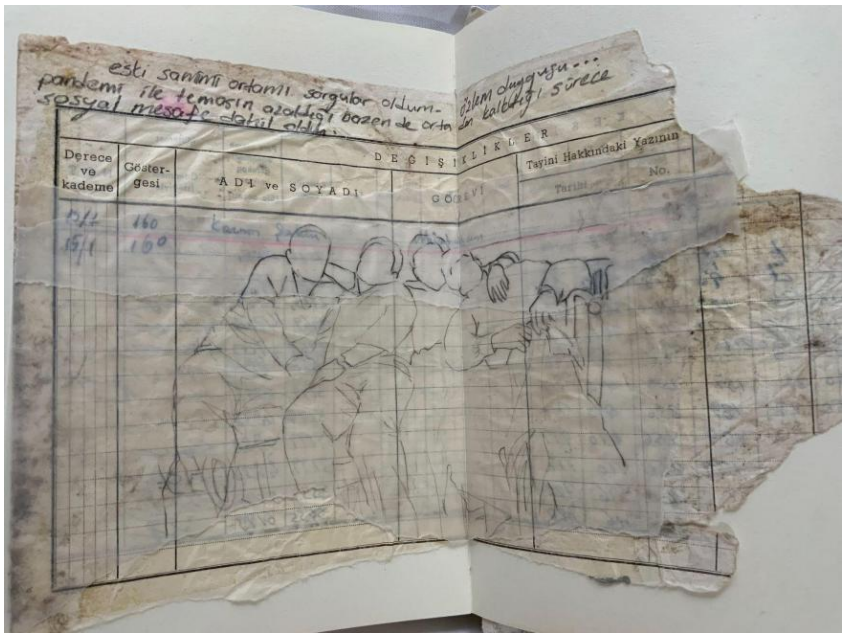
3.1.3.5 Temaslar: “Özgüven”

A/r/tografik araştırma sürecinde Yeliz Erdoğan, ‘özgüven’ kavramının getirdiği sorulardan yola çıkarak otobiyografik sorgulama yapmıştır. Düşüncelerini ilk aşamada somutlaştırmadan kendi içinde sorgulayarak özgüven eksikliğinin vermiş olduğu acaba yapabilecek miyim? sorusunun verdiği emin olamama

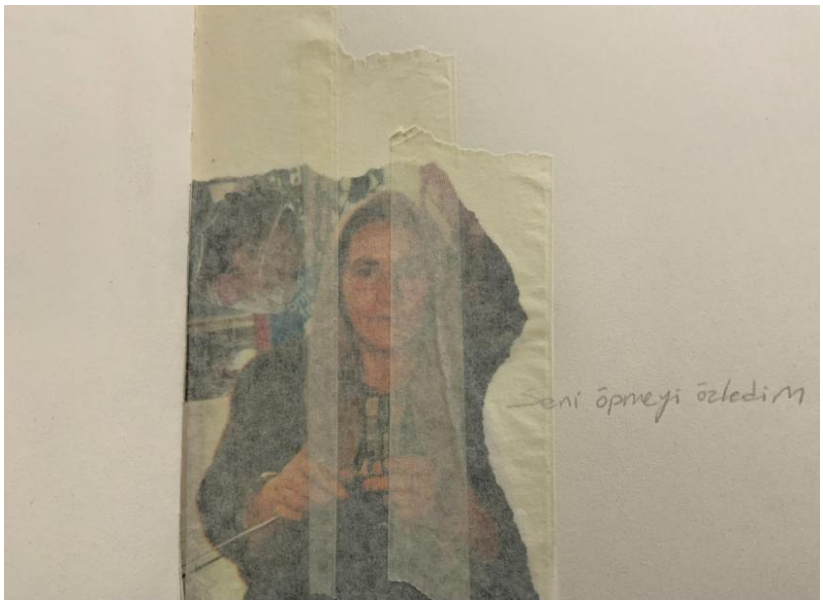
durumunu ifade etmiştir. Buna dayanarak lekesel yaklaşımı ile ürettiği resimlerini sorgulamaya başlamıştır. Erdoğan, sanatsal üretimlerinde kullandığı zift/akrilik tekniğini araştırma sürecinde yeniden kullanmak istemesinin nedenlerini kendine tekrar sorarak yeni sorgulama sürecine girmiştir. Bu süreçte sadece figürsüz resim tekniğini kullanarak duygularının yansımalarını taşıyan lekelerin kendine olan yolculuğu ile özgüvensizliği aşmanın yollarını aramıştır. Araştırma sürecinde oluşturduğu 'konuşkan' resminde Yeliz'i temsil eden renk turuncudur (Erişti, 2021:325-328).

Erdoğan özgüven kavramını sorguladığı sanatsal pratiğinde hissederek bulduğu herkesin temsili bir renge sahip oluşunu vurgulamıştır. Yeliz Erdoğan'ın sürecini analiz ederken tekrar temasta bulunduğum Özcan'ın erteleme kavramı ile yeni bir soru aklıma geldi. Burada da farkettim ki "benim en önemli korkum ne?" ve "erteleddiklerim arasındaki en önemli şey ne?", "Özgüven eksikliği mi?" sorularının cevabını sürekli aramam gerekiyor. Her şeyden önce kişinin kendine güvenmesi ve kendini ifade edebilmesi gerekir. Önceliğim kendimi ayağa kaldırmak ve düşüncelerimi özgürce söyleyebilmek en önemli adımdı benim için. Tez yazım sürecine kendime güvensiz şekilde başladığımda ezbere dayalı öğretilen ingilizcemin yetersiz olması, akademik dilde yazacağım tezi nasıl devam ettireceğimi bilmemem ve felsefi altyapı eksikliği yüzünden oluşan boşluklarda boğulacakmış gibi hissetmeme neden oldu. Sorguladığım bir diğer düşünce ise lisans öğrenimimde "flu ve cansız pastel renk kullanımını tercih etmiş oluşum özgüven eksikliğimden mi kaynaklanıyordu?" sorusuydu. Bu durum belki de hayatı daha flu ve cansız gördüğüm zamanların yansımasıydı. Her rengi canlı bir şekilde kullanan, şaşkınlıkla takip ettiğim ve bana rengi sevdiren sanatçı Elif Karadayı'dır. Karantina sürecinde sosyal medya hesabından takip ederek incelediğim sanatçının yaşamına dair paylaşımları samimi hissettirmişti. Karadayı'yı ilk kez Türkiye Şehir Rehberi adında çıkardığı kitabı ile renklerin, kültürün, yemeklerin ve tarihin yansımalarını kolajlarla dolu sayfaların oluşumunda kendini iyileştirme ve yaralarını sarma olarak tanımladığım süreçte tanımıştım. Öznel yolculuğunu sanat pratiğine yansıtan, babasını kaybetmiş bir sanatçı olarak, çocukluğuna özlemini sürekli dile getirdiğinden, bir şeyler üretmeye başladığında çıkış noktasının geçmişi, babası ya da yeni kaybettiği kardeşine olan derinleşen özlem duygusu olduğu anlaşılıyordu. Tıpkı eski fotoğraflarda yan yana olan ama artık uzaklaşarak oluşan boşluktaki özlemim

gibi (Görsel 61). Günlük sayfalarıma '*eski samimi ortamı sorgular oldum. Özlem duygusu... pandemi ile temasın azaldığı bazen de ortadan kalktığı sürece sosyal mesafe dahil oldu'* şeklinde düştüğüm notta olduğu gibi babaannemi öperek mutlu hissettiğim eski günlerin uzaklaşarak yerini özlem duygusuna bırakması Görsel 62'deki günlük sayfasına yansımıştır.

Görsel 61. Günlük, 2020

Görsel 62. Günlük, 2020

Yeliz Erdoğan ve Elif Karadayı ile otobiyografik izler taşıyan sanatsal üretimlerin terapi gücünü yeniden keşfetmiş oldum. Ezbere dayalı, yetersiz ingilizce ve felsefi altyapı eksikliğinden kaynaklı oluşan boşluklar, görsel günlüklerim

sayesinde geçmişe yolculuğum ile tekrar tekrar sorgulanmış oldu. Cevaplar aradığım yeni bağlantılar ve bilgiler edindiğim süreçte a/r/tografi yaşayan sorgulamaya dönüştü. Görsel sanatlar bölümünün vermiş olduğu disiplinlerarasılık çeşitli teknik ve malzemenin bir araya gelmesinde özgürlük ve özgüven sağladı. Kullandığım malzemeler daha hızlı veya daha yavaş ilerlememi sağlayabiliyor. Deneyselliğin ön planda olması sonuç odaklı olmanın tersine süreç içinde dönüşümü ortaya koydu. Yeni oluşumların birbirini takip ederek bağlantılar kurması görsel günlükte birbirini takip eden sayfalarda ortaya çıkmıştır. Araştırmacı/sanatçı kimliğim ise özgüvenimi araştırarak ve öğrenerek ilerlediğim tez yazım sürecinde yeni bulguların kendi yaşamıma dokunduğu her temasında heyecan ve ilerleme duygusu yaratıyordu. A/r/tografi araştırma yöntemi ile başlayan yeni rizomatik bağlantılar eksikliğini hissettiğim boşluklarda kaybolmanın ve korkmanın tersine boşluklarda yaşamayı ve korkmadan ilerleyerek yeni bağlantılar kurmamı sağladı. Yetersizliğin boşluğu, bildiğim ve anladığım ölçüdeki boşlukta yaşamayı öğrenmeye dönüştü. Bir başka açıdan özgüvensizliğin boşluğu yaşayan sorgulamaya dönüştü.

3.1.3.6. Temaslar: “Kimim Ben?”

Emel Ülüş, öğrencileriyle birlikte çocukluk fotoğrafları kullanarak gelecekle ilişkilendirmelerini istediği öznel yolculuk çalışması gerçekleştirmiştir. Yaşayan sorgulamaya dönüşen yeni sorgulama alanları bu süreçte ortaya çıkmıştır. “Kimim ben?” sorusu ile şimdiki ben ve olmak istediğim ben arasında yoğunlaşan duygular tekrar geçmişe döndüğü çocukluğuna temas etmiştir. Geçmişin ve yaşanmışlıkların verdiği değerler ile kıymetli anıların barındığı bebeklik ve çocukluk dönemine temas etmiştir (Ülüş, 2021:342-370). Araştırmacı/sanatçı bakış açısı ile analizlerini yaptığım tez ve a/r/tografi çalışmaları ile bağ kurduğum ve kendi geçmişime dönerek tekrar sorguladığım yaşamım ve sanatsal pratiklerim farklı bakış açıları sağlamıştır. Süreç ile benzerlik taşıyan Ülüş’ün teması kimim ben? sorusu ile yeniden farkedilmeyeni farkederek öğrencileri ile yaşayan sorgulamanın açığa çıkması sağlanmıştır. Süreç içinde oluşan sorulara cevaplar arayan Ülüş, portrelerinin güçlü olma isteğinden kaynaklanabileceğini farketmiştir. Katmanlar oluşturarak ilerlediği resimlerinde araştırma sürecini destekleyen yeni anlamlar üretiminin ortaya çıkışını sağlamıştır. Öznel yolculuğun sanatçılar için üretim sürecine önemli katkılar sağladığını anlamıştır.

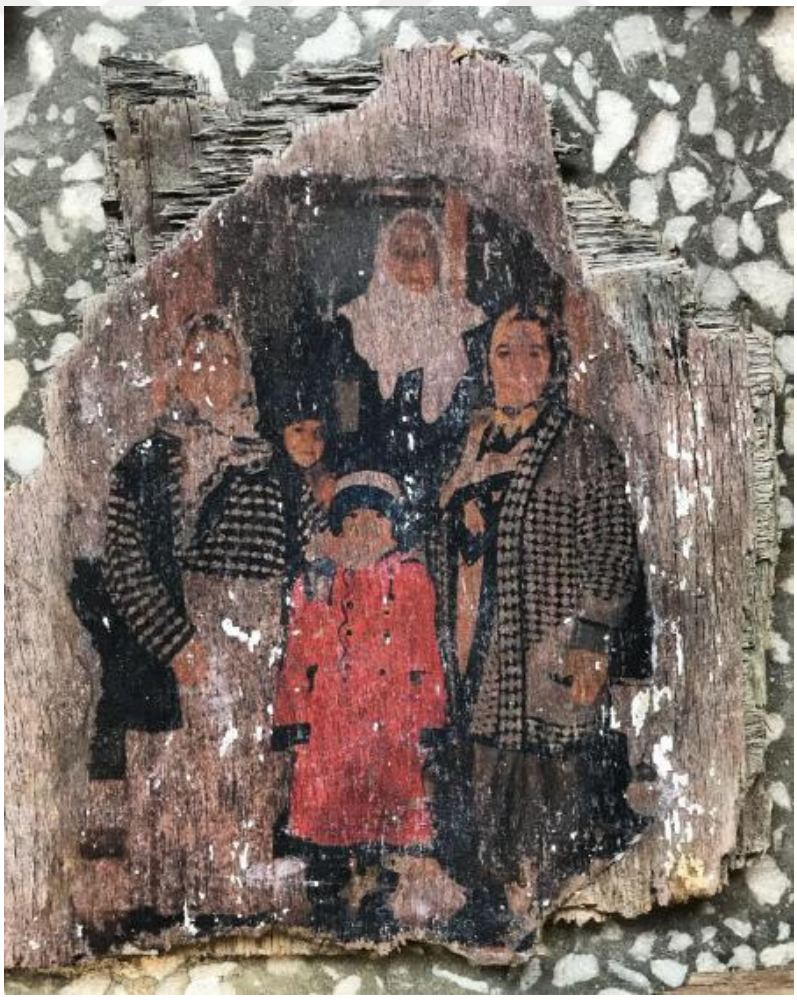
Ülüş'ün çalışmasında, araştırmacı/sanatçıların genel olarak a/r/tografik sorgulamalarında sanatsal pratiklerini, oluşum ve gelişim süreçlerini, kullandıkları renkleri, tonları, malzemeleri, aile bağlarını, geçmişini, ilgi alanlarını, farklı disiplinleri, rüyaları tekrar tekrar sorgulayarak yaşam sorgulamalarına davet ettikleri görülmektedir. Anımsama yoluyla tekrar bağlantılar kurulmuş ve hafızadaki bilgiler, deneyimler, duygular yeniden harekete geçmiştir. Benzerlikler sürekli olarak temas halinde akışkan bir şekilde hareket etmiştir.

Ülüş'ün sorduğu ve irdelediği "kimim ben?" sorusunu kendime sorduğumda tekrar geçmişim ve günlüklerim arasında bağlar kurdum. Eski aile fotoğraflarından yola çıkarak sorguladığım samimi ortamın günümüzde özellikle pandemi döneminde uzaklaşarak yeni bir süreci temsil ettiğini söyleyebilirim. Lisans döneminde oluşturduğum sanatsal pratiklerim Görsel 63 ve 64'teki gibidir. Ahşap üzerine transfer baskı tekniği ile aile fotoğrafların renkli halleri birebir kullanılmıştır. Geçmişin ve yaşanmışlıkların izlerini taşıyan ahşap doku, fotoğraflardaki anıların izleriyle örtüşmüş durumdadır. Zamanla dönüşen aile fotoğrafları içi boş ve gri renge boyanmış ahşabın bir kısmını gibi kapsamaktadır (Görsel 65 ve Görsel 66).

Araştırmacı/sanatçı kimliğim ile yeniden düşündüğüm sorgulama sürecinde ahşabın izlerini taşıyan figürlerin dışında kalan kısım şimdiye aittir. Üzeri kapatılmış ve gri renge boyanmıştır. Figürlerin içindeki kısım ise duygulanışların ve temasların sonucunda oluşan izlerde yaşayan anlardır. Eski samimiyet, günümüzde varlığını devam ettiriyor mu? Bireysellik mi ön planda? Sorularını yeniden sorduğumda insanların sevgi besledikleri aile, arkadaş, eş, dost, çocuk ya da bir hayvanına içsel bir şekilde bağlılığı devam etse de pandemi sürecinde fiziksel olarak uzaklaşmaya ve yine yalnız kalmaya başladığı sonucuna ulaşıyorum. Günlükte yer alan Görsel 67'de zımpara kâğıdı, kurutulmuş çiçek ve kuzenim ile dip dibe oturduğum çocukluk dönemime ait fotoğrafın bir kısmı yer almaktadır. Törpülenmeyi simgeleyen zımpara kâğıdı sürecin yıpratıcı yönünü sergilemektedir.

Görsel 63. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018

Görsel 64. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018

Görsel 65. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018

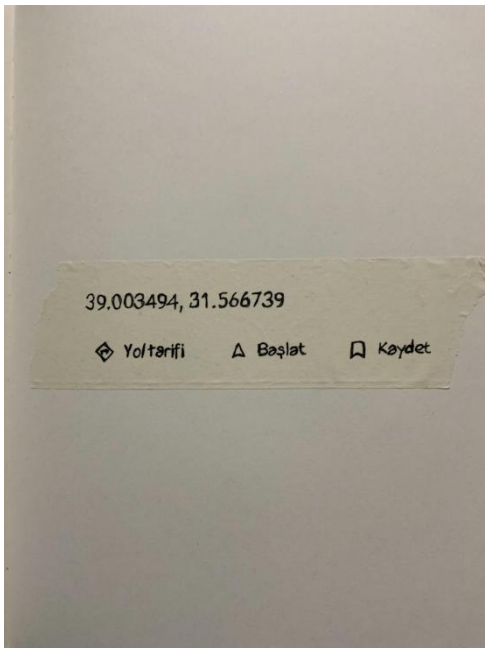

Görsel 66. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018

Görsel 67. Günlük, 2020

Öznel yolculuğa başladığımda pandemi sürecinin halen devam etmesinden kaynaklı fiziksel olarak yolculuk yapamasam da ruhsal olarak düşünsel sorgulamalarıma devam ettiğim süreçte günlüğüme yansıyan ve araştırmalar sonucu Görsel 68'e yansıyan geçmişimin ve çocukluğumun konumunu kodlayarak yeni sorgulama aralığı yaratmış oldum.

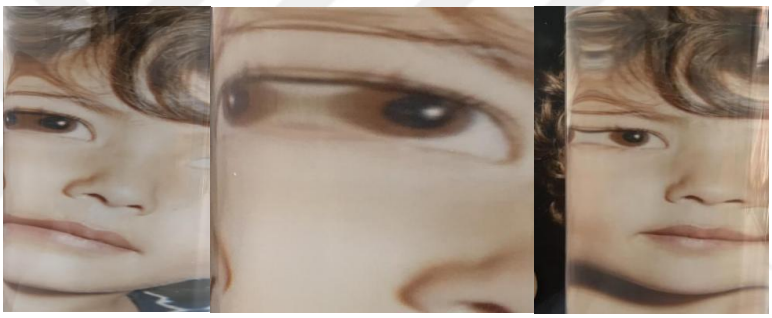

Görsel 68. Günlük, 2021

Görsel 69. Günlük, 2021

Görseldeki konum köklerime ait olan doğduğum yerin konum bilgisidir. Daha önce haritayı açarak doğduğum yerin matematiksel konumuna bakmamıştım. Eskişehir ve Afyon arasında sürekli gidip geldiğim sürecin fiziksel ve ruhsal yolculuğu a/r/tografi aracılığıyla yeniden düşünmüş oldum. Yolculuk kavramı yolda olma hali beni heyecanlandırıyor ve merakla keşfetme isteğimi arttırıyordu. Çocukluğuma ait bir fotoğrafın yorumu olan Görsel 69, ablamla olan bağımın yeniden güçlendiğini, karantina sürecinde psikolojik açıdan birbirimize destek olarak olumlamaya çalıştığımız sürecin yan yana geçtiğini aktarmaktadır. Otobiyografik araştırma sürecim ve öznel yolculuğumda otoportremi oluşturduğum çocukluk fotoğrafına ilişkin yeni bir temas kurulmuş oldu. Görsel 70'de su dolu bardağın arkasına yerleştirdiğim çocukluk fotoğrafı duygulanışlar meselesine yeniden temas etmemi sağladı. Sabun ile anımsadığım duygulanışların çocukluk fotoğrafımdaki gözlerimde oluşan kırılmalar ile benzerlik taşıdığını farkettim.

Görsel 70. Çocukluk Fotoğrafı, 2020

Göz bebeklerindeki geçiş, rizomun yapısında yer alan ve üç kimliğin birbiri ile bağlantılar kurmasını da çağrıştırıyordu. İç içe geçme durumu sürekli kendini tekrarlayan ve sorgulama aralığı yaratan sürecin göstergesiydi benim için. Bir kopuşu, dönüşümü, yolculuğu simgeliyordu. Otoportrem olarak beni temsil edecek fotoğrafın ise Görsel 71'deki imaj olduğuna karar verdim.

Görsel 71. Otoportre, 2020

3.2. ARAŞTIRMACI-SANATÇI OLUŞ

Oluş, tek bir yol ya da tek bir geçiş noktasına dayalı hedefe ulaşmaktan daha çok 'farklı çizgiler arasında çapraz iletişim' kurmak gibi çokluğa dayalı bir süreci ifade eder (Bedir-Erişti, Irwin, 2021:46). Araştırma eylemi ve sanatçı bakış açısı ile yaşayan sorgulama süreci bende merak ve heyecan uyandırdı. Doküman incelemesi ile devam eden süreçte keşfettiğim sanatçılarla ortak dertlerimiz olduğunu farkettim. Özellikle Özcan'ın (2019) tezinde bahsettiği 'tez yazım sürecindeki erteleme kavramı' kendi yaşamımda ve tez yazım sürecinde yaşadığım problemlerden biri oldu. Pandeminin başladığı zamanda ve sonrasındaki süreçte virüsün evimize kadar girmesi sonucunda odaklanamama ve yazamama sorunu yaşadım. Tez yazımını erteliyordum. Günlükteki sayfalar boştu ve hiçbir şey ilerlemiyordu. Araştırmalarım sonucu Özcan (2019)'ın bahsettiği bu sonsuz ertelemeyi gidermenin yolunu, "anlık haz maymununun" farkında olmak ve "hayat takvimi oluşturarak zaman sınırlarının konulması gerektiği" olduğu fikrine katıldım. Ben de günlükte bir sayfa açarak yazmaya ve düşünmeye başladım ve doküman incelemelerine devam ettim. Günlükteki sayfalarda neler olacağı, sayfalar arasında oluşan bağlantıların kurulacağı süreçte meraklı bir şekilde hareketin devamlılığını sağladım.

Araştırmaya devam ederken kaynak kitaptan alıntıladığım "...hareketler rizomatik olarak bağlanır, birbirinden ayrılır, farklılıklar dikkate alınarak yeniden ele alınır ve yeni bağlantılar yaratılır ve bu bağlantılar ile benzerlikler bulunarak yeniden yorumlanır" (Bedir-Erişti, Irwin, 2021:62) ifadesinin anlamını günlükte kurduğum bağlantılarda buldum ve süreci hissettim. A/r/tografik oluş, henüz oluşan ya da oluşmak üzere olan, öngörülmeyen ve bizi birçok yere taşıyacak olan sınırsız bağlantılar kurmakla ilgili oluşa ilişkin yoğunluk, oluşa ilişkin olay ve oluşa ilişkin harekettir (Bedir-Erişti, Irwin, 2021:62).

Bedir-Erişti ve Irwin (2021), a/r/tografi süreçlerinin oluşması için olmaktan daha çok oluş halinde olmanın daha önemini 'becoming' kavramı çerçevesinde ifade etmektedir. Olanı açıklamaktan çok, oluşu sorgulamak gereklidir. Olmak, diğeri olmak değil, diğeri ile etkileşimde bulunarak olmak anlamına gelmektedir. A/r/tografik araştırmamda oluş kavramını oluşturan çokluk içerisindeki boşluğa odaklandım; olay her zaman oluşun bir elemanıdır ve oluş sınırsızdır, rizoma benzer bir yapı göstermektedir. Oluşu ortaya çıkaran rizomatik bir yapı vardır ve bu yapı içerisinde köklerden biri yok olduğunda başka bir kök ya da bağlam yapıyı

besleyerek yeni bağlantılar kurmasına olanak tanır (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021:56). Rizomatik yapı tek bir yolun farklı birçok bağlantı ile farklı bakış açıları ile yorumlanabileceğine işaret eder. Tez sürecim araştırmacı/sanatçı bakış açısı ile oluşan süreci yansıtmaktadır. Araştırmacı oluş; araştırmacı kimliğimin topladığı veriler ve yaptığı analizler sonucu biriken bilginin yazıya dönüşüm sürecini kapsar. Araştırmacı ve sanatçı kimliklerimin birbiri ile bağlantılar kurduğunu farkettiğim, görsel günlük tutma ve meta-tematik bulgular araştırmacı kimliği ile gelişen yazma becerim, lisans döneminde önemsemediğim ama artık öneminin ve geliştiriciliğinin farkına vardığım süreçlerdir. Sadece eğitim hayatıma değil normal yaşantımda da yazılı ve görsel tuttuğum günlüklerin olumlu yansımaları oldu. Yazmaya ve araştırmaya başladığım bu süreçte günlük anlayışım tamamen değişti. Sanatçı olarak yazmaktan çok resim, yerleştirme, asamblaj ya da baskı gibi alanlarda üretim yaparak iç dökme, edindiğim dertleri dışa vurma yolları ile öğrenme ve yazı ile ifa etmenin de katılarak sanatsal pratiğimin geliştiğini anladım. Tez sürecimde araştırmacı kimliğim ile düşündüğüm ve sorguladığım kavramları araştırarak ulaştığım kaynakları analiz ettim. Notlar aldığım ve minik manifestolar yazdığım üretimlerimin arka planında, sağlam zemin üzerine kurularak oluşturmamı çok önemli olduğunu bir kez daha anladım. Sanatçı araştırmacı kimliğimde yaşadığım süreçte araştırmacı kimliği ile bunun önemini daha çok anladım ve bir bütün olarak gelişmeye, dönüşmeye başladım. Araştırmacı ve sanatçı kimlikleriyle alan yazın taraması, dokümanların incelenmesi, verilerin analizi sonucu yazılı sürecin oluşmaya başladığı bir başka ifadeyle öğrenmeye başladığımda; günlük hayatımda görüştüğüm arkadaşlarıma ne konuda tez yazdığımı anlatabilmeye başladığımda öğretmen/öğrenen kimliklerimin de açığa çıktığını farlettim. Araştırmacı kimliğimin verdiği yazma yetisi ile yaşam sorgulama süreci yeni kesişimlerle birlikte döngüsel bir süreç halinde devam etmekte. Araştırmacı/sanatçı kimliğim öğrenen rolünü artık yaşamaya başladı. Geleneksel, bilindik algılar kırılarak yerini farklı bakış açıları sunan, yaratıcı, özgür, özgün ve hareketli oluş süreci zihnimde hayat bulmaya başladı.

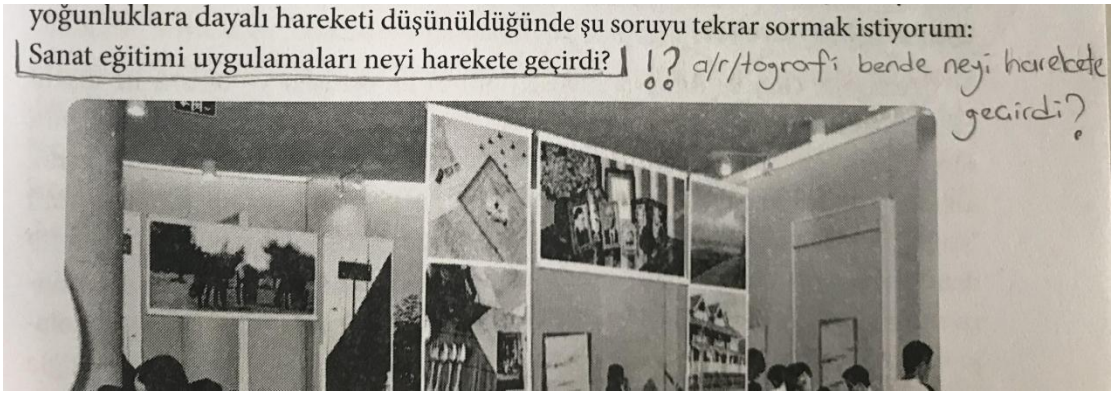
Günlük tutmaya başlamamla, oluşa ilişkin hareket beni daha meraklı olmaya ve sorgulamaya, sayfalar arasında bağlantılar kurmaya, sürecin devam etmesindeki hareket yazmaya veya üretmeye yoğunlaştırdı. Devam eden sayfalarda neler oluşacağını hangi bağlantıların kurulacağını merak ederek harekete geçiyorum, bu

bir süreç, bir yolda olma hali. Yazılı hareket, sezgisel hareket, görsel hareket, bilimsel hareket sürekli temas halide. Araştırmacı kimliğim ile keşfettiğim a/r/tografik sorgulama sürecinde oluşan aralıklarda özgürce yaşamaya başladım.

Aidiyet duygusuyla köydeki yaşamımla bağlanırken çocukluk döneminde ayrıldığım ve başka bir yere ait olmaya dönüşmeye başladığım süreçte, başka yerlere gitmenin ve farklı kültür, insan ve dil tanımanın heyecanını yaşamaya başladım. Bir yere, tam anlamıyla doğduğum yere bağlı güçlü köklerim vardı ama şimdi sabit kalmayı istemiyor ve konfor alanımın dışına çıkarak yenilikleri keşfetmeyi merak ve heyecanla hayal ediyorum.

3.3. ARAŞTIRMA-SANATSAL ÜRETİM SÜRECİNDE BAŞLANGIÇ SORUSU

A/r/tografinin bende neyi harekete geçirdiği ve bu harekete günlük dahil olduğunda sürecin nasıl geliştiğini merak ederek başlayan soruların, gelişim aşamasından bahsedeceğim. "Sanat eğitimi uygulamaları neyi harekete geçirdi?" (Bedir-Erişti ve Irwin, 2021: 57). Görsel 72'deki soruyu ilk gördüğümde "A/r/tografi bende neyi harekete geçirdi?" sorusu ile zihnimde sorgulama başladı ve kendime sorular sormaya başladım. Daha çok sorgulamayla, günlük tutmanın bir zorunluluk değil de içerisinde gezinmeyi sağlayan, sayfalar arasında bağlantılar kuran, hareketli sürecin oluştuğunu hissetmeye başladım.

Görsel 72. Yeni Sorgulamanın Çıkış Noktası, 2021

Tez yazım sürecinde günlük tutmanın araştırmada ne gibi olumlu/olumsuz yönleri olabileceğini merak ettim. Tez yazım sürecinde sanat temelli araştırma yöntemi olan a/r/tografiyi kullanılarak günlük tutmanın önemi nedir? Günlük

tutmanın tez sürecine etkileri nelerdir? Tez sürecinde araştırmacı/sanatçı bakış açısı ile günlük tutmanın önemi var mı, varsa neler? Araştırmacı ve sanatçı günlükleri nasıldır? Meta-Tematik analiz a/r/tografik araştırma süreciyle bütünleştirilebilir mi? Bütünleştirilirse nasıl bir süreçte ilerler? Meta-tematik analiz ile günlüğün araştırma sürecime etkilerini nasıl aktarabilirim? gibi sorular oluşmaya başladı. Tez konum olarak yaşayan sorgulama kavramı ekseninde a/r/tografi, durağan geçen karantina günlerinde beni harekete geçirdi, merakla araştırmaya ve üretmeye yönlendirdi. Araştırmacı ve sanatçı günlüklerini incelediğimde yazı ve resim ağırlıkta içeriklere ulaştım. Bunlar, minik notlar, tasarımlar ve eskizlerin yer aldığı görsel ağırlıklı içeriklerdi.

Görsel 73. Frida Kahlo'un Günlüğü, Frida Kahlo Müzesi, Mexco City

Görsel 73, Frida Kahlo'un günlüğü ile bir sanatçının günlüğünün nasıl görünebileceğine ve acı kavramının nasıl aktarabileceğine ilişkin bir örnektir. Kahlo'nun renkli çizimlerinin yer aldığı günlük sayfalarında bazı köşelere notlar yazdığını metinsel ve görsel içerikleri birarada görmek mümkündür. Sanatçıların yanlarında taşıdıkları eskiz defterleri ve/veya not aldıkları defterler görsel ve yazılı içeriklerdir. Çoğu sanatçı ve sanatçı adayı bu defterlerde yaşadığı çağ ile ilgili bilgiler, çizimler, renkler, notlar barındırır. Aynı zamanda sanatçının yaşamı hakkında izler taşır. Sanatçı veya sanatçı adayının düşüncelerini gözlemlerini kendi iç dünyasını döktüğü otobiyografik öyküleri barındırır. Görsel günlüklerim, araştırmacı ve sanatçı kimliklerim için hem soruları cevaplayan hem de yeni

başlangıçlar için sorular oluşturan kaynaklar olarak araştırma sürecimin önemli bir parçasıdır.

3.4. DERİNLEŞEN ARAŞTIRMA KONUSU

A/r/tografi yöntemi beni daha çok düşünmeye, sorgulamaya yönlendirmiş ve sınırsız bağlantılar keşfetmemi sağlamıştır. Bu keşifleri bir günlüğe dökmeyi daha önce hiç düşünmemiştim. Danışmanım Doç.Dr. Elif AVCI sayesinde tez sürecinde günlük tutmaya başladım. Günlük tutmanın başlarda bana ne gibi fayda sağlayacağını bilmiyordum. Sürecin başlarında hiç yazamadım ve sadece tarih atıp boş bıraktığım sayfalar oldu. Veri toplama tekniği olan doküman incelemesi günlük tutma sürecimi doğrudan etkiledi. Dergiler, kitaplar, bildiriler, tezler, makaleler gibi materyalleri analiz ederek günlüğe küçük küçük notlar almaya başladım. Pandemi sürecinde içime kapandığım ve çıktığım içsel yolculukta günlüğe sarıldım. Görsel günlükte oluşan sayfalarda kolaj, not, buluntu nesne, saç teli, zımpara kâğıdı gibi süreç içinde gelişen duygu durumlarına ilişkin farklı içeriklerin oluşturduğu "an"lar birikmeye başladı. Sayfaların her biri bazen kendini tekrar etsede çoğu zaman farklı noktalarda kesişerek sorgulama aralığını oluşturmuş ve yaşayan sorgulamaya dönüşmeye başlamıştır. Kimliklerin iç içe geçtiği melez yapı da yaşamaya başlamış oldu. Frida Kahlo'nun renkli içsel yolculuğunu yansıtan günlük, kendi sürecimde oluşturduğum günlükte farklı malzeme ve tekniklerle çeşitlenerek farklı bakış açıları kazanmamı sağladı. Pandemi sebebi ile herkesin evinde kaldığı süreçte benim için günlüğün önemi daha da arttı. Karantina günleri saymakla bitmiyordu. Önceleri, sadece günün tarihini atıp bir sayfa kullandığım günlükte artık belki 4-5 sayfa birden kullanıyordum. Günlük hakkında veriler toplamaya başladım. Doküman incelemelerinde ulaştığım boşlukların neler olduğunu belirlemeye başladım. Günlüğün, edebiyatta kendisine gereken yeri bulamamış bir tür olduğunu ve benim de bu boşluğu yaşadığımı, öyle ise günlük tutmanın ne gibi faydaları olabileceğini düşünmeye başladım. Günlüklerin dil gelişimindeki önemine paralel olarak görsel hafıza ve düşünmeye yönelik geliştirici etkilerinin olduğunu, kendimin de bu süreçte günlük hakkındaki yaklaşımımın olumlu yönde etkilenebileceğini düşünmeye başladım. Bu düşüncenin en önemli sebebi görsel sanatlar bölümünden mezun olarak kazandığım farklı disiplinlerin birleştiği farklı malzeme ve teknikleri kullanma yelpazesinin sınırlandırmayan tavrım, deneyerek ve bozarak ilerlememi sağlamaya başladı. Bozarak ve terkrar yaparak yeni arayışlar içinde olmak heyecan vericiydi.

Araştırmacı kimliğimin vermiş olduğu soru sorma cesareti ve merak ettiğim a/r/tografinin felsefi altyapısı günlüğe de yansıdı. Aynı zamanda günlükle araştırma süreci ve sanatsal süreçlerim birbiriyle bağlantılar kurarak sorgulama süreci yaşamaya başlamış oldu. Yaşayan sorgulama süreci günlükle beraber tezin en önemli zeminini oluşturmaya başladı. Anlık değişen olaylar, örneğin tüm dünyayı etkileyen ve benim yaşadığım pandemi sürecinin yansımaları yanında doğal afet ve yangın da güncel olarak günlükte yer aldı.

Gördüğüm bir rüya, okuduğum bir cümle, çizdiğim bir eskiz, yogayla ilgilenmeye başladığım karantina sürecinde meditasyon ve sakinlik durumları, yeni öğrendiğim bilgiler, kilo verişlerim, saç dökülmelerim, instagramda izlediğim online yayınlardan aldığım notlar, yoldan geçerken bulduğum minik bir tüy, günlük planlarım, alınacaklar listesi, tez ile ilgili aldığım notlar, sanatçılar, araştırmacılar, felsefeciler ve daha sayamadığım birçok unsur günlüğüme dahil oluyordu. Bununla birlikte aslında araştırmacı/ sanatçı olarak bütün yaşantımı sergilemiş oluyordum. Sanatçı kimliğimin baskın olduğu görsel günlük tutma sürecimin, araştırmaların yoğunlaştığı süreçte araştırmacı/sanatçı dönüşümünü yaşamaya başladığını farkettim. Karantina sürecinde değişen müzik zevkim, enstrümental notalarla içime döndüğüm günlerin izi görsel günlüğe yansımaya başladı. Doküman inceleme sürecinde tanıştığım Meta-Tematik analiz dokümanların içinde kodlamalar ve yeni temalar oluşturmamı sağlıyordu. Araştırmacı/sanatçı kimlikleri ile temas ettiğim geçmiş ve şimdi arasında yeni temalar oluşmaya başladım. Tekrar tekrar kurulup bozularak yeni sorgulama alanları yaratması yaşayan sorgulamanın ortaya çıkışını gösteriyor. Yeni bağlantılar bazen sarmallaşarak güçlenirken bazen de törpülenerek yarım kalıyor. Yarım kalmışlık yeniden yeşererek ya da başka bir bağa temas ederek yeni bağlantılar kurmaya hareketli alanında yaşamaya devam ediyor.

3.5 ANLAMLAR ÜRETMEK

Araştırmacı/sanatçı kimliklerini yansıtan birçok artografın çalışmalarını inceledim ve her birinin analizinde farklı deneyimlerle karşılaştım. Ayşe Güler'in farklı bir disiplin olarak müzik ile birleştirerek yapmış olduğu resimlerdeki değişim, Merve Özcan'ın erteleme kavramını a/r/tografi ile olumlaması, Nurhayat Güneş'in seçtiği 7 öğrenci ile kurduğum rizomatik bağlar, Natalie'nin anılarını taşıyan eski kıyafetlerini parçalayıp yeniden birleştirdiği elbisesi araştırma sırasında beni

etkileyen önemli dokümanlar arasında yer aldı. Yeniden kodlayarak ve temalar oluşturarak meta-tematik analiz süreçleriyle ortaya çıkan, öncesinde farketmediğim kavramlarla temas etmeye başladım. İncelenen çalışmalar ile kendi yaşanmışlıklarım ve sanatsal pratiğim ile bağlantılar kuruldu. Bu projelerin gelişim süreçlerinin kendi yaşam sorgulama sürecim ile benzerlik ve farklılıkları üzerinden yeniden bağlar kurarak meta-tematik analizler yapmaya çalıştım. Temalar oluşturduğum süreçte kesişen, dönüşen ve oluşan görsel günlüklerim ile bağlantılar kurdum.

Araştırmacı sanatçıların süreçleri çoğu kez benzer noktalarda kesişti; örneğin öznel sorgulama süreçleri ile kendi yaşamlarından parçaları sorgulayarak ortak noktada buluştular. Ancak, yaşayış biçimleri, bakış açıları, farklı karakterleri, sosyal çevreleri gibi kendilerine özel yaşayışları farklı ve özgün oluşumları ortaya çıkarıyordu. Pandemi sürecinin devam etmesi ile görsel günlüklerimde oluşan bağlantılar kendi öznel yolculuğumun gelişim sürecini de yansıtmaya başladı. Sayfalar arasında hareket sürekliliği oluşan birbiri ile bağlantılar kuran günlüklerimin otobiyografik sorgulamamın en önemli parçası olduğunu farkettim.

Yolda olma hali, karşılaşacağımız sınırsız farklı bakış açıları rizomun ortaya çıkardığı bağlantılar sonucu sorgulama aralığı ortaya çıkarır. Bu oluş araştırmacı/sanatçı ve sanatçı adaylarının tez yazım veya sorgulama süreçlerinde yeni bağlantılar kurabilecekleri ortamı yaratmış olur. Öznel yolculuğun farklı hikayelerle kesişerek süreç içinde yeni anlamlar üretimine girmesi özgün oluşumların habercisidir. Tez yazım sürecinde ilerleyen doküman incelemelerim sonucunda oluşan temalar öznel yolculuk ile yeni anlamlar ve sorgulama boşluğu yarattı. Bu temalar, öznel yolculuk ile başlayan geçmişin izleriyle yeniden temasa geçti. Eski günlük anlayışıma farklı bakış açısı sağlanmaya başladı. Günlük benim için sadece yazılı bir araç değil, sınırsız üretim alanı sağlayan içimde hissettiğim boşluğu tamamlayan ve boşlukta yaşamayı öğreten bir yaşam sorgulama haline dönüştü. Ertelemenin tersine devamlılığı sağlayan, devamlılıktan kasıt sürekli her gün günlük tutmak değil de devamlı üretim ve sorgulama halinde olma diyebileceğim bir aralık sağladı. Gün içinde karşılaştığım nesnelerin ve güncel haberlerin yansıması sayfalar arası geçişlerle önemli bağlar kurmaya başladı. Günlükte oluşan imajlar çoğu zaman birbirinin devamı ve iç içe geçmiş durumda.

Merve Özcan, Ayşe Güler ve Natalie LeBlanc'den bahsettiğim süreçte güçlü bağlar ve yeni sorgulama aralıkları yakalama şansım oldu. Özcan'ın erteleme

kavramı üzerine yoğunlaşması, Güler'in iki farklı disiplin olan müzik ve resim arasında bağlantılar kurması ve LeBlanc'ın anılarıyla yeniden oluşturduğu kumaş parçaları yaşayan sorgulamanın yansımalarıydı. Benim de araştırmacı/sanatçı kimliğimle oluşan görsel günlük tutma sürecimde farkettiğim şeffaflaşan, kimsenin görmesini istemediğimiz günlük anlayışını dönüştüren, saydam ama törpülenmiş içsel yolculuğumun yansımalarını taşıyan, gelenekselin dışındaki sayfalar öznel yolculuğumun anlamlar üreten çıktılarıydı. Eski fotoğraflardan oluşturduğum figürler, lisans dönemimden itibaren edindiğim deneysel üretim sürecim farklı malzeme ve tekniklere açık tavrım, rastlantısallığı içinde barındıran bir anlayış ile günlüklerimde de devam etti. Bu sürece kadar deneyimlediğim yaşam hikayeleri, öznel yolculuğumda sorguladığım sanatsal pratiğimin gelişimini nasıl etkiledi? ve A/r/tografi araştırma yöntemi sürecimi nasıl etkiledi? soruları ile oluşan sürüklenme duygusu sorgulama sürecinde tekrar temas ederek sanatsal pratiğimi yeniden yorumlama isteği oluşturdu. Tuval dışında daha özgün farklı malzeme arayışına girdiğimde tuvalde oluşturduğum yağlı boya desenleri ahşap/tahta üzerinde nasıl bir etki yaratacağını merak ederek denemelere başlamıştım (Görsel 74 ve Görsel 75).

Görsel 74. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2017

Görsel 75. Babaanne Eli, Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2017

Detay ile ilgilenmeyi sevdiğim yağlı boya üretimlerimde sorguladığım konu Görsel 75 ve 75'te yer alan beden parçalarına aitti. Bütün olan bedeni parçalayarak merak ettiğim ayak ve el gibi detaylara inmek ilgimi çekiyordu. Resimlerinden etkilendiğim Lucian Freud'un çalışmaları renk ve doku arayışında olduğum dönemde incelediğim bir sanatçıdır. Sadece yağlı boya yapmak bana yetmiyordu. Sanatsal pratiğimde kullandığım ahşaplar doğal dokusunu koruyarak eklenen figürlerin yaşanmışlığını içinde barıyordu. Ahşabın üzerindeki yaşanmışlığın ve aynı zamanda duygulanışların izlerini taşıyan dokular geçmişe temas etmemi sağladı. Yaşanmışlığın izlerini taşıyan ağacın dokusunun hissettirdiği kök kavramı yeni sorgulama aralığı oluşmasını ve kendi köklerime temas etmemi sağladı. Kök, aile, bağ kavramlarını eski fotoğraflarda sorgulamaya ve incelemeye başladım. Doğal dokuları koruyarak bozmadan yansıtmak istediğim kavramları ahşap üzerine nasıl yansıtabileceğimi düşündüğüm dönemde transfer baskıyla tanıştmıştım. Denemelerine başladığım transfer baskı Görsel 76'da ağacın dokusu ve fotoğrafın rengi birleştiğinde etkileyici bir görüntü oluşturmuştu.

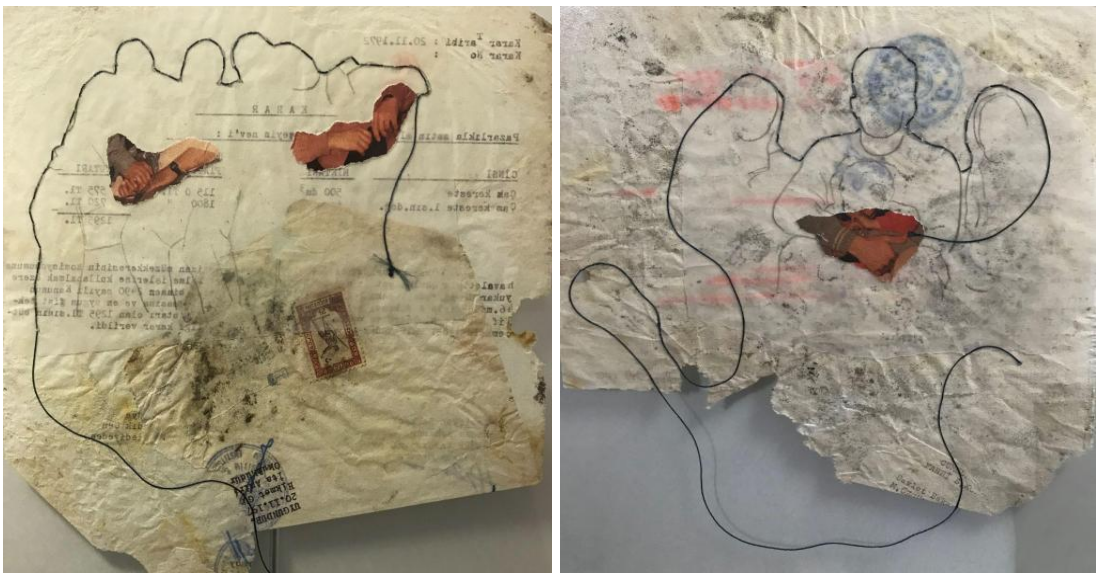
Görsel 76. Ahşap Üzerine Transfer Baskı, 2018

İlerleyen zamanda fotoğrafı birebir yansıtmanın istediğim sonucu vermediğini farkettim. Farklı arayışlar içinde aile fotoğraflarının silüetini çıkarmaya başladım. Görsel 77'de oluşturduğum silüetlerde doğrudan fotoğrafı vermek yerine izleyicinin doldurabileceği boşlukları oluşturmaya çalışıyordum.

Görsel 77. Ahşap Üzerine Yağlı Boya, 2018

Ahşaplardan sonra bulduğum eski yıpranmış dokulu kağıtlar yeni malzeme ve teknik denemeleri yapmamı sağlamıştı. Görsel 78 ve 79'da yüksek lisans öğrenimimin başlarında denediğim eski fotoğraflardan aldığım detayları kesme, koparma ve yırtma eylemi bulduğum yaşanmışlık izlerini taşıyan kağıtlar üzerine dikerek oluşturduğum silüetlere dönüştü.

Görsel 78. İsimsiz, 30x30 cm, Karışık Teknik, 2018

Görsel 79. İsimsiz, 30x30 cm, Karışık Teknik, 2018

Kandinsky (2015:36-43)'e göre,

"…sanatçı ruhsal gücüyle "nasıl?" sorusunun üstesinden gelebilir ve ince duygularını ortaya dökmeyi başarabilirse, sanat yitirdiği ve kendisini, gözlerini yeni açan ruhsal yaşantının ruhsal gıdasına taşıyacak "şeyin" yoluna koyulmuş olur. Bu şey yalnızca sanatın sezebildiği ve yalnızca onun, kendine has ifade biçimleriyle ortaya koyabildiği iç hakikattir. Geleceğin ruhu yalnızca sezgiyle tasavvur edilebilir ve bu sezgiye ulaşmada tek yol sanatçının yeteneğidir. Geçmişin tabuları yıkılmaya başlar. Din, bilim ve ahlakı besleyen dayanaklar yıkılmaya başladığında, insan dışarıyı bırakıp gözünü kendine çevirdi. Müzik, edebiyat ve resim bu ruhsal devrimin ilk hissedildiği alanlardır. Şimdi ruhsuz yaşantıyı bırakıp ruhun maddi olmayan uğraşlarına ve düşüncelerine imkân sağlıyorlar"

Kandinsky'nin "Sanatta ruhsallık üzerine" başlıklı kitabından alıntıladığım yukarıdaki ifadesine göre günümüz sanatının artık geleneğe bağlı kalarak üretim yapmayı bıraktığı söylenebilir. Sanatçı kendi yaşanmışlıklarından ve içinde bulunduğu sorgulama sürecinden beslenerek üretim yaparken, farklı disiplinleri bir araya getirerek, sanatın sınırlarını zorlar ve muğlaklaştırır. Bu durum, yaşanan bir sürüklenme olarak da ifade edilebilir. Bazı yaşanmışlıklar bizi geçmişe sürükler ya da sürüklenerek geleceğe taşınır. Sürüklenme kimi zaman en uzağa kimi zamansa en yakına yaşamın her anında duygu değişimi yaşatır. Bu sürüklenme çocukluğumuzda da olabilir yaşlılığımızda da. Hatıralarımızı canlı tutmak isteriz onlarla mutlu olur hüzünleniriz. "İnsan gittiği yere yarı silinmiş, karalama izleriyle boşlukta gölge gibi titreşen hikayesinide götürmek ister" (Tekin, 2018) ve belleğimizde kaybolmaya yüz tutmuş hatıraların canlanmadığı yerlerde yaşama sevincimiz yok olur.

Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte yalnızlaşan, kapitalist sisteme hizmet eden biz insanlar büyük bir sürüklenmenin içindeyiz. Duyguları bastırılmış veya bastırılmaya mecbur bırıkılmış toplumların geleceği ne kadar parlak olabilir? Bu konu hakkındaki düşüncelerimi Tekin (2018)'in "...çocukluk duygularınızın canlanmadığı yerlerde yaşama sevinciniz söner, bırakıp gidin oraları" ifadesinden yola çıkarak sürüklenmeyi yaşatan çocukluk anılarıma göndermede bulunduğumu söyleyebilirim; çalışmalarım boşluğun dil bulmuş halidir. Sürüklenme kavramı ile oluşan figürler sorgulama sürecinde boşluklar yaratarak devam etmektedir.

Boşluğu sorgulayan, varla yok arasındaki çizgide kendini bulmaya çalışan insanın sorgulama sürecine girmesi olasıdır. Dünyada sürüklenme döngüsü var olmaya devam ederken bizler ne yaptığımızı sorguladığımız dönemsel süreçlerde çıkış yolu ararız. Sürüklenmenin yarattığı etkiler hayatımızda izler bırakır. Yaşanmışlıklarla dolu izleri taşıyan bedenlerimiz geçmiş zamanın ve şimdinin

arasında gidip gelen bir döngü içerisindedir. Figürlerime ait silüetlerin devamı tez yazım ve araştırma sürecinde günlükte oluşturduğum kompozisyonlarda pandemi ve karantina sürecini yansıtmaya başladı. Pandemi sürecinde gelişen yeni kararlar sonucu oluşan sosyal mesafeler, eski sarılma ve tokalaşmaların artık olmadığı yeni bir sürecin getirdiği kuralları da beraberinde getirdi. Sürecin ilerleyişinden etkilenen aile kavramının dönüşümü araştırmacı/sanatçı kimliğim ile yeniden günlüğüme yansıdı. Dönüşümün izleri görsel günlükte yaşayan sorgulama ile başlamış oldu.

Günlüklerin en temel amacı kişinin iç dünyası ve günlük yaşamına ait doneleri içerisinde barındırmasıdır (Küpeli ve Yılmaz, 2021:4). Günlükler, soyut düşünme becerisinin giderek geliştiği ortaokul yıllarında öğrencilerin daha analitik ve eleştirel düşünceler geliştirmesine yardımcı olabilir (İskender, 2017:413). Ortaokul dönemime ait hatırladığım ve bildiğim günlük anlayışı sadece el yazısı ile yazılan, kırtasiyelerde bulunan, uygun kilidi ve anahtarı olan kimsenin görmesini istemediğimiz yazıların bir taşıyıcısından ibaretti. Görsel 80 ve 81, günlük denildiğinde ilk aklıma gelen görseller ve içeriği aynı şekilde yazılmış metinleri göstermektedir.

Görsel 80. Kardeşimin Günlük Defterinin Kapağı

Görsel 81. Eski Günlük Anlayışımdaki Yazılı Metin

Araştırmacı olarak sanatçı bakış açısı ile devam eden süreç günlük algımı yeniden sorgulamamı ve dönüştürmemi sağladı. Geleneksel anlayışın dışına çıkarak

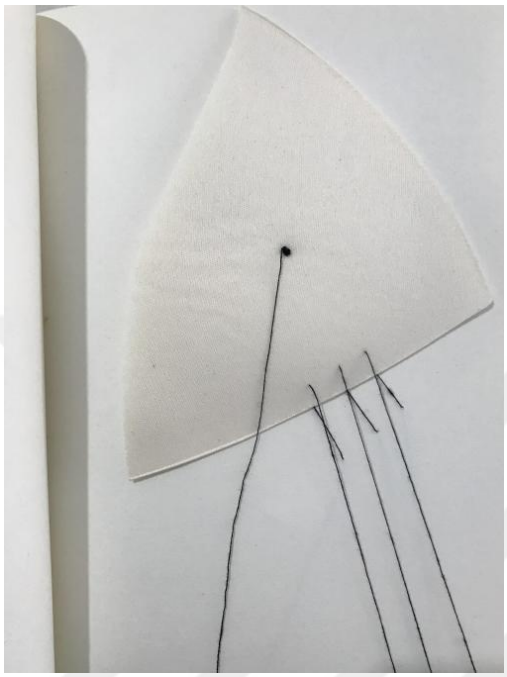
sadece dili değil görsel hafızayı geliştiren ve farklı bakış açıları sağlayan bir süreç yaşamaya başladım. Görsel sanatlar mezunu olarak görsel içeriğin ağırlıkta olduğu sayfalar oluştu. Bu nedenle genel olarak "görsel günlük" adını fazlaca kullandım. Doküman incelemesinde elde ettiğim bulgularda günlük tutmanın dil açısından önemini ve görsel hafızayı geliştirmede öneminin vurgulandığı aynı zamanda özgün üretimler sağladığı sonucuna ulaştım. Araştırmacı olarak sanatçı bakış açısının günlük kullanımında sınırları zorlayan, yeri geldiğinde ortadan kaldıran disiplinlerarası etkileşim sağladığını düşünüyorum.

Görsel günlüklerimde, buluntu nesneleri zaman ve mekânından ayırıp farklı zaman ve mekânlara taşıyan sayfalar arası boşluklarda gezinen, bağlantılar kuran hareketli oluş sürecini görmek mümkün. Üç kimliğin birbiri ile bağlantılar kurması ve zamanla yerlerinin değişmesi görsel günlüklerle ortaya konan bir süreçti. Kimi zaman içsel imajların oluştuğu, kimi zaman araştırmacı kimliğimin izlerini taşıyan küçük notların yer aldığı, kimi zaman ise öğretici bilgileri barındıran iç içe geçmiş sayfalar a/r/tografik oluşu yansıtmaktadır. Araştırma sürecinde sanatçı günlüğü görsel ve yazılı içerikle yoğunlaşırken araştırmacı olarak da notların yer aldığı sanatçı/araştırmacı kimlikleri iç içe geçmiş durumdadır. Buluntu nesnelerin, kolaj ve farklı tekniklerin denendiği çeşitli malzeme kullanımında özgünlük tanıyan özgürce denemeler yapılan boşluk sağlamıştır. Sanatçı defterleri ya da eskiz defterleri günümüzde artık sanat eseri niteliği taşımakta ve bu doğrultuda pek çok sergi gerçekleştirilmektedir (Küpeli veYılmaz, 2021:4). Günlüğün içerisindeki tasarım, eskiz, deneme ve notlar bir anda tuvale ya da çerçeve içine girerek sanat eserine dönüşebilmektedir (Görsel 82).

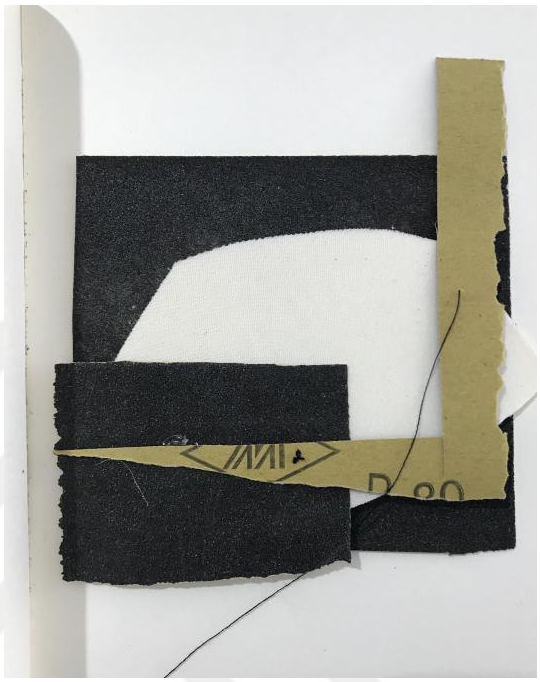

Görsel 82. Günlük, 2020

Dil ve görsel hafızayı geliştirmede kaynaklık sağlayan en önemli materyallerden biri olarak günlüklerim, kullanılan materyale göre anlam değiştirebilmekte, ipliklerle bazen bir kopuşu, bağlılığı, çözülmesi gereken düğümleri, bazen bağlanma hissini, bazen de zımpara kağıtları ile törpülenmeyi, bastırılmış hisleri ya da yok oluşu simgeleyebilmektedir (Görsel 83 ve Görsel 84).

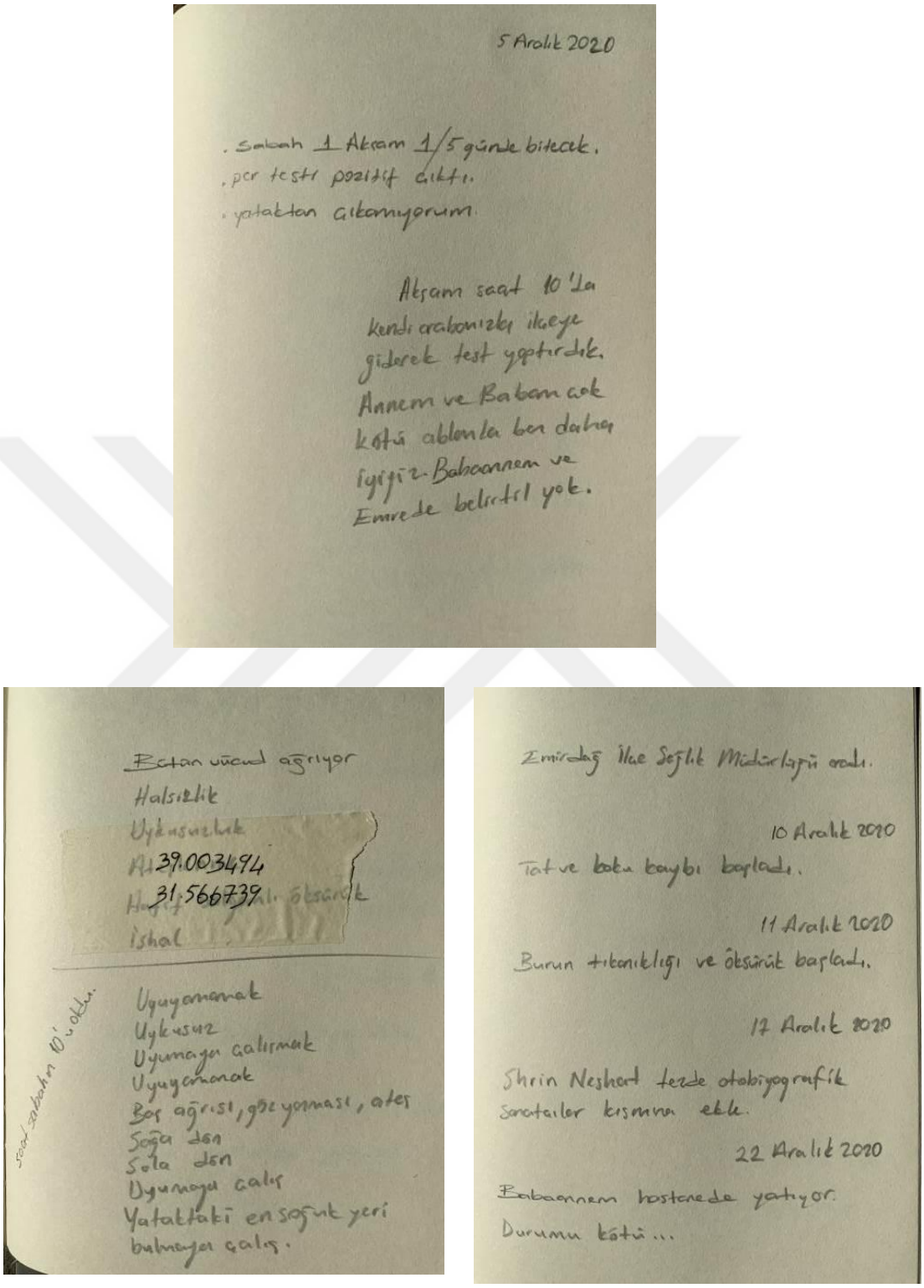

Görsel 83. Günlük, 2020

Görsel 84. Günlük, 2020

Genelde sade ve minimal kompozisyonlardan oluşan sayfalar yeri geldiğinde yazıya bazen ise boş sayfalara dönüşmüştür. 6 Aralık 2020'de pozitif çıkan Covid test sonucum nedeniyle yaşadığım süreç günlüğe metin ağırlıklı yansımıştır (Görsel 85). 19 Aralık 2021'de pozitif sonucun tekrar etmesi ile aynı süreci yaşamak çok yıpratıcıydı. Farklı zamanlarda oluşan bu iki dönem çok zor geçti ve geçmeye devam ediyor. Bu süreçte günlük benim için bir kaçış ve sığınak oldu. Hastalığın yarattığı psikolojik durumu atlatabilmek için araştırmacı/sanatçı kimlikleri ile neredeyse her gün sayfalarla bağ kurdum. Pozitif Covid sürecini evde, 82 yaşında yaşlı bir insan ile yaşamak daha da zordu. Babanemin, astım ve bronşit kronik rahatsızlıkları olması daha önce yaşadığım uykusuz geçen günlerin tekrarı demekti.

5 Aralık 2020

. Sabah 1 Akşam 1/5 günde bitecek.
. pcr testi pozitif çıktı.
. yataktan çıkamıyorum.

Akşam saat 10'da kendi arabamızla ilçeye giderek test yaptırdık. Annem ve Babam çok kötü ablamla ben daha iyiyiz. Babaannem ve Emre'de belirtisi yok.

Batan vücut ağrıyor
Halsizlik
Uykusuzluk
39.003494
31.566739
İshal

Uyuyamamak
Uykusuz
Uyumaya çalışmak
Uyuyamamak
Bel ağrısı, göz yanması, ateş
Sağa dön
Sola dön
Uyumaya çalış
Yataktaki en soğuk yeri bulmaya çalış.

Zeytindağ İlçe Sağlık Müdürlüğü oradı.

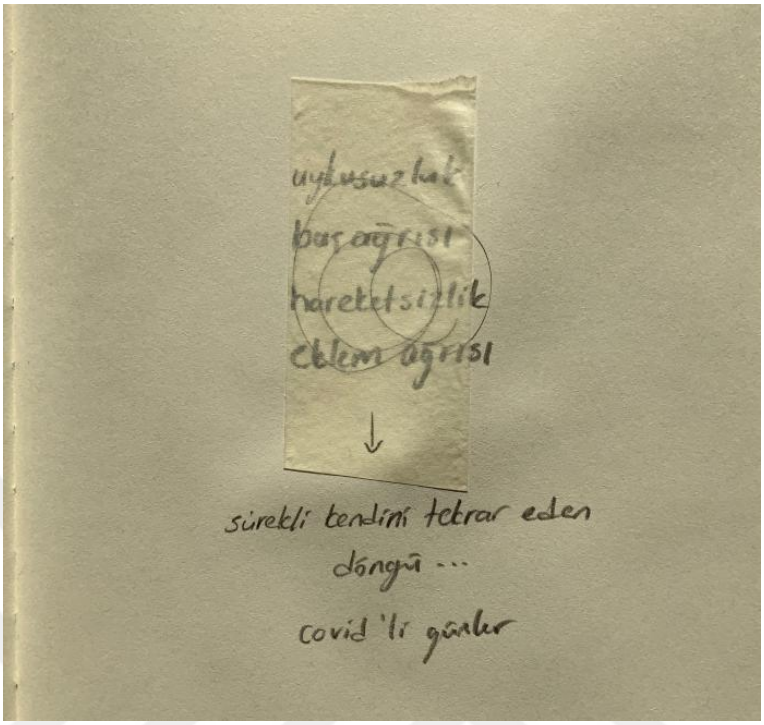
10 Aralık 2020
Tat ve koku kaybı başladı.

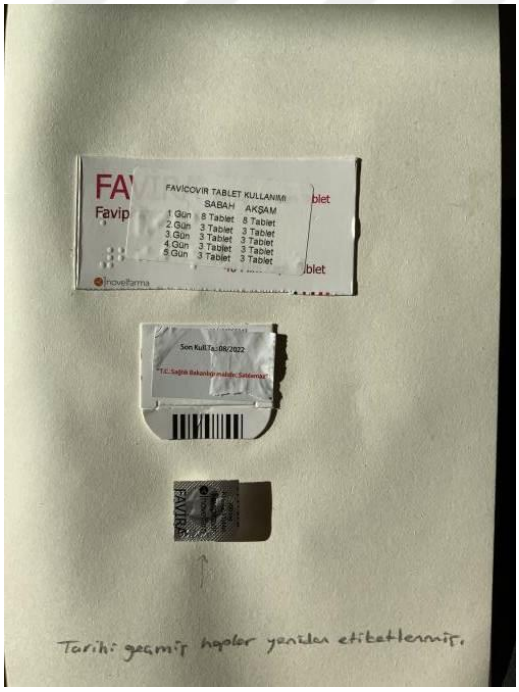
11 Aralık 2020
Burun tıkanıklığı ve öksürük başladı.

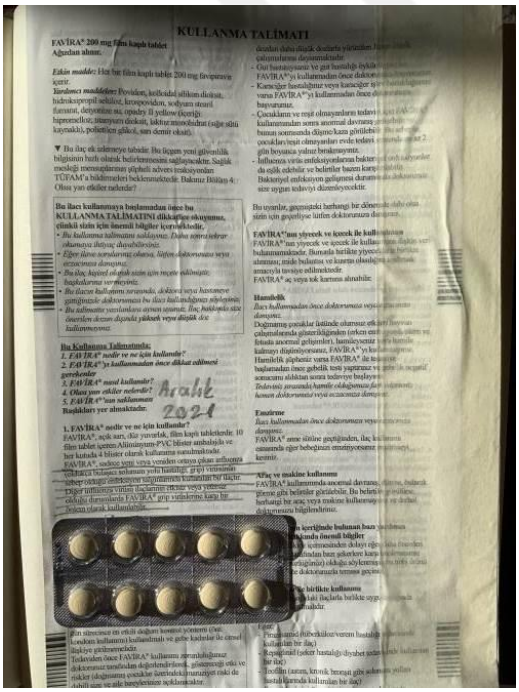
17 Aralık 2020
Shrin Neshat tezde otobiyografik sanatçılar kısmına ekle.

22 Aralık 2020
Babaannem hastanede yatıyor. Durumu kötü...

Görsel 85. Günlük sayfaları, (Covid Pozitif), 2020

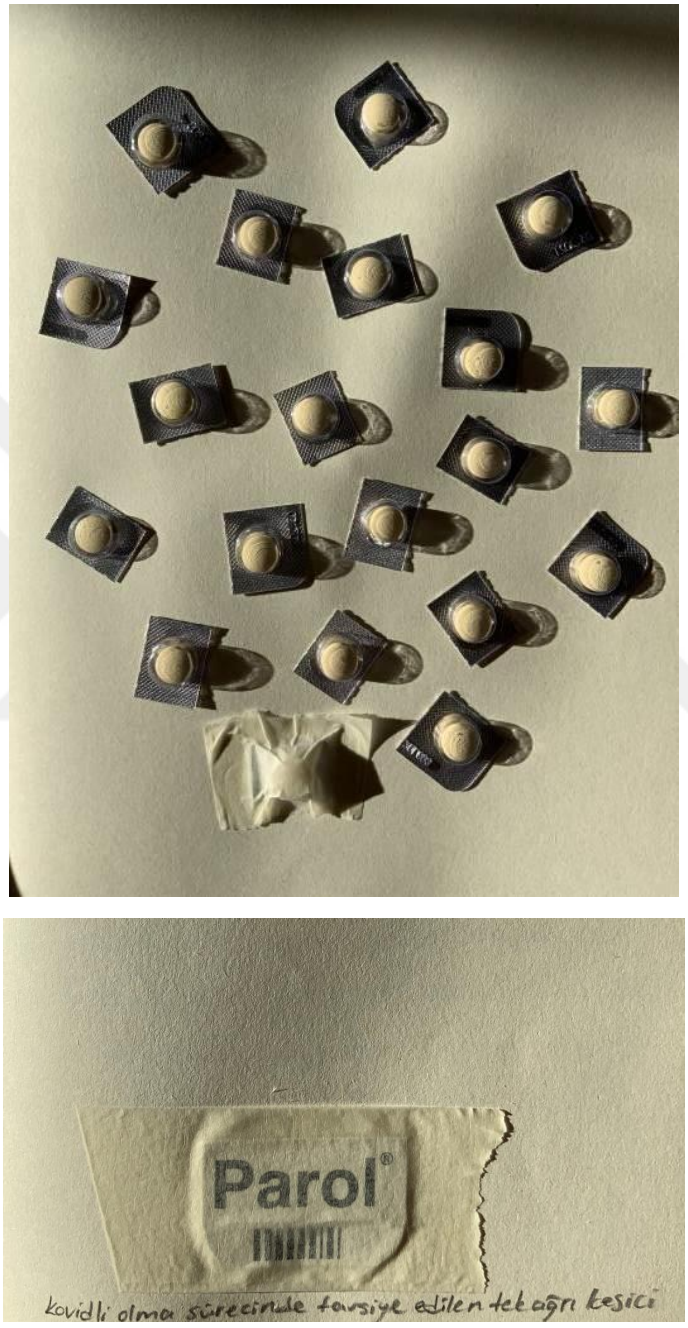

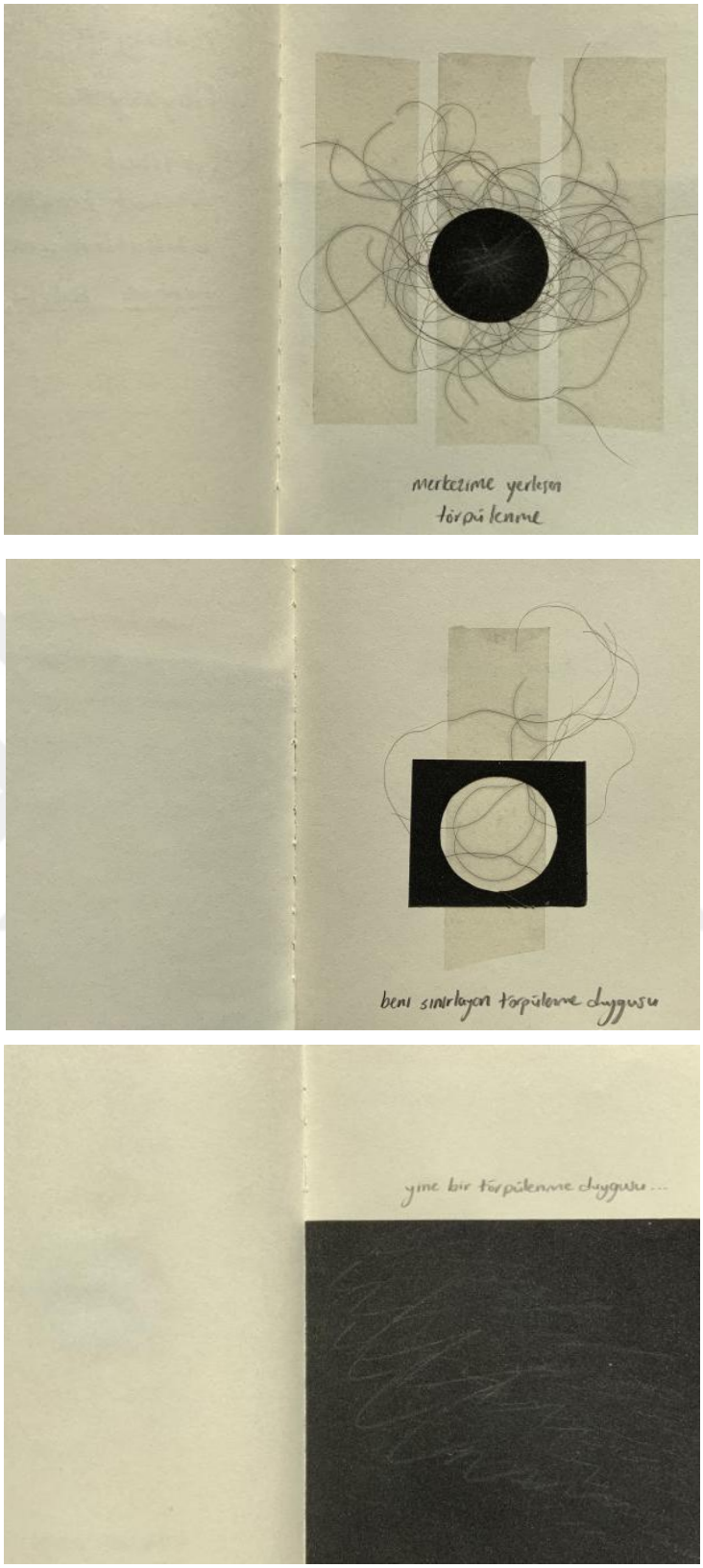
Görsel 86. Günlük sayfaları, (Covid Pozitif), 2021

Kovid test sonucunun pozitif çıkması ile sağlık ekipleri tarafından verilen ilaçların ve tavsiye edilen ağrı kesicilerin günlüklerimde yerini alması gecikmedi (Görsel 87).

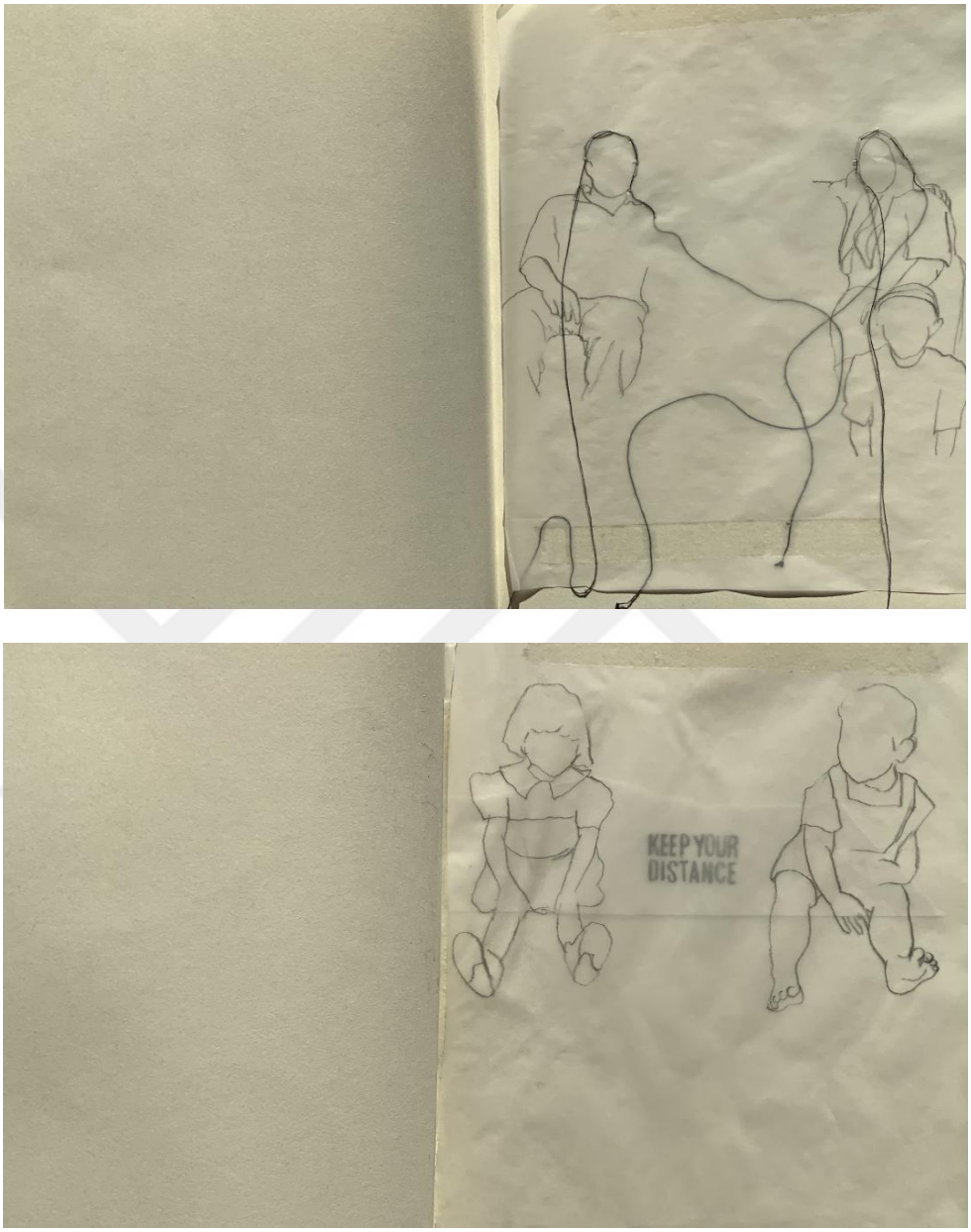
Görsel 87: Günlük sayfaları, Aralık, 2021

Yeniden oluşan, o törpülenme duygusu da günlük sayfalarıma tekrar tekrar yansıdı (Görsel 88).

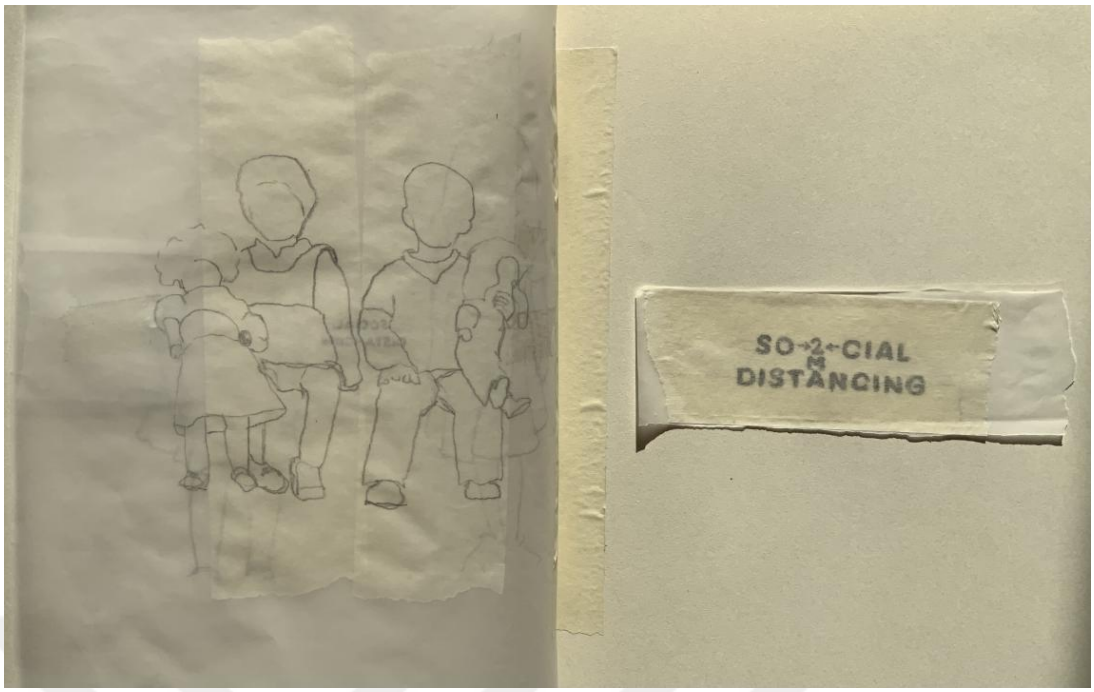
Görsel 88. Günlük sayfaları, Aralık, 2021

Araştırmacı/sanatçı olarak yeniden sorgulamaya başladığım eski samimi ortamın süreç içinde uzaklaşması ve bağların yıpranarak parçalanmaya başlaması yeni anlamlarıyla günlüğüme Görsel 89'daki gibi yansıdı.

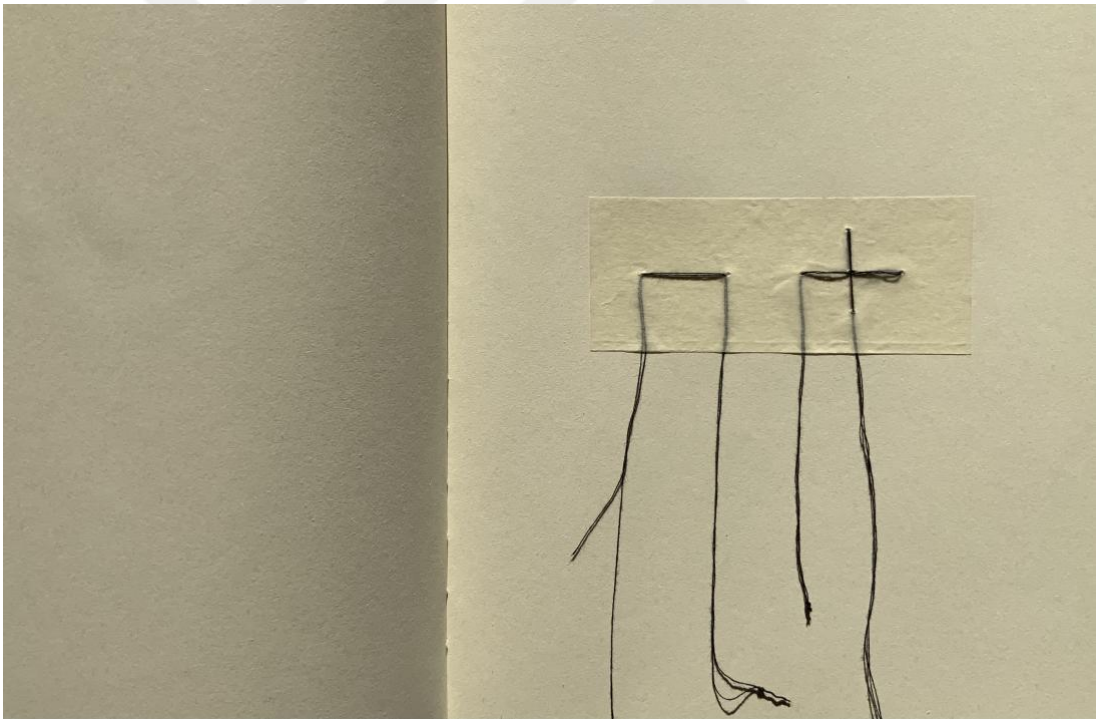

Görsel 89. Günlük sayfaları, Aralık, 2021

Öznel yolculuğum ile temas ettiğim çocukluk fotoğrafları gibi samimiyetini kaybetmeye başladı. Eski pozlar yeniden yaklaşarak birleşecek mi, merak ediyorum. Karantina sürecinde sadece erkek kardeşim negatif durumdaydı. Bizden sürekli kaçarak temas etmememiz konusunda ciddi bir şekilde uyarıyor bazen sinir sınırlarını zorluyordu. Temassızlık durumu psikolojik savaş sürecin en yıpratıcı kısmıydı (Görsel 90).

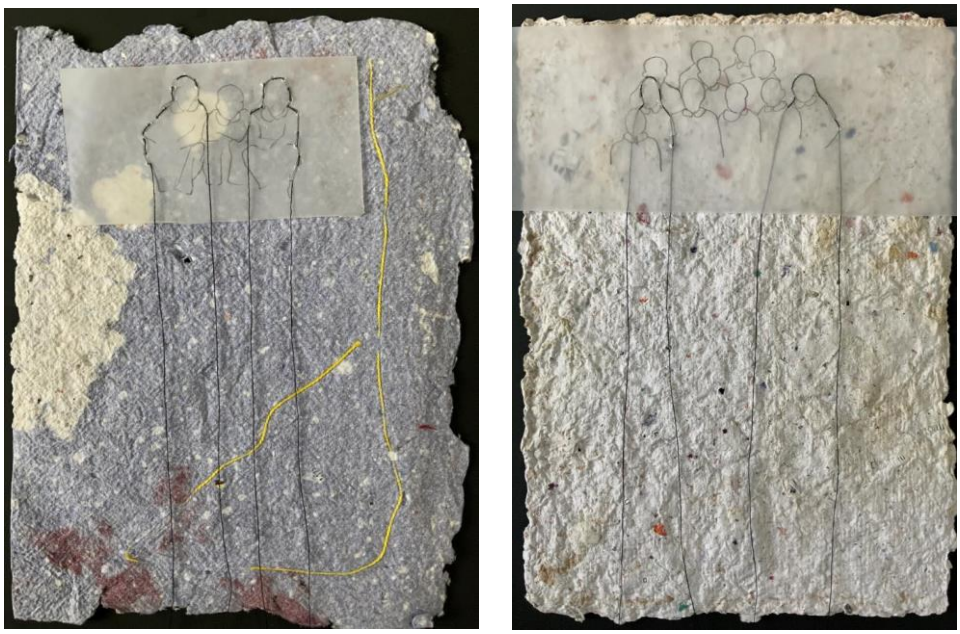
Görsel 90. Günlük sayfaları, Aralık, 2021

Görsel 91. Günlük, Aralık, 2021

Pandemi sürecinde yaptırılan kovid testlerini sorguladığım ve yaşamımı derinden etkileyen pozitif ve negatif imajlarını görsel günlüğün sayfasına Görsel 91'deki gibi diktim.

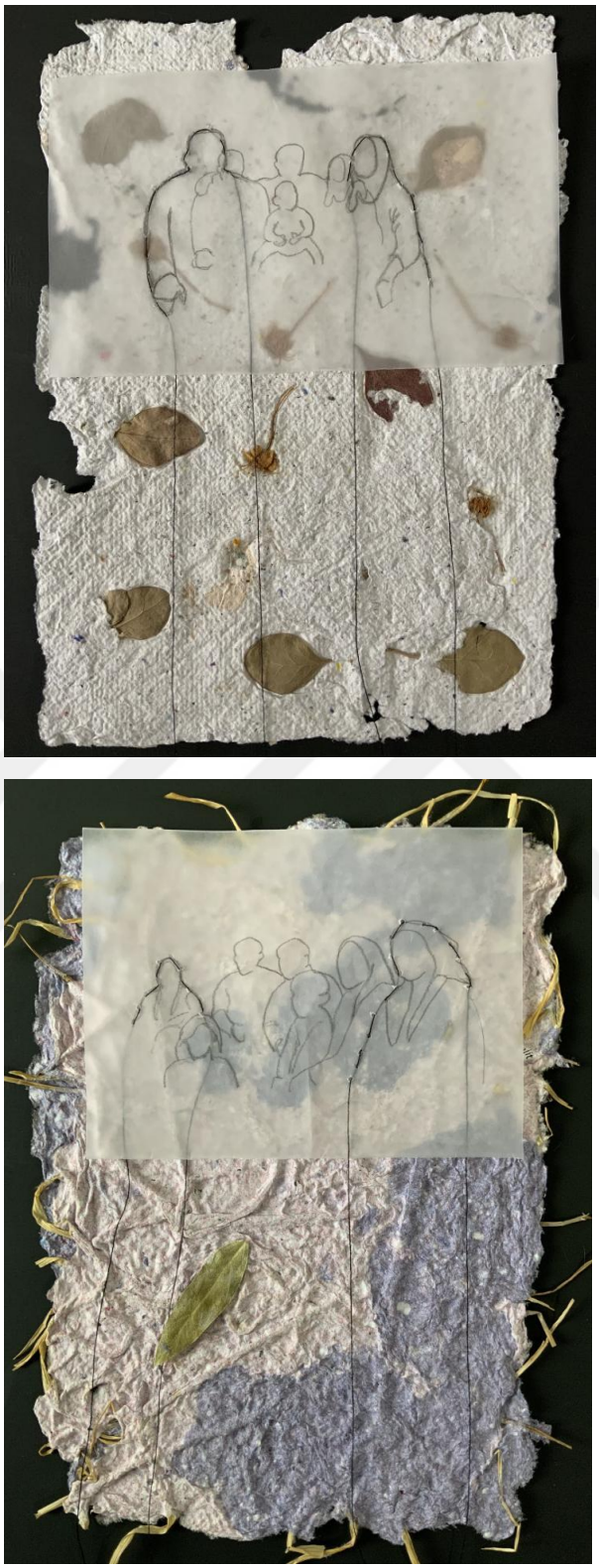
Pandeminin ne zaman biteceğini ve negatif/pozitif sonuçlar döngüsünün sonunu ne zaman yaşayacağımızı bilmiyorum. Bilinmezlikler içinde yaşadığım sürede a/r/tografik sorgulama sonucu yazılı ve görsel günlükler tutarak anlamlar üretmemin süreci olumladığını söyleyebilirim. Araştırmacı/sanatçı kimliğimin ortaya çıkarmış olduğu yeni temalar öznel yolculuğum ile kesişerek yeni sorgulama aralıkları yarattı. A/r/tografik sorgulama sürecinde metin ve görsel gelişimin biraradalığı ile yeni anlamlar üretilmesi araştırmacı ve sanatçı kimliklerinin birbiri ile bağlantılar kurararak, iç içe ilişkiler ile oluşan yeni kimliğimin sayfalar arasında özgürce hareket etmesini, boşluklarda gezinmesini sağladı. İçini dolduramadığım ve sürekli tekrar tekrar döndüğüm eski aile fotoğraflarını o boşlukta yaşayarak sorguluyorum. Pandemiden önce oluşturduğum içi boş aile figürleri pandemiyle birlikte birbirinden ayrılmaya dönüşürken pandemiden sonra tekrardan birleşek mi? Ya da tam tersi parçalanarak tamamen yok olmaya mı başlayacak? Bilmiyorum halen devam eden yaşayan sorgulama süreciyle yeniden ve yeniden, yeni bağlar ve temaslar kuracağımı düşünüyorum. Tez yazım sürecinde toplamda 3 adet yazılı ve görsel günlük 1 adet ise yazılı günlük oluşmuştur. Hazır defterlerin dışında ne kullanabilirim? sorusu ile ortaya çıkan el yapımı kağıtlarda yeni denemeler (Görsel 92, 93 ve 94) yaptığımı da belirtmeliyim. Kendi defterimi baştan yaratabilir miyim? sorusuyla deneyimlerimin baştan yaratımı süreci, sürekli yeni sorgulamalar ile ortaya çıkmıştır. Araştırmacı/sanatçı olarak sorgulama sürecim devam bundan sonra hep devam edecek gibi görünüyor.

Görsel 92. El Yapımı Kâğıt Üzerine Denemeler, 2022

Görsel 93. El Yapımı Kâğıt Üzerine Deneme, 2022

Görsel 94. El Yapımı Kâğıt Üzerine Denemeler, 2022

SONUÇ

Analitik düşünerek her konuya sonuç odaklı yaklaşıyordum. Sorgulamaya başladığım bir kavrama ilk önce sezgisel olarak yaklaşırım; sonra çözümler üretir sonuca varırım. Araştırmacı/sanatçı olarak deneyimlediğim tez konumda a/r/tografi ile başladığım yaşayan sorgulama sürecinde anladım ki sonuç odaklı çalıştığımda süreç içerisinde keşfedebileceğim farklı bağlantıları kaçırıyor ve sınırlar kendime koyduğum sınırlarda içerisinde yaşıyordum. Öğrendim ki asıl mesele "süreç". Tez yazım sürecimde günlük kavramını yeniden sorgulamam ve sonrasında günlük tutmaya başlayarak kurduğum sınırsız bağlantılar, alanyazın taraması, doküman incelemesi ve meta-tematik analiz ile temalar oluşturarak incelediğim veriler ile konuşan ortam hazırladı. Bu ortama kulak vermeye başladığımda önceden olmayan disiplini sağlamaya ve daha verimli çalışmaya başladım. Dokümanlar ve kendi yaşantılarım arasında kurduğum köprüler birçok noktada benzerlik içermektedir. Bulduğum benzerlikleri ve daha öznel süreçleri yazmaya başladım. Araştırmacı anlayışın getirdiği bilgi alışverişi, sanatsal üretimime paralel bir dönüşümde yaşamıma dair her şey şeffaflaşmaya ve saydamlaşmaya başladı. Saydamlaşan bu süreç kullandığım malzemeleri de etkiledi. Cam kullanarak oluşturduğum yeni çalışmalarım, tıpkı günlüklerim gibi içi dışı bir, savunmasız, narin, kırılgan, şeffaf ve samimi ama bir o kadar güçlü bir ben ortaya koyuyor. Sözlü olarak anlatmakta zorlandığım konular tezim ile yazmaya ve görsel oluşturmaya başladığım günlük tuttma sürecinde kendimi özgüvenli bir şekilde ifade edebilmemi sağladı. Yazma yetimin güçlendiğini, görsel algımın, daha çok geliştiğini, kendime güvenme ve başarabilme duygularımı beslediğimi, bütün samimiyetimle ortaya serdiğim hislerimin bu süreçte ortaya çıktığını söyleyebilirim. A/r/tografinin barındırdığı sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen kimliklerini birebir canlı olarak deneyimledim.

Bilinen ve görülen ile bilinmeyen ve görülmeyen şeylere dikkatini veren, kendini olasılıklara açan, kasıtlı ve yeni bakış açılarıyla yaşadığı çevreyi sorgulayan (Mavioğlu, 2019:14) bir a/r/tograf olarak deneyimlediğim yaşayan sorgulama süreci temelde 5 farklı proje ile kendi deneyimlerim ve sanat pratiklerim arasında bağlantılar kurarak yaşanmıştır. Belleğimin görüntüleri olarak sarmallardan oluşan geçmiş birikimlerim rizomatik bağlarla yeniden açığa çıkmış oldu.

Tez sürecimdeki yaşayan sorgulamalarımın çoğu olumlu yönde ilerledi. Günlük tutma alışkanlığı kazanmamla bağlantılı olarak çok fazla defter kullanmış olmam ve ağaç kesme, kâğıt israfı gibi küresel sorunları düşünmeye başlamam beni dijital günlük tutma fikrine yönlendirdi. Buluntu nesne kullanarak bir kâğıda kesip yapıştırılan veya dikilen kumaş farklı bir doku hissi uyandırırken dijitalde oluşturulan yazı görsel veya 3 boyutlu modelleme aynı hissi uyandırabilir mi? Başta ilgilimi çekmeyen defterden tablete geçme fikri bir sanatçının her türlü gelişmeyi deneyimlemesi gerekir düşüncesiyle "Her iki ortamı kullanabilirim" yorumuna dönüştü. Yeni bağlantılar ve merak duygusu ile kendime yeni bir sorgulama aralığı daha yaratmış oldum.

Defterin günlüğe dönüşmesi, sayfalara görsel ve metinin dışında sınırları zorlayan farklı malzemelerin dahil olması, üç boyutluluğun oluşması, günlükle beraber yaşam sorgulamanın hareketli rizomatik çoğalmalar yaşamasına dayaşı deneyimlerim birbiri ile kesişen, bağlantılar kuran, yeni anlamlar kurarak derinleşen sorgulamalar, farklı bakış açısı geliştirme, sonuç değil süreç odaklı düşünme, yolda olma hali, kimlikler arası bağlantılar kurma, disiplinlerarasılık, sınırları zorlama, genişletme, pedagojik ayağının olması, çağdaş, teknolojiye açık, yenilikçi duruşu ile a/r/tografinin sunduğu özgün temasların, araştırmacı/sanatçı ve öğretmen/öğrenenler için çok önemli bir yöntem sunduğunu göstermektedir. Otobiyografi, a/r/tografi, günlük, araştırmacı/sanatçı oluş, sanatsal pratik, süreç, sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen kimlikleri ile boşluklar arasında bağlantılar kurularak yeni anlayışlar temalar oluşturuldu. Çocukluğumda öğrendiğim günlük anlayışı artık tamamen değişti ve dönüştü. Yaşamıma temas eden bağlar çoğalarak oluşmaya devam etti. Bu süreç bana daha basit düşünmem gerektiğini öğretti; oluşum sürecini kolaylaştırarak, kaos ve ertelemenin olumlama yönünde süreçteki akışa ve akıştaki sürece dönüşmesini sağladı.

Bütünden parçalara ve sonra tekrar parçalardan bütüne ilerleyerek araştırdığım a/r/tografi ile tez sürecinde araştırmacı/sanatçı kimlikleri ışığında tuttuğum otobiyografik yazılı ve görsel günlükte yaşam sürecimde oluşan farklı parçaları meta-tematik analizlerle birleştirmeye çalıştım. Tümevarım ve tümden gelim meselesi birbiriyle kesişmiş; iç içe geçmiştir. Bu da sanırım rizomun açığa çıkarttığı oluş ve yaşayan sorgulama sürecini yansıtmaktadır; 2021 yılı Aralık ayının başlarında yaşayarak ortaya çıktığını farkettiğim, parça ve bütün arasında gidip gelen

hareketli sorgulama alanı. Meta-tematik kodlarla oluşturduğum, olumlu/olumsuz ve pozitif/negatif gibi ikiliklerle açığa çıkan temalar dönüşerek yeni bağlantılar kurmuştur (Görsel 95).

Görsel 95. Araştırma sürecinde ulaşılan temaların dönüşümü

Ayşe Güler'de hissettiğim sessizliğin sesi sezgisel ve bilgi ile açığa çıkarken bağlantı kurduğum temas kavramı ile sezgisel sürece bilgi eklendiğinde temassızlığın temasına dönüştü. Merve Özcan gibi benim de pandemi sürecinde yaşadığım ertelemenin hareketsizliği yazılı ve görsel günlük tutmanın sağladığı olumlama ile sürecin terapisine dönüştü. Nurhayat Güneş'in çalışmasına ilişkin meta-tematik analizde geçmiş ile bağ kurduğum sarmalın benzer temaslarda bulunduğum farklı araştırmacı sanatçılarla kesişen yönlerin kendi oluşumları ile farklılıklar yaratığı farksızlığın farkına vardım. Gülden Mavioğlu ile benzer bağın kurulamayışı, araştırmacı/sanatçı kimliğiyle edinilen bilgi sonucu ortaya çıkan 'yolak' kelimesi ile kesişmeyen temasın öğrenmenin temasına dönüşmesine neden olmuştur. Natalie LeBlanc'ın projesi analiz sürecinde bilginin hareketi, sürüklenmenin duygulanışına veya duygulanışların sürüklenmesine dönüştü. Farklı gibi görünen ama birbirinin içinde negatif ve pozitiflerini barındıran süreçte ikisini de kabul ederek tek taraflı düşünmeden farklı olasılıklar dahilinde yaşayarak sorguladığım kodlar ve temalar sanat pratiğimde çeşitlilik farkındalık ve özgünlük yarattı. Görsel günlüğümdeki

silüetlerin pandemi ile ayrılarak uzaklaşması temassızlığu oluşturuyordu ama farkettim ki aslında temas ile temassızlık arasındaki boşlukta geziniyordum. Bilgiye ulaştığımda araştırmacı/sanatçı kimliğim ile temassızlığın teması ortaya çıkıyordu. Büyüleyici bir araştırma yöntemi olarak gördüğüm a/r/tografi ile geliştirdiğim araştırmacı/sanatçı kimliğimle, siyahı ya da beyazı seçmek yerine ikisi arasında gidip gelmeyi öğrendim. Sürekli pozitif olacağım diye kendimi zorlamak ya da negatif duygular içinde kaybolmak yerine ikisi arasında yaşamayı, zıtlıklar arasındaki boşlukta gidip gelmeyi ve o boşlukta yaşamayı öğrendim.

Araştırmacı olarak öznel yolculuğum bitmiş değil; her an edindiğim bilgi ya da yaklaştığım sezgisel sorgulama ile sürekli hareket halinde yaşıyor. Rizomun sürekli hareket halinde ve yeni temaslarla oluşması nedeniyle araştırma sürecimde tek değil; birçok sorgulama aralığı oluştu. Sonuç odaklı yaşayan eski ben için; süreci an ve an yaşayarak geleceği ve sonucu düşünmeden kendimi sınırlandırmadan özgürce yaşayabildiğim sorgulamalar artık hayatımın geri kalan kısmını oluşturacak. Yaşamımla sanatsal üretimlerimle iç içe olacak. Canlı, sınırlandırmayan, sonsuz bağlantılar kuran bir yaşam ve sorgulama alanı, her yerde hep benimle.

KAYNAKÇA

Antmen, A. (2014). 20. *Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, Sel Yayıncılık. İstanul.

Atakan, N. (2015). *Sanatta Alternatif Arayışlar*, Kara Kalem Yayınları, İzmir.

Ay, D. (2019). A/r/tografi'de araştırmacının rolü. *3. Uluslararası Sanat, Estetik Sempozyumu*., Özet metin, https://kongre.akademikiletisim.com/files/sanat2019/ozet_kitapcigi.pdf adresinden indirilmiştir.

Barret, T. (2015). *Neden Bu Sanat?* İstanbul: Hayalperest.

Başa, Ş. (2021). Doküman analizi. 5 Mart 2021 tarihinde http://www.safakbasa.com.tr/yuklenen_akademik_calismalar/51-DOKUMAN_ANALIZI_(SUNUM).pdf adresinden alındı.

Batdı, V. (2019). *Meta-Tematik Analiz Örnek Uygulamalar*, Anı Yayıncılık. Ankara.

Beare, David Merritt. (2011). Social Art Effect: The A/r/tography and Complexity of Theatre Education Learning Systems, Developmental Stages, and Change Mechanisms, Yayımlanmış Doktora Tezi, University of British Columbia, Kanada https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0072447 adresinden İndirilmiştir.

Bedir-Erişti, S. D. ve Irwin, R. (2021). *A/R/TOGRAFİ Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi*, Pegem Akademi, Ankara.

Bedir-Erişti, S. D. (2019). *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek,* Pegem Akademi, Ankara.

Bedir-Erişti, S. D. (2017). Sanat ve Tasarım Öğrencilerinin Tez Oluşturma Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Gereksinimlerine Dayalı Olarak Kazanması Gereken Yeterliliklerin Belirlenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 25 (4). 1499-1514.

Beer, R. Irwin, R. with L. Grauer, K. Xiong, G. (2010). 'Research and creation: Socially-engaged art in The City of Richgate Project', International Journal of Education through Art 6: 2, pp. 213–227, doi: 10.1386/eta.6.2.213_1

Berard, Marie-France. (2017). On the experience of encountering art in museum spaces: an inquiry with Gilles Deleuze's concepts of Desire and Assemblage, Yayımlanmış Doktora Tezi, University of British Columbia, Kanada https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0361128) adresinden indirilmiştir.

Bergson, H. (2015). Madde ve Bellek, çev. Işık Ergün, Ankara: Dost Kitabevi

Bickel, B. A. (2004). From Artist to A/r/tographer: An Autoethnographic Ritual Inquiry into Writing on the Body, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, University of British Columbia, Kanada, https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/831/items/1.0055045 adresinden indirilmiştir.

Cahnmann-Taylor, M. Siegesmund, R. (2008*). Arts-Based Research in Education*. Foundations for Practice, Routledge.

Coleman, K.S. (2017). An a/r/tist in wonderland: Exploring identity, creativity and digital portfolios as a/r/tographer, Ph.D. dissertation, Melbourne Graduate School of Education, University of Melbourne, Australia, 2017. http://www.artographicexplorations.com adresinden indirilmiştir.

Çelik, H. Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education, 8(1), 379-406. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m

Demir, M. (2015). Bergson-Deleuze Karşılaşması: Virtüelin Materyalizmi, https://www.academia.edu/29562871/Bergson_Deleuze_Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Fmas%C4%B1_Virt%C3%BCelin_Materyalizmi?email_work_card=thumbnail adresinden indirilmiştir.

Dora, Ç. (2021). Doküman Analizi. 5 Mart 2021 tarihinde https://prezi.com/lxghbx1bbtqr/dokuman-analizi/ adresinden alındı.

Erişti, S. D. (2021). A/r/tografiye Dayalı Sorgulama Örnekleri. S. D. Bedir-Erişti, & R. L. Irwin içinde, *A/R/TOGRAFİ:Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* (s. 312-341). Ankara: Pegem.

Frida Kahlo (t.y.). La Casa Azul online müze. 23 Ekim 2021 tarihinde https://www.recorridosvirtuales.com/frida_kahlo/museo_frida_kahlo.html adresinden indirilmiştir.

Gillard, T., (2014). Trust Through Art And Its Practıce: An A/R/Tography Study, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, University of British Columbia, Kanada https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0166942 adresinden indirilmiştir.

Güler, A., (2015). A New Practice Based Research Method in Art Education: A/r/tography. The Criticism of the Paintings made for Gershwin's Rhapsody in Blue, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 6(2), 48-73.*

Golparian, Shaya., (2012). Displaced displacement: an a/r/tographic performance of experiences of being unhomed, Yayımlanmış doktora tezi, University of British Columbia, Kanada https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0055379 adresinden indirilmiştir.

Irwin, R. L. (2015). Becoming through a/r/tography autobiography and stories in motion, *International Journal of Education through Art, 11(3),* 355-374.

Irwin, R. L. Barney, D. T. Golparian, S. (2018). A/r/tografi Görsel Araştırmalar için Bir Yöntem. (Ed.) S. D. Bedir-Erişti *Görsel Araştırma Yöntemleri* içinde (191-221). Pegem Akademi.

Irwin, R. L. de Cosson, A. (2004). A/R/Tography: Rendering Self Through Arts-Based Living Inquiry. Pacific Educational Press.

İlter, İ. (2006). Özyaşamsal Sürecin ve Kadın Olma Halinin Yansıma Alanı Olarak Louise Bourgeois'da Görsel Anlatı. Yüksek Lisans Tezi: İzmir.

İskender, H. (2017). Günlük Türünün Türkçe Öğretiminde Kullanım Olanakları Üzerine Bir Değerlendirme: Zlata'nın Günlüğü Örneği, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 16(9), 413-423.

Kandinsky, W. (2015). *Sanatta Ruhsallık Üzerine,* Altıkıkbeş Basın Yayın, İstanbul.

Karadağ, İ. (t.y.). Gilles Deleuze'de Yaratıcılık ve Öznellik, https://www.academia.edu/20097550/Gilles_Deleuzede_Yarat%C4%B1c%C

4%B1l%C4%B1k_ve_%C3%96znellik?email_work_card=thumbnail, adresinden indirilmiştir. Çevrimiçi

Karadağ, İ. (t.y.). Bozkırda Düşünce, https://www.academia.edu/5654085/Bozk%C4%B1rda_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce?email_work_card=thumbnail adresinden indirilmiştir. Çevrimiçi

Keser, N. Narin, H. (2017). Sanat Temelli Bir Soruşturma Yöntemi: A/r/tografi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Humanitas, 5(10), 193-203.*

Kılıç, S. (2012). Deleuze-Guattari: Yersiz-yurtsuzlaştırma Makinesi Olarak Şizoanalitik Fark ve Arzu Ontolojisi, Doktora Tezi, Bursa.

Küpeli, A. E., Yılmaz, M. (2021). Güncel Sanat Pratikleri İçerisinde Sanatçı Günlükleri ve Bir Uygulama Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(1), 2-12.

Mavioğlu, G. (2019). Bilinçaltına Yönelik Manipülatif Unsurların İndirgenmesine Dayalı Görsel Kültür Çalışmaları: Bir A/r/tografi Araştırması Örneği. Doktora Tezi: Eskişehir.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Nobel: İstanbul.

Özçınar, M., (2019), Deleuzeyen Bir Farklılaşma Çizgisi Olarak Kadın, https://www.academia.edu/41545923/Deleuzeyen_Bir_Farkl%C4%B1la%C5%9Fma_%C3%87izgisi_Olarak_Kad%C4%B1n?email_work_card=thumbnail, adresinden indirilmiştir.

Öztürk, S. (2019). Ingmar Bergman'ı Sinematik Felsefe Açısından Düşünmek, SineFilozofi Dergisi, 8(4), 167

Sali, K. (2019). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinde otobiyografik izler. Yüksek Lisans Tezi: Giresun.

Soylu, A. (2019). Attilâ İlhan'ın eserlerinde otobiyografik yansımalar ve benlik temsilleri. Yüksek Lisans Tezi: Erzurum.

Spinoza (2018). *Etika,* çev: Hilmi Ziya Ülken, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, s.181-183

Springgay, S. Irwin, R. L. & Kind, S. (2008). A/R/Tographers and living Inquiry. J. G. Knowles, & A. L. Cole içinde, *Handbook of the Arts in Qualitative Research* (s. 83-93). SAGE.

Stevenson, K. (2011). Embodying Three Aspects of My Self Through A/R/Tography: A Personal Polyphonous Perspective, http://www.axonjournal.com.au/issue-3/embodying-three-aspects-my-self-through-artography-personal-polyphonous-perspective adresinden indirilmiştir.

Tekin, L. (2018). *Sürüklenme,* Can Yayınları, İstanbul.

Uluğer, Ç. (2016). Duyumsuyorum Öyleyse Başkalaşıyorum, https://www.academia.edu/20097550/Gilles_Deleuzede_Yarat%C4%B1c%C4%B1l%C4%B1k_ve_%C3%96znellik?email_work_card=thumbnail, adresinden indirilmiştir.

Uzuner, Y. Anay, M. Ö. (2014). *Eylem Araştırması El Kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Uysal, E., (2017). Gilles Deleuze Felsefesinde "Yersiz-Yurtsuzlaşma" Ve "Organsız Beden" Kavramlarıyla Mark Rothko Resimlerine Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies,* Sayı:63, 233-242.

Ülüş, E. (2021). A/r/tografik Yolculuk: Bebeklik ve Yetişkinlik Fotoğrafları üzerinden sanatta kimlik sorgulamasının A/r/tografi yöntemi ile gerçekleştirilmesi. S. D. Bedir-Erişti, & R. L. Irwin içinde, *A/R/TOGRAFİ:Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* (s. 342-370). Ankara: Pegem.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık: İstanbul.

Yılmaz, M. (2013). Modernden Postmoderne Sanat. Ütopya Yayınevi: Ankara.

https://kurbaganin-baskalasim-evreleri.nedir.org/ Erişim tarihi 8 Aralık 2021 00:26

https://www.kolekta.com.tr/sanatcilar/didem-unlu/ Erişim tarihi 8 Aralık 2021 22:40

http://www.sanatatak.com/view/didem-unlunun-dikis-kagitlarina-resimleri-londrada Erişim tarihi 8 Aralık 2021 23:01

https://tr.wikipedia.org/wiki/Metabolik_yolak Erişim tarihi 13.12.2021, 10:37.